Konrad Adenauer Stiftung

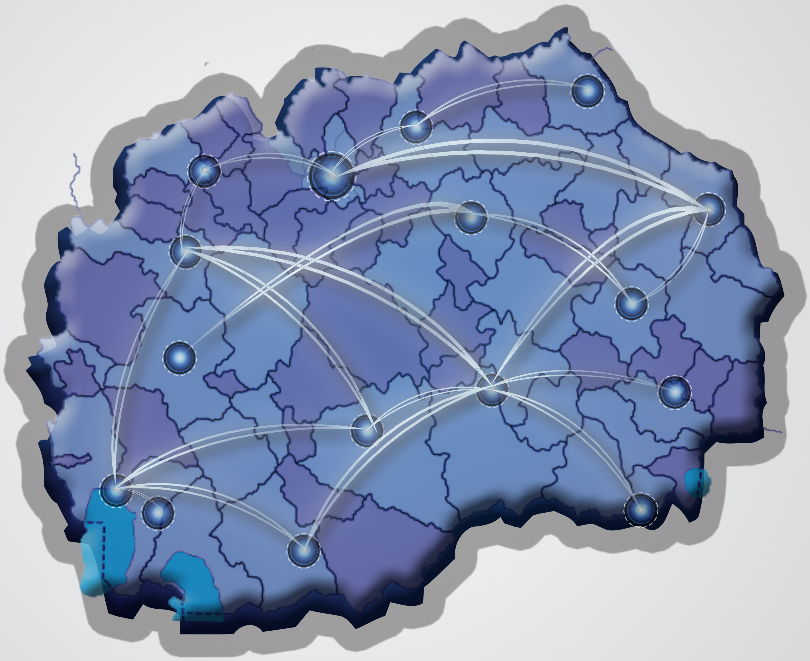

Цане Т. МОЈАНОСКИ
Марјан ЃУРОВСКИ

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ

Konrad
Adenauer
Stiftung

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ФАКУЛТЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ – СКОПЈЕ
ФОНДАЦИЈА КОНРАД АДЕНАУЕР – СКОПЈЕ

Цане Т. Мојаноски
Марјан Ѓуровски

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ

СКОПЈЕ, 2018 ГОДИНА

ИМПРЕСУМ

Наслов:
Индекс на безбедност

Издавачи:
Фондација Конрад Аденауер во Република Македонија
Факултет за безбедност – Скопје, Универзитет "Св,Климент Охридски"- Битола

За издавачите:
Раководител Јоханес Д. Раи, Раководител на Фондацијата Конрад Аденауер во РМ
проф. д-р Никола Дујовски, Декан на Факултетот за безбедност – Скопје

Автори:
д-р Цане Т.Мојановски
д-р Марјан Ѓуровски

Координација:
Даниела Поповска
Билјана Црвенова

Рецензенти:
Проф. д- р Томе Батковски
Проф. д-р Неџад Корајлиќ

Лектор:
Ивана Коцевска

Дизајн и печат:
Винсент Графика ДОО Скопје

Тираж:
100 примероци

Книгата може бесплатно да се превземе на:
http://www.kas.de/mazedonien/en/

Напомена:
Ставовите изнесени во книгата не се ставови на Фондацијата Конрад Аденауер, туку се лични гледишта на авторите.

Со одлука 08-614/9 од 29.06.2018 година на Наставно-стручниот совет на Факултетот за безбедност – Скопје при Универзитетот "Св.Климент Охридски" – Битола, се одобрува печатење на книгата како МОНОГРАФИЈА согласно рецензиите објавени во Билтенот на УКЛО - Битола бр.442 од 01.06.2018 година. Сите права се заштитени.

СОДРЖИНА

ВОВЕД ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО – ИЗБОР НА ИНДЕКСИТЕ ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО..................15

Индикатори за мерење на безбедноста во Република Македонија (Индекс)..............................18

Што се подразбира под поимот „индекс"?......................19

Потребата од Индексот...20

Кому му е наменетет Индексот?..................................21

Начин на истражување (методолошки пристап)............22

Карактеристики на истражувачките активности............22

Истражувачки постапки и техники...............................23

Некои карактеристики на мерните скали употребени во истражувањето....................................26

Карактеристики на примерокот...................................31

ГРАЃАНИТЕ ЗА БЕЗБЕДНОСТА БЕЗБЕДНОСТА....43

Основни карактеристики на перцепциите на граѓаните според националната припадност..................81

ВИДОВИ ИНДЕКСИ ЗА БЕЗБЕДНОСТА................93

Индекс на воена безбедност......................................98

Индекс на регионална безбедност.............................102

Индекс на економска безбедност..............................104

Индекс на политичка безбедност..............................106

Индекс на еколошка безбедност...............................108

Индекс на лична безбедност.....................................109

Индекс на добро владеење..110

Индекс на социетална безбедност.............................112

Индекс на државна безбедност.................................117

Индекс на безбедност...118

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ....123

БИБЛИОГРАФИЈА..127

ГРАФИКОНИ

Графикон број 1. Испитаници според планскиот регион..34

Графикон број 2. Приказ на испитаници според полот...35

Графикон број 3. Испитаници според возраста............36

Графикон број 4. Испитаници според националност......37

Графикон број 5. Испитаници според вероисповед.......38

Графикон број 6. Степен на образование....................40

Графикон број 7. Во која мерка, според Вашето мислење безбедноста во Македонија е загрозена?........45

Графикон број 8. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите?....................47

Графикон број 9. Кој од државните органи најмногу придонесува кон Вашето чувство за безбедност?.........49

Графикон број 10. Кој од државните органи најмногу влијае врз Вашето чувство за небезбедност?................51

Графикон број 11. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста?..........53

Графикон број 12. Според Вас кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство?..........55

Графикон број 13. Доколку имате проблем за решавање, кому најпрво, ќе се обратите?......................56

Графикон број 14. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност..........................59

Графикон број 15. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 2) Во својата куќа/стан...........60

Графикон број 16. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 3) Во областа/местото во кое живеете..61

Графикон број 17. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 4) Во државата во која живеете................................62

Графикон број 18. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 10) Нивото на демократија...64

Графикон број 19. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 9) Сиромаштијата...65

Графикон број 20. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 8) Невработеноста..67

Графикон број 21. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 7) Приватизација на безбедноста......................................68

Графикон број 22. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата..........70

Графикон број 23. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 5) Насилно симнување на демократската власт............72

Графикон број 24. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 4) Финансиска презадолженост на Македонија...............73

Графикон број 25. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 3) Социјалните потреси и штрајкови................................75

Графикон број 26. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини....................................76

Графикон број 27. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 1) Отцепување на Западна Македонија.........................77

Графикон број 28. Оценете дали некои од следните ситуации може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста безбедноста на Македонија?.........79

Графикон број 29. Индекс на безбедност по видови и вкупно..97

ТАБЕЛИ

Табела број 1. Кронбаховиот алфа коефициент за прашањата 16, 23, 26, 32 и 22............................29

Табела број 2. Според Вас, дали и колку вработувањето на некого од наведениве понуди, во некоја од безбедносните институции, ќе придонесе за Вашата безбедност? – Inter-Item Correlation Matrix........30

Табела број 3. KMO and Bartlett's Test по прашања.......31

Табела број 4. Испитаници според планскиот регион.....33

Табела број 5. Испитаници според местото на живеење....34

Табела број 6. Испитаници според полот......................35

Табела број 7. Возраст на испитаниците.......................36

Табела број 8. Испитаници според националност..........37

Табела број 9. Испитаници според вероисповед............38

Табела број 10. Степен на образование.......................39

Табела број 11. Испитаници според работниот статус....40

Табела број 12. Испитаници според просечниот личен доход (плата)..41

Табела број 13. Во која мерка, според Вашето мислење, безбедноста во Македонија е загрозена?.........45

Табела број 14. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите?......................46

Табела број 15. Доколку се чувствувате безбедно, што најмногу придонесува така да се чувствувате?........48

Табела број 16. Кој од државните органи најмногу придонесува кон Вашето чувство за безбедност?...........49

Табела број 17. Кој од државните органи најмногу влијае врз Вашето чувство за небезбедност?................50

Табела број 18. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста.......................53

Табела број 19. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство?..........54

Табела број 20. Доколку имате проблем за решавање, кому, најпрво, ќе се обратите?....................56

Табела број 21. Според Ваше мислење, кој од следните облици влијае врз чувството на загрозеност, што е главната причина поради која така се чувствувате?..57

Табела број 22. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност.........................58

Табела број 23. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 2) Во својата куќа/стан........60

Табела број 24. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 3) Во областа/местото во кое живеете..61

Табела број 25. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 4) Во државата во која живеете..62

Табела број 26. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 10) Нивото на демократија...63

Табела број 27. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 9) Сиромаштијата..65

Табела број 28. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 8) Невработеноста..67

Табела број 29. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 7) Приватизација на безбедноста............................68

Табела број 30. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата.........70

Табела број 31. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 5) Насилно симнување на демократската власт...........72

Табела број 32. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 4) Финансиска презадолженост на Македонија...........73

Табела број 33. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 3) Социјалните потреси и штрајкови............................75

Табела број 34. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини..............................76

Табела број 35. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 1) Отцепување на Западна Македонија..........................77

Табела број 36. Оценете дали некои од следните ситуации може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија?...78

Табела број 37. Национална припадност (во три групи)..81

Табела број 38. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите? * Националност (три групи)..................................82

Табела број 39. Chi-Square Tests...............................83

Табела број 40. KMO and Bartlett's Test по национални групи...86

Табела број 41. Карактеристични корени (Lambda) и процент на вкупно објаснетата варијанса - Total Variance Explained............................87

Табела број 42. Матрица со ротационите компоненти Varimax ротација....................................88

Табела број 43. Корелациона матрица за интеракциите меѓу факторите...................................91

Табела број 44. Индекс на безбедност по видови и вкупно...96

ПРЕДГОВОР

Појавата на ова научно истражување е продукт од воспоставената соработка меѓу Факултетот за безбедност – Скопје и Фондацијата Конрад Аденауер – Претставништво во Скопје.

Идејата, обидот и пристапот да се конструира Индекс на безбедност е предизвик на авторскиот тим да понуди синтетички показател кој во себе ќе обединува значаен број на индикатори кои ќе можат да индицираат или да поттикнуваат изведување заклучоци, дефинирање политики или преземање конкретни акции во сферата на безбедноста. Индексот се концепира како дополнителна алатка во градењето на безбедносните политики, како показател кој ќе биде во функција на раното предупредување и ќе упатува на организирана, а таму каде нормативниот поредок го дозволува и бара, на здружена и координирана акција на субјектите во елиминирањето на предизвиците, ризиците и заканите по безбедноста.

Конципирањето на Индексот на безбедност, во оваа прелиминарна фаза, отвори значителен број на прашања и дилеми. Тие *groso modo* можат да се групираат во неколку групи:

а) прашања и дилеми поврзани со теориските и концепциските разлики во восприемањето на безбедноста и оттаму тешкотиите во определувањето на поимот безбедност, определувањето на структурата и индикаторската рамка на тој поим;
б) прашања поврзани со методолошкиот пристап посебно околу примената на аналитички и истражувачки постапки кои ќе ја објективизираат и јасно определуваат содржината на синтетичкиот показател;
в) прашањата со изборите на податоците, нивната отвореност, достапност, релијабилност и употребливост.

Токму затоа, авторскиот тим пред себе постави неколку цели:

а) да изработи пилот-истражувачки зафати во кои ќе понуди можен пристап и одговор на определувањето на поимот безбедност;

б) ќе понуди индикаторска рамка врз основа на која ќе се гради евиденција со примена на квантитативен и квалитативен истражувачки дизајн, и

в) ќе поттикне активности за подобрување на материјалните ресурси и кадровските капацитети, односно да се создаде оптимална временска рамка во која организациски (преку ангажирање на други експерти и истражувачи), материјално (преку поттикнување и организирање на јавно достапни бази) и преку набавка на софтверска поддршка и обука за истата да се создаде основа за градењето на Индексот како трајна активност.

Понудената содржина во ова издание е почетниот продукт, кој не само поради просторот, туку и поради времето кое го имаше авторскиот тим на располагање, е прелиминарен концепт кој нуди определени сознанија и отвора значителен број на прашања и дилеми. По завршувањето на втората прелиминарна фаза, до крајот на 2018 година, во која ќе бидат применети инструменти за собирање податоци кои им припаѓаат на методолошките постапки од квалитативниот дизајн, се очекува поцелосно и појасно да се исцртаат димензиите на истражуваниот проблем и појасно да се определи индикаторската рамка и структурата на Индексот.

Истражувачкиот тим очекува и со особена почит ќе се однесува кон коментарите, оценките и идеите за конструирањето на Индексот за безбедност и ќе се обиде во натамошната постапка да ги извлече оптималните решенија, кои ќе бидат во функција на изградба на истражу-

вачка алатка за мерење на нивото на безбедност во земјата, која ќе има функција на поттикнувач на сложениот безбедносен комплекс на активности, кои ќе значат идентификување, превенирање и решавање на безбедносните проблеми и кој ќе обезбеди претпоставки за споредување и рангирање како на субјектите во рамките на безбедносниот систем, така и на државите меѓу себе.

Во таа насока, Индексот за безбедност е проекција и алатка за синтетизирање на една сложена појава како што е безбедноста. Се надеваме дека овој напор ќе биде мал прилог во дебатата за неа.

На крај, на директорот на Фондацијата Конрад Аденауер, Јоханес Раи, и на неговите соработници во Претставништвото во Република Македонија им искажуваме благодарност за континуираната поддршка. Воедно на Деканатската управа на Факултетот за безбедност – Скопје и на рецензентите проф. д-р Томе Батковски од Факултетот за безбедност – Скопје и проф. д-р Неџат Корајлиќ од Факултетот за криминалистика, криминологија и безбедносни студии при Универзитетот во Сараево им благодариме за донесените одлуки и позитивните рецензии.

Скопје, 2018 година

д-р Цане Т. Мојаноски
д-р Марјан Ѓуровски

ВОВЕД ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

–ИЗБОР НА ИНДЕКСИТЕ ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО–

Изборот на индексите во безбедносното истражување претставува креативна и умствена активност со настојување појавите типолошки да се средат и да се мерат. Индексите се издвојување и создавање комбинација која најдобро одговара на природата на појавите. Кога станува збор за објективни индикатори, кои можат да се мерат, изборот на комбинацијата е олеснет и тој релативно точно го изразува односот на состојките на појавата и нивните врски. Меѓутоа, кога станува збор за психолошката страна на појавите и субјективните индикатори, тогаш работата е потешка, сложена, а понекогаш и е неможно да се утврдат. Тоа е така затоа што комбинирањето на индикаторите во индекси никогаш не значи, ниту, пак, може однапред да гарантира, или да влева сигурност за тоа кој индикатор повеќе и подобро ја изразува суштината на појавата. Затоа, се предлага наместо педантен избор на индикаторите да се остави можност за нивно различно поврзување, така што тие можат и да се менуваат. Токму таквиот пристап овозможил Пол Лазарсфелд да ја постави таканаречената „доктрина за заменливоста на индексите" (Lazarsfeld & Rosenberg, 1955, стр. 22), односно за комбинациите на индикаторите. Оваа доктрина се засновува врз индикаторите кои се излачени од прашалникот, ставовите на испитаниците, а истовремено и врз стабилниот однос меѓу можните показатели кои најдобро ја репрезентираат некоја појава. На пример, односот меѓу општествените слоеви и нивните политички ставови е релативно ист, без оглед на тоа кои индикатори се избрани: приходот, образованието, имотната состојба.

Конкретното определување на предметот во истражувањето претпоставува адекватен број и видови варијабли, индикатори и индекси. Основната задача на операционализацијата е аналитички да ја разложи појавата на нејзините состојки и за секоја од нив да определи содржина на симболот што се однесува на некој знак. Ако се има предвид повеќестраноста, сложеноста, опширноста и не-

доволната видливост на состојбите на свеста кои учествуваат во безбедносните појави, операционализацијата е вид типолошко и мерно изразување таму каде што тоа е можно и секогаш претставува одбран образец во кој тоа типолошко и мерно изразување се спроведува. Обидот тоа да се направи претставува создавање на споменатите знаци, од кои најзначајни се варијаблите.

ИНДИКАТОРИ ЗА МЕРЕЊЕ НА БЕЗБЕДНОСТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (ИНДЕКС)

Основна цел на оваа истражувачка задача е да придонесе кон општите напори на организираната заедница да ги јакне капацитетите за одржување и подобрување на стабилната безбедносна ситуација во Република Македонија. Во градењето на индикаторите за мерење на безбедноста во Република Македонија се преземаат определен број   активности кои се во функција на идентификација на показателите и утврдување на можностите за мерење на состојбите, како и на идентификување на подрачјата во кои ќе треба да се вложи дополнителна активност за остварување на поставената цел. За таа цел, неопходна е соработка и содејство со институциите, како што се Претседател, Собрание, Влада и министерства, одделно за одделни прашања, потоа професионални здруженија и здруженија на граѓани, а во тој контекст и одделни поединци, чие знаење и искуство е од особено значење.

Покрај наведеното, изработката на Индексот треба да им помогне на субјектите, посебно на субјектите на безбедноста во градењето на оценката за безбедноста на Република Македонија на тој начин што тие ќе можат:

» да ја препознаат својата одговорност и улога во процесот на обезбедување претпоставки за безбедноста на земјата;

- на ефикасен и разбирлив начин да извршат процена за оствареноста на стандардите за процена на безбедносната ситуација, во согласност со сопствената положба и во рамките на својата одговорност;
- врз основа на резултатите од процената на Индексот на безбедност да ги планираат наредните задачи и да преземаат мерки за нивно остварување.

ШТО СЕ ПОДРАЗБИРА ПОД ПОИМОТ „ИНДЕКС"?

Индексот е инструмент за процена на нивото на безбедност во Република Македонија. Тој Индекс содржи листа на стандарди и мерки кои треба да се постигнати и да се спроведени со цел да се обезбеди јасна претстава (оценка) за степенот на стабилноста на состојбата во Република Македонија. Значи, треба да се идентификуваат определен број стандарди и мерки кои се јавно достапни и препознатливи, кои се неопходни за градење оценка за степенот на безбедноста во земјата, со обид да се систематизираат и да се направат прегледни, за да можат корисниците на Индексот, но и носителите на одговорните должности, на ефикасен начин да вршат процена на оствареноста на определени идентификувани стандарди и во делокругот на надлежностите на работењето да имаат јасна претстава за тоа што е потребно да се преземе за да се задржи, да се подобри или да се унапреди безбедносната состојба во земјата.

Индексот може да се набљудува и како инструмент за самовреднување и унапредување на процената на безбедноста во земјата. Тој е наменет за самопроцена, планирање, реализирање, следење и поттикнување активности за подобрување и зголемување на нивото на безбедност. Тој треба да се набљудува првенствено како алатка која ќе им биде од полза на сите актери на образовниот систем,

кој им помага за да се набљудува процесот на градење на безбедноста во рамките на надлежностите на државните и други одговорни органи. Тој треба и да помогне да се разбере и да се унапреди концептот на безбедносната процена и да се гради систем на индикатори кои упатуваат на конкретни работи кои се важни за набљудување во однос на стандардите кои се во областа или можат да се конструираат. Индексот е така осмислен за да му овозможи на корисникот подобро да ги разбере сложените општествени, правни, економски и безбедносни стандарди и да упати на клучните информации за кои е важно да се собираат податоци и да се набљудуваат во процесот на процената на безбедноста во Република Македонија.

ПОТРЕБАТА ОД ИНДЕКСОТ

Потребата за изработка на ваков инструмент произлегува од остварените истражувачки резултати на Факултетот за безбедност во Скопје и континуираното следење на сложените безбедносни процеси во Република Македонија во изминатиот четиридецениски раст на оваа институција. Тие согледувања упатуваат на можните констатации:

- » дека во државата не е воспоставен механизам за градење на политичко-безбедносна процена и дека во системот на поделба на власта одделните државни органи имаат нагласена улога на самостојност, без јасно видливи облици на координација и синхронизирана активност;
- » нема поцелосна (или јавно соопштена) анализа за функционалноста, ефектите и постигањата на органите во остварувањето на безбедносната процена и во преземањето на организирани и синхронизирани активности во справувањето со безбедносните ризици и закани;
- » дека во образовните институции и другите тренинг центри прашањето со оспособување кадри за изра-

ботка на политичко-безбедносни процени изостанува, е недоволно актуализирано и не се води систематска грижа и унапредување на искуствата.

Изработката на Индексот на безбедност треба да е идејната матица околу која ќе се концентрираат истражувачките и аналитичките капацитети на Факултетот за безбедност во Скопје, за продлабочено трагање по новите содржини и примена на практики на изработка на процени за безбедносните закани и ризици и ќе придонесе за унапредување на образовната и истражувачката практика воопшто. Воедно, овој проект е целосно поддржан од Фондацијата Конрад Аденауер која овозможи негово публикување и давање на увид на јавноста.

КОМУ МУ Е НАМЕНЕТЕТ ИНДЕКСОТ?

Индексот е наменет за субјектите на безбедносниот систем и самите граѓани. Тоа значи дека во процесот на процената за оствареноста на стандардите во остварување на безбедносните цели на заедницата треба да учествуваат поединци, групи и институции кои во тој процес имаат функции и задачи. Тоа значи дека креаторите на безбедносните политики и субјектите можат да учествуваат во посочувањето на индикаторите неопходни за засновање јасна претстава за степенот на безбедносната процена.

Носители на процесот на процена за оствареноста на стандардите на безбедносната подготвеност на институциите можат да бидат и доминантно ќе бидат надлежните државни институции и индикаторскиот сет на податоци кои се достапни и во согласност со позитивните прописи обезбедуваат непречено следење и проценување на состојбите. Втората група се однесува на процените што ќе ги извршуваат лица кои имаат значајно практично и рако-

водно искуство во органите на безбедноста и се способни да ги идентификуваат основните безбедносни предизвици и закани како такви.

Индексот е наменет за институциите на Република Македонија, дипломатските претставници, дипломатите и за студентите на Факултетот за безбедност, кој како истражувачка задача ќе претставува можност и содржина за практикување на задачите од областа на градењето на безбедносните политики во земјата. Треба да очекуваме дека Индексот ќе биде од интерес на градењето на политиките на Владата и ресорните органи од областа на одбраната и внатрешните органи, како и за работата на другите органи од областа на разузнавањето, контраразузнавањето и агенциите чија задача е заштита и справување со ризиците во земјата.

НАЧИН НА ИСТРАЖУВАЊЕ (МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП)

Индексот на безбедноста:

а) се потпира на сеопфатна рамка на безбедноста;

б) ја истакнува разликата во достапноста на подато ците за идентификување на можните индикатори на безбедност и укажува на потребата од усогласени, споредливи и сигурни податоци кои се однесуваат на безбедноста и градењето оценки за неа;

в) е наменет за користење за поддршка на политиките на безбедност во земјата.

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТРАЖУВАЧКИТЕ АКТИВНОСТИ

Од методолошка гледна точка, значајно при истражувањето и разработката на материјата претставува утврдувањето (анализата) на состојбата, ефикасноста, оправда-

носта, транспарентноста, поставеноста, меѓусебната координација и соработка на субјектите на безбедноста. Според тоа, методолошката рамка ја детерминираат дескриптивниот и структуралниот карактер на истражувањето. Главната определба на истражувањето е стекнување на непосредни сознанија, перцепции на граѓаните за одделни безбедносни состојби и предизвици на Република Македонија.

Во ова истражување, соодветно на начинот на прибирање извори за анализа, како и природата на самиот предмет на истражување, беа користени следните општи истражувачки методи: *аналитичко-синтетички, индуктивно-дедуктивен и статистичкиот метод.*

» **Аналитичко-синтетички** метод – како почетна и основна логичко-методолошка постапка со цел мисловно теориско и практично раздвојување или концентрирање на предметот на истражување и неговите составни делови;
» **Индуктивно-дедуктивен** метод – како најопшт пристап во извлекувањето на заклучоците;
» **Статистички** метод – преку анализа и интерпретација на истражувачките резултати, добиени со анкетата како мерен инструмент во испитувањето на безбедносните ставови, квантитативно да се истражи безбедноста како масовна појава. Се направи споредба помеѓу различните форми на анкетирање кои се применуваа и во безбедносните истражувања.

ИСТРАЖУВАЧКИ ПОСТАПКИ И ТЕХНИКИ

Во истражувањето на општествените, па оттаму и на безбедносните појави како нивен составен дел, постојат бројни дебати околу оправданоста на квантитативната постапка, не само поради тоа што станува збор за особено сложени појави, туку и поради опасноста процесот на

квантификацијата да добие карактер на сувопарен емпиризам, без согледување на останатите содржини што низ една продлабочена теориско-епистемиолошка процена и анализа би ги имале. Токму затоа и денес не е ретко да се сретнат укажувањата дека познавањето на определена аналитичка алатка, или користењето на некој инструмент (софтверско решение, на пример, SPSS или PSPP) не е одговор, или пристап кој нуди одговор на поставените прашања, посебно на неможноста да се трага по солидни одговори на сложените теориско-епистемиолошки проблеми на безбедноста. Несомнено е дека истражувањето на безбедносната политика, ризиците и заканите по безбедноста, а особено на нејзиното истражување преку ставовите на граѓаните, не може да ги отвори и да ги одгатне сите загатки, недоречени и недовршени дебати за поимот безбедност и неговите феноменолошки карактеристики, туку истражувањето е само еден емпириски пресек на ставовите и можност за зајакнување на индикаторската основа во градењето на тврдењата за објаснувањето на заканите по безбедноста, а низ сложената аналитичка постапка и на натамошното развивање на ставовите за факторите на креирање на безбедносната политика. Имајќи предвид дека прашањето за истражувањето на безбедноста, на ставовите на граѓаните, временски е определено, тоа нема амбиција да ги одговори сите прашања, туку да отвори еден поглед, да понуди емпириски материјал, кој низ критичка анализа и нивно имплементирање во научниот фонд ќе придонесува во зајакнувањето на научно-проверливите тврдења и ставови и во тој контекст е обидот да се понудат конструктивни модели кои ќе бидат во функција на унапредувањето на безбедносната практика. Науката по дефиниција е антимонополска дејност, таа е пропулзивна за ставовите и гледиштата кои ќе ја издржат теориско-емпириската валидизација на секој податок и тврдење. Со надеж дека истражувачките резултати се скромен придонес во тој општ напор, преку оваа расправа, на научната, стручната и другата љубопит-

на јавност ѝ се нудат сознанија за поттик за плодна научна дебата, но и основа за натамошна надградба на научните и истражувачките пристапи во креирањето на безбедносната политика, посебно во градењето конструкти, инструменти и модели кои ќе ја унапредуваат практиката и ќе бидат во контекстот на поставување соодветен безбедносен концепт во Република Македонија.

Во истражувањето е применето индивидуално интервју. Станува збор за насочено и структурирано интервју, кое во облик на социодемографска анкета е пополнувано од страна на стручен соработник-интервјуер.

Во вториот дел од проектот, како дел од истражувањето, кој очекуваме да се реализира до крајот на годинава, во основа ќе бидат применети квалитативни постапки во кои ќе се примени Делфи методот, фокус групите, слободно и насочено интервју, како и други аналитички постапки кои ќе нè упатат во структурата на безбедноста како сложена општествена појава и ќе обезбедат да се изгради целосна претстава за моделот за пресметување на Индексот на безбедност, како и за неговата примена. Во таа смисла, се очекуваат особено корисни и значајни сознанија кои ќе бидат плод на оценките, споредбата, но и дебатата што се отвора со поставувањето на прашањето за Индексот на безбедност.

За потребите на истражувањето беа изработени:

а) Основа за разговор: Мислењето на граѓаните за безбедноста и безбедносните закани на Република Македонија.
б) Анкетниот дневник, Аналитичката табела за обработка на податоците, Кодексот на шифри и Упатството за примена на Основата за разговор и обезбедувањето соговорник.

Основата за разговор беше наменета за испитување на ставовите на граѓаните.

Истражувањето се спроведе во периодот од 1 до 31.3.2018 година, на подрачјето на Република Македонија. За обработка на податоците беше изработен Кодекс на шифри (кодна листа) и во софтверскиот пакет *Excel* беше изработен Модел за компјутерска обработка на податоците од инструментите. Беше извршена обработка на податоци и шифрирање и внесување во сметачката машина – компјутер. Во собирањето и обработката на податоците беа ангажирани повеќе стручни соработници. Обработката и статистичките пресметки на истражувањето се извршени во софтверскиот статистички пакет *PSPP*.

НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА МЕРНИТЕ СКАЛИ УПОТРЕБЕНИ ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

За примената на определен број мултиваријантни постапки во обработката на податоците беше утврдуван и коефициентот на внатрешната согласност на варијаблите, оценките за мерење на степенот на безбедност. Тоа е степенот до кој вредностите што ја сочинуваат скалата се исти со мерките на атрибутот што му припаѓа на субјектот, т.е. до кој степен се меѓусебно поврзани. *Интерната конзистентност* претставува доследност во давањето одговори на поставени прашања, т.е. дали тие мерат иста единствена карактеристика. Инструментот е посигурен доколку одговорите на независните предмети корелирани меѓу себе се повисоки. За оценка на интерната конзистентност се користи **Кронбаховиот** *(Cronbach)* **алфа коефициент**. Вредноста се движи меѓу 0 и 1, при што блискоста кон 1 означува висока сигурност на инструментот. *Не постои согласување околу тоа што е минимална прифатливост на вредноста на алфа коефициентот*. По-

стои мислење дека 0,7 е минимално прифатливо ниво за интерна конзистентна сигурност, додека друго гледиште смета дека треба да се прифаќа вредност $a>0,5$ како индикатор за добра интерна сигурност. Како конвенција е ставот дека најниско прифатлива гранична вредност за алфа е 0,6. Постојат и построги критериуми за минимална вредност на коефициентот a (на пример, во клиничките истражувања), што, исто така, зависи од видот на истражувањата и областа во која се применуваат.

Во инструментот беа дефинирани неколку батерии прашања на кои во форма на скала од Ликертов тип беа варирани оценките на испитаниците. Во продолжение се прикажани прашањата чии оценки се варирани. Имено, испитаниците на прашањето „Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно", на скала од Ликертов тип одговараа (се согласуваа) со оценки од „Мошне небезбедно" до „Целосно безбедно", ги оценуваа следните ситуации: 1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност, 2) Во својата куќа/стан, 3) Во областа/местото во кое живеете, 4) Во државата во која живеете и 5) Во регионалното опкружување на Република Македонија.

Втората батерија беше составена од четири ставки. На прашањето: „22. Според Вас, дали и колку вработувањето на некого од наведениве понуди, во некоја од безбедносните институции, ќе придонесе за Вашата безбедност?", испитаниците оценува во распонот „Многу ќе ја загрози мојата безбедност" до „Многу ќе ја зголеми мојата безбедност". Ситуациите кои ги оценуваа беа следните: 1) Национални малцинства, 2) Жени, 3) Политичка припадност, и 4) Регионална застапеност. Третата батерија беа оценки за институциите. На прашањето „23. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста?", испитаниците оценува во размерот „Лошо" до „Одлично". Предмет на оценка беа следните институции: 1) Претсе-

дател на Република Македонија, 2) Собрание, 3) Влада, 4) Полиција, 5) Армија на Република Македонија, 6) Разузнавачки и контраразузнавачки служби, 7) Совет за национална безбедност, 8) Приватни компании за обезбедување, 9) Центар за управување со кризи, 10) Дирекција за заштита и спасување и 11) Судство.

Во третата батерија, на прашањето „26. Со кои средства би требало државата на која што ѝ припаѓате да се грижи за својата безбедност?", беше побарано од испитаниците да се определат за една од оценките во распонот од „Воопшто не се согласувам" до „Потполно се согласувам", за следните средства: 1) Со дипломатски средства (со добри дипломатски односи со другите држави и нации), 2) Со воени (вооружени) средства (со постоење на силна армија која може да интервенира кога треба), 3) Со зачленување во меѓународните безбедносни организации (на пример, во НАТО), 4) Со економски средства (со подобра економска соработка со други држави и нации), 5) Со построги закони и поголема дисциплина помеѓу граѓаните, 6) Зголемување на животниот стандард на граѓаните, 7) Поголема еколошка заштита и ригорозни казни за екозагадување и 8) На некој друг начин.

Со распонот на истите оценки во последната батерија на прашањето „32. Оценете дали некои од следните ситуации може (и колку) однатре да ја загрози безбедноста на Македонија?", беше побарано да го изразат степенот на согласување за следните ставови: 1) Отцепување на Западна Македонија, 2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини, 3) Социјалните потреси и штрајкови, 4) Финансиска презадолженост на Македонија, 5) Насилно симнување на демократската власт, 6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата, 7) Приватизација на безбедноста, 8) Невработеноста, 9) Сиромаштијата и 10) Нивото на демократија.

Зависно од природата и намената на скалата, се бараат различни нивоа на сигурност, обично не се прифаќа сигурност помала од 0,7. Кронбаховиот алфа коефициент се менува во зависност од бројот на вредностите на скалата. Така, за мал број вредности на скалата (помалку од 10), показателите на Кронбаховиот алфа коефициент, најчесто, се особено мали. Во такви случаи, се смета дека е подобро да се пресмета и во извештајот да се наведе средната вредност на корелацијата меѓу секој пар од вредностите. Оптималната средна вредност на корелацијата меѓу паровите на вредностите на скалата изнесува меѓу 0,2 и 0,4 (Мојаноски Ц. Т., 2015, стр. 41-42). Во следната табела се дадени прегледите на вредностите во **Reliability Statistics** и може да се констатира дека вредноста на Кронбаховиот алфа коефициент е над 0,8 (Willan & Briggs, 2006, стр. 158), (Bnggs & Cheek, 1986, стр. 106-148)

Табела број 1. Кронбаховиот алфа коефициент за прашањата 16, 23, 26, 32 и 22

	Прашања во прашалникот:				
	16	**22**	**23**	**26**	**32**
Cronbach's Alpha	**0,851**	**0,751**	**0,917**	**0,767**	**0,901**
N of Items	5	4	11	17	10

При пресметката на Кронбаховиот алфа коефицент, за секоја батерија посебно беше пресметувана вредноста на придонесот на секоја ставка во вкупниот коефициент. Може да констатираме дека во ниту една батерија немаше ситуација во која може да се констатира потреба од исклучување на некоја ставка. Секоја од нив, во рамките на одделното прашање, има соодветен и значаен придонес во вкупниот показател на Кронбаховиот алфа коефицент.

И заради укажувањето на вредностите од прашањето 22 каде се наведени четири ставки, како дополнителен

аргумент ќе биде корелационата матрица. Пресметката е дадена во следната Табела.

Табела број 2. Според Вас, дали и колку вработувањето на некого од наведениве понуди, во некоја од безбедносните институции, ќе придонесе за Вашата безбедност? - Inter-Item Correlation Matrix

	22.1	22.2	22.3	22.4
22.1	1,000			
22.2	0,569	1,000		
22.3	0,377	0,372	1,000	
22.4	0,346	0,412	0,537	1,000

Легенда: 22.1 Национални малцинства, 22.2 Жени, 22. 3 Политичка припадност, 22.4 Регионална застапеност

Од понудените резултати можеме да оцениме дека сите варијабли се во рамките, односно под вредноста на Кронбаховиот алфа коефициент и сите тие придонесуваат за неговата вредност, па со право можеме да констатираме дека постои поврзаност меѓу споредуваните варијабли и тие не сочинуваат компоненти на единствен скор.

Поврзаноста на применетите варијабли е утврдена со Пирсоновиот коефициент на корелација (R). За утврдување на оправданоста на примената на факторската анализа како мултиваријанта постапка е пресметан Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO), кој за ставките во прашањето 22 изнесува 0,753, за прашањето 22 е 0,702, за 23 е 0,898, за прашањето 26 е 0,806 и за прашањето 32 изнесува 0,892. Бидејќи станува збор за високи вредности, може да се констатира дека може да се применат мултиваријантни аналитички постапки, поконкретно факторска анализа и да се погледне степенот на заситеноста на определени варијабли. Слични индикации можат да се констатираат и кај Bartlett’s Test of Sphericity

test, чија вредност е 2528,441 кај прашањето 16, потоа 7105,28 кај прашањето 23 и 5615,568 кај прашањето 32.

Табела број 3. KMO and Bartlett's Test по прашања

		Прашања број:				
		16	**22**	**23**	**26**	**32**
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		**0,753**	**0,702**	**0,898**	**0,806**	**0,892**
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2528,441	1007,784	7105,028	1369,336	5615,568
	df	10	6	55	28	45
	Sig.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Вредноста на овој тест е значајна, затоа што тој значително е повисок од вредноста на *p* (p=0,001). Во пресметката таа вредност на *p* изнесува Sig.0,000, за секое прашање одделно. Затоа, може да се констатира дека пресметката на мултиваријантните аналитички постапки, посебно факторската анализа, е оправдана, односно може да се примени како аналитичка постапка (Мојаноски Ц. Т., 2013, стр. 567).

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПРИМЕРОКОТ

Основно при утврдувањето на мострата е да се избегне пристрасноста. Тоа се обезбедуваше преку примената на случајноста во изборот. Кога го употребуваме поимот „случајност", пред сѐ, имаме предвид дека се работи за грижливо планирана активност, при што во статистичката маса на сите единици им се дава подеднаква можност да бидат избрани.

Во истражувањето е користен повеќеетапен примерок. Повеќеетапниот примерок е тип на стратификациски приме-

рок. Тој се применува кога популацијата е голема, а за истражување немаме многу време и пари. На пример, сакаме да го утврдиме мислењето на граѓаните за определена акција на полицијата. По случаен избор избираме неколку места, потоа во нив избираме определен број на населени целини, а изборот на соговорниците ќе го избереме случајно.

Во применетите истражувања, кои се преземаат на факултетите, помалку се посветува внимание на проблемот на примерокот, што е и разбирливо кога се знае дека ова истражување, пред сè, има за цел не да се утврдуваат законите и законитостите во областа на безбедноста (тие се обично резултат на фундаменталните истражувања), туку да се применат во практиката. Меѓутоа, има доста проблеми при реализацијата во зависност од средината во која се спроведува (на факултетите нови модели на учење, нови наставни поставки итн., во органите на управата нови модели на решавање на проблемите) коишто, најнапред, треба да бидат проверени (следени и проучувани) на помал број испитаници, на ограничен број постапки и ограничени содржини и слично, пред да се „прошират" на сите учесници, наставни содржини, варијабли и постапки на кои се однесува таквото истражување (Мојаноски Ц. Т., 2013, стр. 254-264).

Испитаниците беа избирани на тој начин што, најнапред, во секоја општина, градско или селско населено место се формираше јадро. Во секое од јадрата се вршеше посета на секое петто домаќинство во индивидуалните живеалишта, односно секое 20 домаќинство во колективните живеалишта. Доколку на денот на посетата никој не е присутен, или одбие соработка, предмет на интерес беше следното живеалиште. Упатствата беа така срочени доколку некој и во тој случај одбие, тогаш изборот е на следното петто живеалиште.

Изборот на испитаниците бил извршен по принципот на близок роденден на член на семејството. Применето е

структурирано интервју (лице во лице). Истражувањето било конципирано така да ги опфати сите делови на Република Македонија и да се постигне приближен број на испитаници од сите делови, од град и село. Имено, поради релевантноста на резултатите било водено сметка да бидат застапени подеднаков број испитаници од сите региони во Република Македонија, во согласност со официјалната територијална поделеност. Истражувањето беше спроведено во 31 општина во Македонија (Аеродром, Гази Баба, Ѓорче Петров, Карпош, Кисела Вода, Центар, Чаир, Берово, Босилово, Виница, Гостивар, Долнени, Илинден, Кичево, Кратово, Маврово и Ростуша, Македонски Брод, Петровец, Прилеп, Пробиштип, Радовиш, Ресен, Росоман, Свети Николе, Струмица, Студеничани, Тетово, Чашка, Чешиново, Куманово и Подареш). Регионалната структура на испитаниците покажува дека таа во основа е постигната во осумте плански региони на Република Македонија. Бројот на испитаници е нешто помал во Јужниот и Југозападниот плански регион, затоа што при реализацијата не постоеше можност да се ангажираат доволен број соработници. Регионално гледано дистрибуцијата на испитаниците изгледа вака: следува табеларен приказ на испитаници по региони:

Табела број 4. Испитаници според планскиот регион

Плански регион:	*f*	%
Скопски	344	34,30
Пелагониски	180	17,95
Североисточен	100	9,97
Полошки	99	9,87
Јужен	40	3,99
Источен	140	13,96
Југоисточен	60	5,98
Југозападен	40	3,99
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 1. Испитаници според планскиот регион

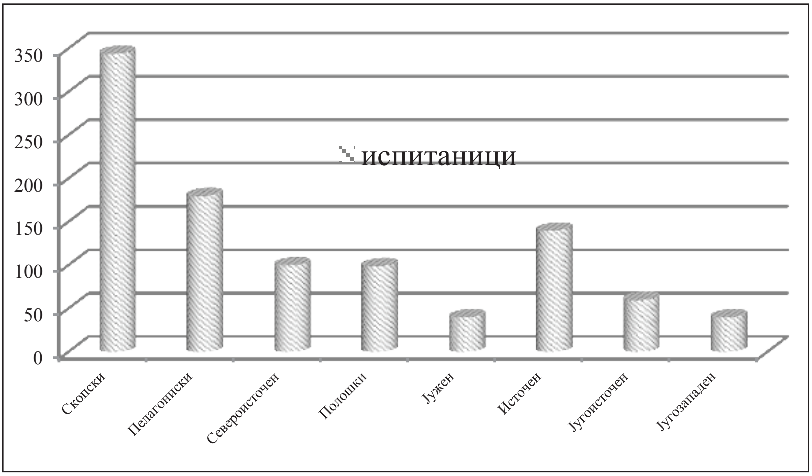

Според видот на населбата, истражувањето покажа дека 638 жители или 63,61 % живеат во град, а 365 жители или 36,39 % живеат на село. Оваа покриеност овозможува да се добијат релевантни податоци во делот на мислењето на загрозеноста на луѓето кои живеат во градска или во селска средина.

Табела бр. 5. Испитаници според местото на живеење

	f	%
1 град	638	63,61
2 село	365	36,39
Вкупно	1003	100,00

Во однос на половата припадност, во истражувањето е обезбедена релативно висока присутност на испитаници 495 мажи, односно 49,55 % и 508 жени, односно 40,65 %. Оттука, теоријата на родовите перспективи и еднакви можности на жените и мажите е испочитувана, со што може да се види дали има разлика во перципирањето на безбедноста кај женскиот и машкиот пол.

Табела број 6. Испитаници според полот

Пол:	*f*	%
1 мажи	495	49,35
2 жени	508	50,65
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 2. Приказ на испитаници според полот

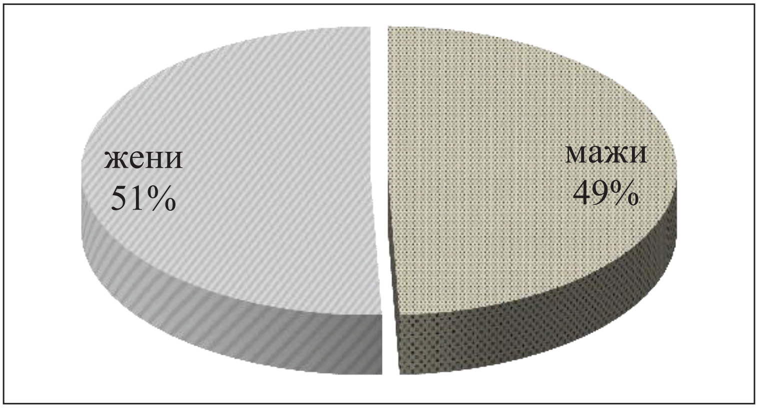

Во анкетирањето се опфатени испитаници на возраст од 18 до постари од 66 години. Од нив до 25 години се опфатени 28,61 % од испитаниците, од 26 до 35 години се опфатени 22,23 %, од 36 до 45 години се опфатени 20,44 %, од 46 до 55 години се опфатени 16,45 %, од 56 до 65 години се опфатени 6,98 % и испитаници на возраст над 66 години се опфатени 5,28 %. Податоците укажуваат дека во возрасната структура на испитаниците е обезбеден приближен баланс на возрасните групи од 18 до 55 години старост и дека тие обезбедуваат претпоставки за анализирање на разликите меѓу младите и постарите лица, за тоа какви се нивните ставови за функционирање на безбедносниот систем и каде тие се наоѓаат во генералната безбедносна политика на земјата.

Табела број 7. Возраст на испитаниците

Години:	*f*	%
од 18 до 25	287	28,61
од 26 до 35	223	22,23
од 36 до 45	205	20,44
од 46 до 55	165	16,45
од 56 до 65	70	6,98
над 66 год.	53	5,28
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 3. Испитаници според возраста

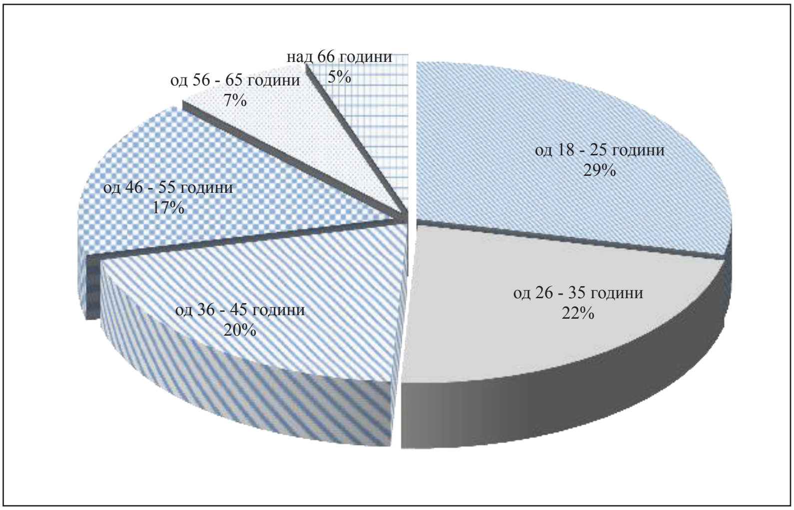

Карактеристиките на примерокот според припадноста на националните заедници во земјата покажува дека во основа се обезбедени приближни пропорции на испитаниците од албанската етничка заедница. Кај одделни заедници, како што е турската и ромската, тој процент е нешто помал, а кај српската и бошњачката етничка заедница е нешто повисок. Во целина може да се констатира дека отстапувањата не се

поголеми од 3 % и дека е обезбедена соодветна вклученост на испитаници од сите етнички заедници во Република Македонија, пред сè, на оние кои се составен дел на Преамбулата на Уставот на Република Македонија (Устав на Република Македонија – со амандманите на Уставот I-XXXII, 2011).

Табела број 8. Испитаници според националност

Национална припадност:	*f*	%
Македонец	681	67,90
Албанец	221	22,03
Турчин	35	3,49
Влав	3	0,30
Србин	26	2,59
Бошњак	29	2,89
Ром	6	0,60
Нешто друго, што?	2	0,20
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 4. Испитаници според националност

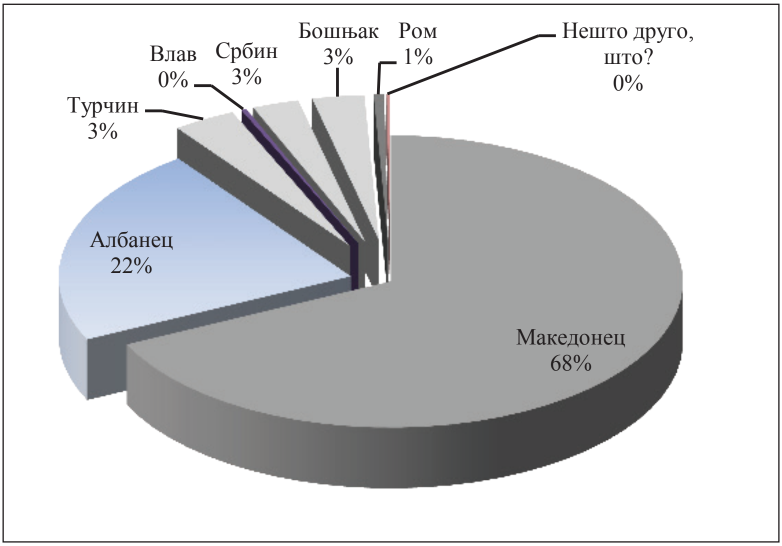

Примерокот на испитаници ја изразува структурата на населението според верската припадност, констатирана според пописот на населението во 2004 година.

Табела број 9. Испитаници според вероисповед

Вероисповед:	*f*	%
Православна	681	67,90
Муслиманска	287	28,61
Католичка	14	1,40
Протестантска	2	0,20
Атеист	14	1,40
Нешто друго, што?	5	0,50
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 5. Испитаници според вероисповед

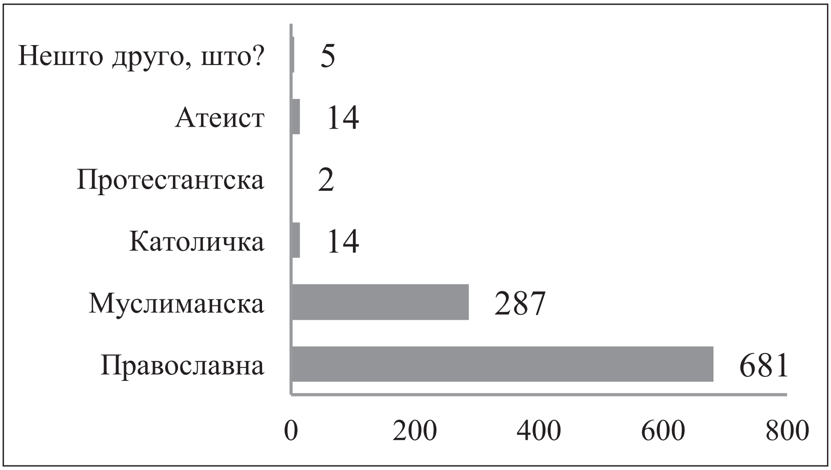

Во структурата на примерокот во врска со мултиконфесионалноста на населението, можат да се забележат отстапувања околу 3 % повеќе кај испитаниците православни (според пописот во Македонија од 2002 година православни се 64,7 %, муслимани се 33,3 % и други 2 %),

односно помалку кај испитаниците муслимани. Останатите вредности за испитаниците од другите религиозни групи се нешто повисоки од вредностите во споменатиот попис и се во рамките на процените за религиозната структура на населението, што ги вршат надлежните државни органи. Може да се констатира дека примерокот ја изразува мултирелигиозната структура на населението во Република Македонија и дека врз таа основа ќе можат да се донесуваат заклучоци.

Образовната структура на примерокот е обезбедена преку расчленување на образовните профили на повеќе степени. Во примерокот, 25 испитаници или 2,49 % се без образование, 85 или 8,47 % се со основно образование, 25 или 2,49 % се со КВ и со ВКВ училиште се 25 или 2,49 %, со средно образование се 526 или 52,44 %, со вишо образование се 97 или 9,67 %, со високо образование се 200 или 19,94 %, од нив 41 или 4,09 % се магистри и 4 или 0,40 % се доктори на науки.

Ако се групираат овие податоци во три групи, образовната структура на испитаниците во примерокот изгледа вака:

Табела број 10. Степен на образование

Години:	*f*	%
До и основно училиште	110	11,0
ССС	551	54,9
ВСС	342	34,1
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 6. Степен на образование

Од податоците и графичкиот приказ може да се констатира дека во структурата на примерокот е обезбедена соодветна вклученост на образовните профили карактеристични за македонското општество и дека по оваа основа се создадени претпоставки за воопштувања и изведувања заклучоци. Ваквата дистрибуција е релевантна, односно репрезентативна, односно соодветствува со образовната структура на населението во Република Македонија.

Табела број 11. Испитаници според работниот статус

	f	%
Вработен/а во државен сектор	191	19,04
Вработен/а во приватен сектор	286	28,51
Сопственик/чка на фирма	51	5,08
Невработен/на	191	19,04
Студент/ка	159	15,85
Пензионер/ка	67	6,68
Домаќин/ка	49	4,89
Нешто друго, што?	9	0,90
Вкупно	**1003**	**100,00**

Според работниот статус, меѓу анкетираните кои се изјасниле дека работат во приватен сектор се 28,51 %, потоа следуваат вработените во државен сектор и невработените со по 19,04 %, студентите со 15,85 %, пензионерите со 6,68 %, сопствениците на фирми со 5,08 % и останатите со неполни 6 %.

Податоците од дистрибуцијата на испитаниците според работниот статус укажуваат дека во истражувањето се обезбедени претпоставки за актуализирање определени аспекти на перцепциите од граѓаните, набљудувани од аспект на социјалната структурираност на испитаниците.

Табела број 12. Испитаници според просечниот личен доход (плата)

	f	%
нема примања	363	36,19
до 10000 денари	97	9,67
од 10001 до 20000 денари	303	30,21
од 20001 до 30000 денари	162	16,15
над 30001 денари	78	7,78
Вкупно	**1003**	**100,00**

Структурата на испитаниците според висината на доходот што го остваруваат на месечно ниво говори за сликата на личните примања. Од податоците можеме да констатираме дека повеќе од две третини од испитаниците или 36,19 % се лица без примања. Значи, се издржувани лица. Скоро една третина од испитаниците остварува доход нешто помалку од просечниот во државата, а 23,93 % остваруваат доход над просекот. Ваквата структура на испитаници создава основа да се констатира дека се опфатени категории на граѓани во однос на нивните примања.

Досегашното излагање укажува дека во структурата на истражувањето се постигнати, односно се задоволени претпоставките на соодветен опфат на испитаниците според половата, возрасната, територијалната, образовната, националната и верската припадност. Исто така, треба да се напомене дека во примерокот е обезбедена репрезентативност и според работната ангажираност и со определени информации за социјалната, односно финансиската (материјалната) карактеристика на испитуваната популација. Што се однесува до репрезентативноста и потребата од соодветно објаснување на начинот на конструирањето на примерокот, од аспект на бројот на испитаници, примерокот се групира во големи примероци.

ГРАЃАНИТЕ ЗА БЕЗБЕДНОСТА

Преку конкретни безбедносни ризици и закани, и дефинираните носители на безбедносното загрозување, доаѓаме до утврдување на капацитетите за спротивставување на загрозувањата по Република Македонија и квалитетна безбедносна процена од која зависи ефикасноста на безбедносниот систем и имплементација на безбедносната политика. Следењето и процената на безбедносните појави се основна претпоставка за успешно владеење со безбедносната состојба, како и за ангажирање на капацитетите во насока на реализација на поставените безбедносни цели во политиката.

Табела број 13. Во која мерка, според Вашето мислење, безбедноста во Македонија е загрозена?

	f	%
1) Многу е загрозена	141	14,06
2) Главно е загрозена	361	35,99
3) Не знае, нема став	223	22,23
4) Главно не е загрозена	196	19,54
5) Воопшто не е загрозена	82	8,18
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 7. Во која мерка, според Вашето мислење, безбедноста во Македонија е загрозена?

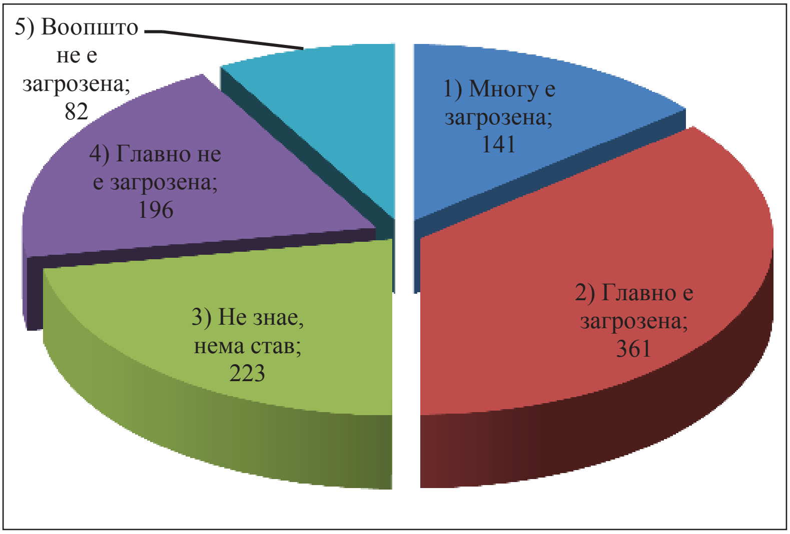

За разлика од личната безбедност, која по самите испитаници не е значително загрозена, безбедноста на Република Македонија главно е загрозена ако се има предвид фактот што тоа мислење го делат 361 испитаници (над 35 %), со овој став не се согласуваат 196 (околу 19,54 %), а многу е загрозена според 141 лице (14,06 %). Само мал број од 82 анкетирани (8,18 %) сметаат дека воопшто не е загрозена безбедноста на Република Македонија.

Република Македонија од осамостојувањето до денес влезе во процес на градење сопствен безбедносен систем за безбедност кој претставува рефлексија на актуелната внатрешна, регионална и меѓународна состојба, како и огледало на времето во кое Република Македонија се бори со актуелните безбедносни предизвици.

Табела број 14. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите?

	f	*%*
не се чувствувам безбеден/а	221	22,03
се чувствувам безбеден/а	782	77,97
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 8. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите?

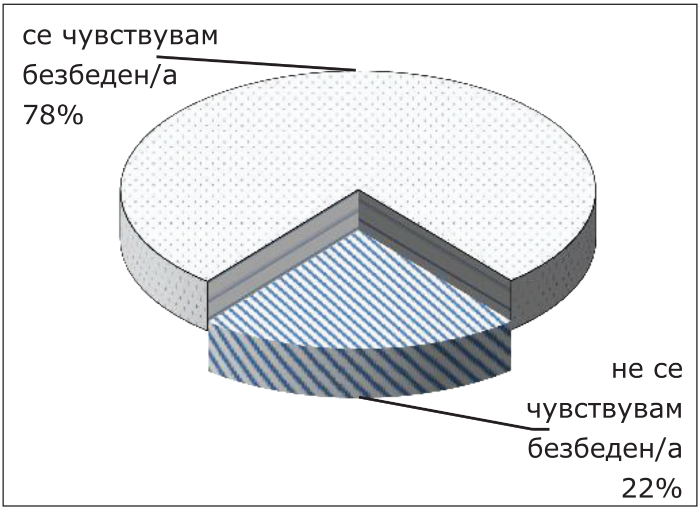

Според стратегиските безбедносни документи, државата смета дека не постои закана од масовни инвазии и војна, вклучувајќи ја и конвенционалната војна, но новите предизвици и закани по мирот и безбедноста, на долг временски период ќе бидат исправени пред безбедносниот систем и неговата безбедносна политика. Сегашното постоење на опасности предизвикани од екстремниот национализам, расна и верска нетрпеливост, тероризмот и организираниот криминал, како и од импликациите од состојбите во непосредното опкружување на Република Македонија се очекува на долг рок да опаднат и да минимизираат зависно од актуелноста на безбедносните прашања.

Самата околина во која живеат, соседството, традиционалните норми на живеење и комуникација овозможиле граѓаните да изградат меѓусебна доверба, што придонесе поголемиот дел од нив да се чувствуваат безбедни во средината каде живеат и работат, со оглед на тоа што над 77,97 % од испитаниците дале потврден одговор и се изјасниле дека се чувствуваат безбедно во средината во која живеат и работат.

Табела број 15. Доколку се чувствувате безбедно, што најмногу придонесува така да се чувствувате? (заокружи еден одговор)

	f	%
1) живеам во добро опкружување	288	28,71
2) државните органи добро ја работат својата работа	97	9,67
3) затоа што сум способен/на да се заштитам себеси	118	11,76
4) затоа што живеам нормално и го почитувам редот и законот	264	26,32
5) затоа што имаме одличен соживотот во државата	25	2,49
6) имам работа и сум економски стабилен/на	35	3,49
7) почитување на Уставот и законите	43	4,29
8) редовно примање личен доход (плата)	14	1,40
9) нешто друго, (наведи)	119	11,86
Вкупно	**1003**	**100,00**

Врз основа на чувството на поголема лична безбедност, испитаниците беа замолени да одговорат што придонесува тие така да се чувствуваат. Покрај добрососедските односи и комуникација која ја имаат во животната средина, улицата и населбата во која се движат (28,71 %), од друга страна 26,32 % од испитаните граѓани се на став дека не се загрозени поради тоа што живеат нормално и го почитуваат редот и законот. Индикативен е одговорот кај 11,76 % дека од способноста да се заштитат себеси им извира чувството на безбедност. Ова води кон заклучок дека истите немаат доверба во самите безбедносни институции кои имаат должност да обезбедат заштита на граѓаните, што се потврдува во следниот алтернативен одговор дека државните органи си ја работат својата работата како што треба или, пак, дел од населението поседува со или без дозвола опрема и оружје кое може да го употреби во секое време кога ќе биде загрозена неговата слобода и безбедност. Личните примања, според резултатот од 1,40 %, не влијаат на чув-

ството на личната човекова безбедност, бидејќи веројатно ова прашање е сфатено од физички аспект на загрозеност на безбедноста во средината каде што живеат и работат.

Табела број 16. Кој од државните органи најмногу придонесува кон Вашето чувство за безбедност?

	f	%
1) ниту еден	277	27,62
2) МВР	586	58,42
3) АРМ	91	9,07
4) Агенција за разузнавање	11	1,10
5) Центар за управување со кризи	6	0,60
6) Дирекција за заштита и спасување	7	0,70
7) Приватни компании за обезбедување	13	1,30
8) Друг орган, кој?	12	1,20
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 9. Кој од државните органи најмногу придонесува кон Вашето чувство за безбедност?

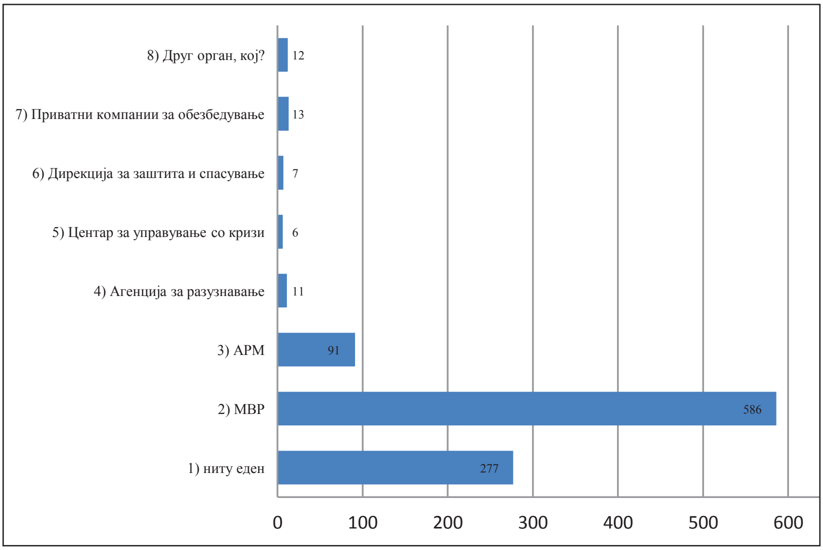

Перцепцијата на граѓаните дали секој државен орган придонесува кон чувството на безбедност е значаен податок преку кој ќе се види како граѓаните ги оценуваат актерите кои се дел од безбедносниот систем.

За прв пат во одредено испитување на јавното мислење се среќаваме со податок од 58,42 %, според кој граѓаните се со поголем позитивен став кон полицијата со тоа што сметаат дека таа повеќе придонесува кон нивното чувство за безбедност, отколку Армијата, за која се изјасниле 9,07 %, со што поголемо значење ѝ даваат на дејствувањето на полицијата, односно Одделот за Јавна безбедност. Помало влијание има АРМ, која досега беше институција со најголема доверба кај граѓаните, а кај граѓаните следни се приватните компании за обезбедување, кои за мал но значаен дел позитивно влијаат врз чувството на безбедност. Малиот процент кој го има добиено Центарот за управување со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување ја отвора дилемата колку граѓаните ги познаваат овие органи, и колку тие се наметнале како актери во зајакнување на безбедноста.

Табела број 17. Кој од државните органи најмногу влијае врз Вашето чувство за небезбедност?

	f	%
1) ниту еден	542	54,04
2) МВР	211	21,04
3) АРМ	53	5,28
4) Агенција за разузнавање	47	4,69
5) Центар за управување со кризи	38	3,79
6) Дирекција за заштита и спасување	20	1,99
7) Приватни компании за обезбедување	75	7,48
8) Друг орган, кој?	17	1,69
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 10. Кој од државните органи најмногу влијае врз Вашето чувство за небезбедност?

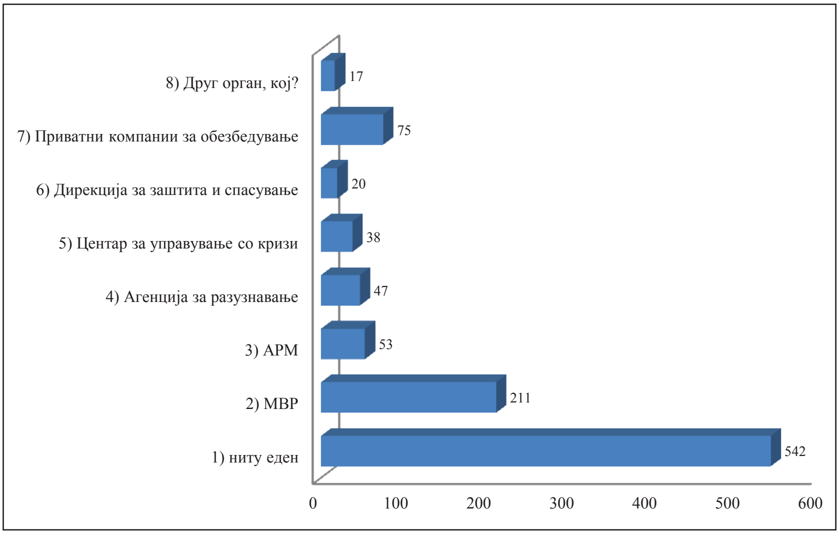

Во делот на чувството за небезбедност кај граѓаните нема промена за првото место, доколку не се земе предвид дека најголемиот дел, односно 54,04 % од испитаниците оценуваат дека ниту еден од органите не влијае на нивната небезбедност. А за 21,04 % МВР има влијание врз чувството на нивната небезбедност, потоа се среќава Армијата на Република Македонија. Инаку, и покрај тоа што во согласност со законската нормативa Агенцијата за разузнавање има надлежност надвор од земјата, ставот на граѓаните, од кои 4,69 % како да се незадоволни од нејзината работа при одржувањето на внатрешната безбедност на земјата, преку што таа влијае врз чувството на небезбедност кај граѓаните. И на ова прашање за небезбедноста многу мал дел од граѓаните се изјасниле за ЦУК и ДЗС, што од страна на клучните фактори во безбедносниот систем треба да го отвори прашањето за нивната улога, бидејќи самите граѓани не го чувствуваат нивното влијание ниту во позитивна, ниту, пак, во негативна конотација.

Потребно е постоење единствен интегрален безбедносен систем на Република Македонија кој ќе гарантира негово функционирање на сите елементи заедно, како и овозможување на хоризонтална и вертикална интеракција во системот. Значи, во земјата постојат институции на политичкиот систем, нивна нормативно правна поставеност во однос на безбедноста на државата, но се чини не е докрај заокружена безбедносната политика. Во законските решенија и теориските експликации се јавуваат повеќе категории, како што се: безбедност, одбрана, безбедност и одбрана, одбрана и безбедност, систем за безбедност, систем за одбрана, одбранбено-заштитен систем, внатрешна безбедност, јавна безбедност, безбедносна и одбранбена политика, што повеќе создава конфузија отколку што ги дефинираат и прецизираат содржинските елементи на безбедносниот систем на Република Македонија.

Во испитувањето на јавното мислење беше дадена можност граѓаните да го оценат работењето на носителите на одлуки во безбедносниот систем на Република Македонија.

Ако се земе предвид дека безбедносните институции, всушност, се сервис на самите граѓаните, преку оваа анкета им се даде можност на испитаниците да ја оценат работата на институциите во областа на безбедноста. Армијата има највисока оценка во извршување на поставените задачи, за која само мал број од испитаниците сметаат дека лошо ги извршува своите задачи. По неа со високи позитивни оценки е полицијата и приватното обезбедување, а по нив е Советот за национална безбедност и Претседателот на државата, под чии ингеренции е Советот за безбедност. Зачудува добиениот податок за позитивен стан кон ова тело, бидејќи од областа на безбедноста нема значајни ингеренции кои имаат значајно влијание во спроведување на одлуките.

Табела број 18. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста.

	Лошо	Доволно	Добро	Многу добро	Одлично	Вкупно
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1) Претседател на Република Македонија	291	184	321	123	84	**1003**
2) Собрание	252	228	365	112	46	**1003**
3) Влада	219	230	373	123	58	**1003**
4) Полиција	140	162	364	230	107	**1003**
5) Армија на Република Македонија	86	138	370	259	150	**1003**
6) Разузнавачки и контраразузнавачки служби	122	186	429	188	78	**1003**
7) Совет за национална безбедност	116	221	414	165	87	**1003**
8) Приватни компании за обезбедување	115	224	374	193	97	**1003**
9) Центар за управување со кризи	134	210	408	177	74	**1003**
10) Дирекција за заштита и спасување	115	209	416	186	77	**1003**
11) Судство	349	181	275	130	68	**1003**

Графикон број 11. Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста.

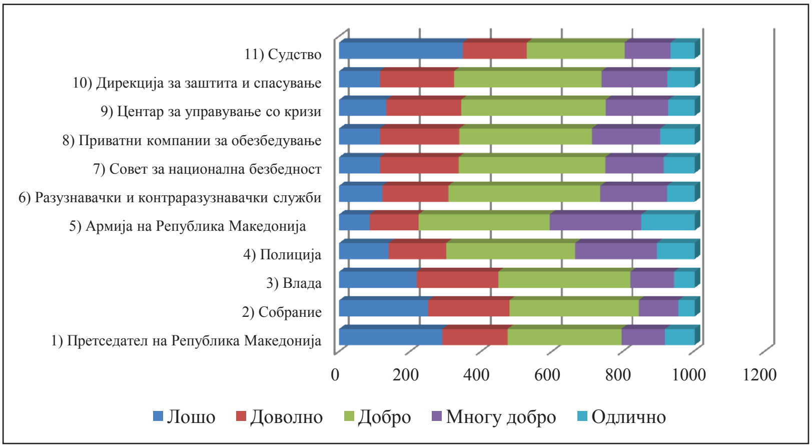

Најлошо кај граѓаните помина судството, за кое има највисок процент на изјаснети дека лошо си ја врши својата задача. Со оценка добро поминаа Владата на Република Македонија и приватните агенции за обезбедување, поради што треба да се работи на зајакнување на ингеренциите на Владата во безбедноста, преку давање нови должности, односно форми на дејствување, како и посветување поголемо внимание на концептот на приватна безбедност како еден од високоприоритетните форми на одржување на безбедноста во земјата, средината во која секој од нас живее и работи.

Во испитувањето на јавното мислење беше дадена можност граѓаните да го оценат работењето на носителите на одлуки во безбедносниот систем на Република Македонија. Најмногу процентуално за оценка 5 се определиле за Армијата на Република Македонија, иако процентот е доста мал, но доминантната збирна оценка е позитивна, како и за Полицијата, бидејќи е дадена оценка 4, оценка 3 за Владата, Претседателот на Република Македонија, Советот за национална безбедност, како и приватните Агенции за приватно обезбедување, Собранието според резултатите ја има оценката 2, а со најниска оценка 1 се изјасниле за судството како најслаба алка од системот во Република Македонија.

Табела број 19. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство?

	f	%
1) самиот јас	309	30,81
2) пријателите	47	4,69
3) соседите	19	1,89
4) полицијата	393	39,18
5) армијата	38	3,79
6) приватното обезбедување	38	3,79
7) НАТО	60	5,98
8) никому не му верувам	99	9,87
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 12. Според Вас, кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на Вас и Вашето семејство?

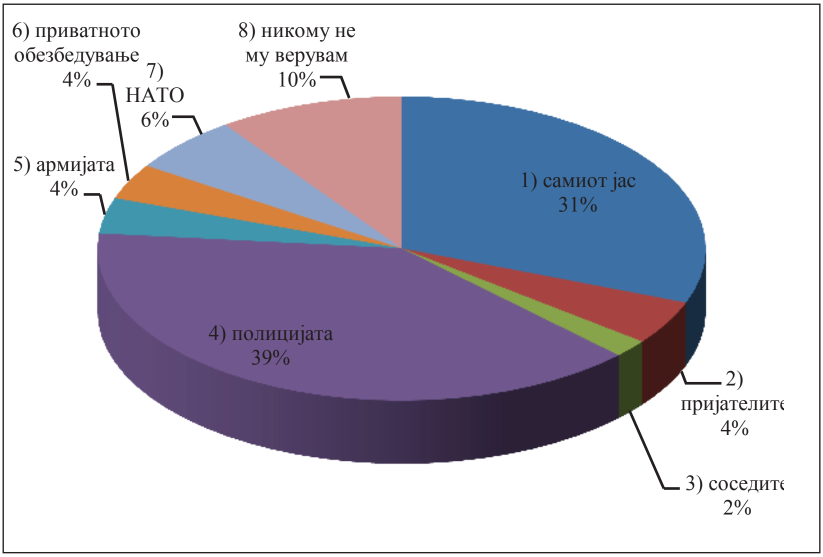

Од горенаведените резултати на прашањето за очекувањата кој најдобро ќе ја заштити безбедноста на самите граѓани како поединци и нивното семејство, над 39 % оценуваат дека тоа може да го направи полицијата на која ѝ ја доверуваат улогата на добар чувар. Потоа не може никој да го направи подобро од нив самите, за што се изјасниле 30,81 %, односно 9,87 % никому не му веруваат, само 3,79 % од испитаниците би се потпреле на приватното обезбедување, на своите пријатели 4,69 %, за околу 5,98 % од испитаниците личната безбедност може да ја гарантира НАТО, а само 1,89 % во својот сосед би имале доверба за својата лична безбедност. Врз основа на овие добиени одговори може да се заклучи дека граѓаните го преферираат концептот на лична безбедност, што, секако, треба да се поддржи од страна на безбедносните институции, бидејќи резултатите ги чувствуваат веднаш самите граѓани.

Табела број 20. Доколку имате проблем за решавање, кому, најпрво, ќе се обратите?

	f	%
1) на Владата	19	1,9
2) на Собранието	18	1,8
3) на Градоначалникот	62	6,2
4) општината	83	8,3
5) во партијата	24	2,4
6) во полициската станица	525	52,3
7) на соседот	80	8,0
8) свештено лице	23	2,3
9) никому	169	16,8
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 13. Доколку имате проблем за решавање, кому, најпрво, ќе се обратите?

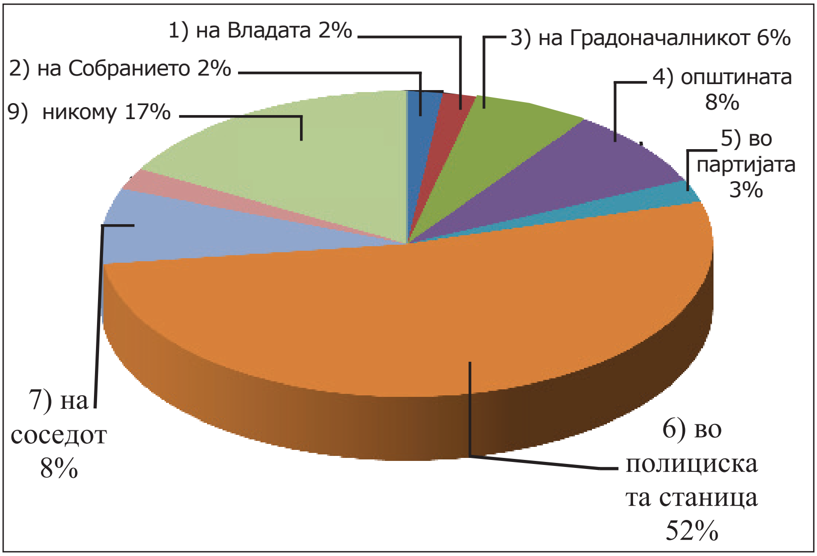

Одговорите и на горенаведеното прашање говорат дека довербата на граѓаните кон полицијата е зголемена, со оглед на тоа што тие решението за кој било безбедносен проблем ќе го побараат во првата полициска станица. Потоа довербата ја црпат од локалните авторитети, бидејќи би се обратиле во општината каде што живеат и кај градоначалникот, а доверба од 7,98 % имаат во својот сосед. Ниско на дното на листата на доверба за решавање на проблемите се свештените лица и политичките партии, а сосема е изгубена доверба дека кој било проблем особено од областа на безбедноста ќе биде решен од страна на Владата и Собранието на Република Македонија.

Табела 21. Според Ваше мислење, кој од следните облици влијае врз чувството на загрозеност, што е главната причина поради која така се чувствувате?

	f	%
1) пораст на уличниот криминал и насилство	243	24,23
2) однесување на екстремистички групи	20	1,99
3) лоша економска состојба и сиромаштијата	229	22,83
4) проблеми со наркоманија	53	5,28
5) лоша работа на државните органи	143	14,26
6) меѓуетничките односи	88	8,77
7) нарушени меѓупартиски односи	77	7,68
8) нестабилноста на политичкиот систем	108	10,77
9) зависноста на судството	27	2,69
10) не одговара ништо	15	1,50
Вкупно	**1003**	**100,00**

Во истражувањето кога подетаљно беа запрашани испитаниците за причините за загрозеност на нивната лична безбедност, 22,83 % од нив се изјаснуваат дека лошата економска состојба и сиромаштијата придонесуваат за личната несигурност, затоа економската безбедност е еден од столбови-

те кои граѓаните сметаат дека е разнишан. Воедно, 24,23 % од анкетираните во порастот на уличниот криминал и насилството гледаат во моментов на прво место како најсериозен безбедносен ризик. Од друга страна, независно што поминаа 13 години од потпишаниот Рамковен договор сè уште 8,77 % оценуваат дека меѓуетничките односи се разнишани и претставуваат ризик по безбедноста на земјата. Лошата работа на државните органи за 14,26 % е причина за чувството на загрозеност. Нестабилноста на политичкиот систем во земјата за 10,77 % е потенцијална опасност за безбедноста, наркоманијата како сериозна закана особено за младата популација 5,28 % од испитаниците оценуваат дека е потенцијален ризик, а за 1,99 % однесувањето на екстремистичките групи во Македонија, 7,68 % од испитаниците сметаат дека нарушените меѓупартиски односи во државата претставуваат извор на дестабилизација, а и покрај бројните критики од меѓународниот фактор и домашната заедница само 2,69 % од анкетираните (не)зависноста на судството ја гледаат како еден од главните виновници за какви било идни нестабилности во Република Македонија, односно чувството на загрозеност. Оваа последна оценка може да биде проблематизирана со оглед на тоа што судството од страна на анкетираните испитаници е оценето со најниска лоша оценка.

Табела број 22. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност

	f	%
Мошне небезбедно	57	5,68
Главно небезбедно	141	14,06
Не знае, нема став	108	10,77
Главно безбедно	477	47,56
Целосно безбедно	220	21,93
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 14. Ве молиме, оцените во која мерка се чувствувате безбедно - 1) Вие, кога е во прашање Вашата физичка безбедност

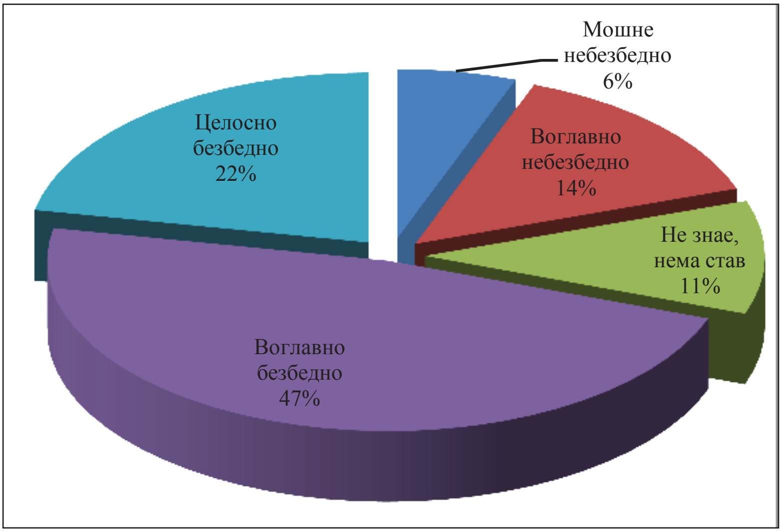

Главно безбедно граѓаните се чувствуваат кога станува збор за нивната физичка безбедност, животот во нивната куќа и стан, во областа на местото на живеење и, секако, во регионално опкружување на Република Македонија. Оценките за небезбедност се незначителни, особено кога ќе се земе предвид постигнатиот резултат каде е малиот број на изјаснетите во однос на понудените алтернативни одговори.

Од понудената батерија на прашања може да се констатира дека чувството на безбедност е мерено на Ликертова скала со пет степени. Може да се утврди дека над 11 % од испитаниците одговориле дека мошне небезбедно се чувствуваат во сопствениот стан, односно куќа, а највисока фреквенција од 8,65 % имаат одговори дека мошне небезбедно се чувствуваат во државата во која живаеат, потоа со 7,20 % се испитаници кои оценуваат не е безбедно опкружувањето на нашата земја, а со околу 4 % се испитаниците кои сметаат дека мошне небезбедно се чувствуваат во регионот во кој

живеат, односно дека се чувствуваат мошне небезбедно само кога им е доведена во прашање физичката безбедност.

Табела број 23. Ве молиме, оцените во која мерка се чувствувате безбедно - 2) Во својата куќа/стан

	f	%
Мошне небезбедно	24	2,39
Главно небезбедно	95	9,47
Не знае, нема став	103	10,27
Главно безбедно	442	44,07
Целосно безбедно	339	33,80
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 15. Ве молиме, оцените во која мерка се чувствувате безбедно - 2) Во својата куќа/стан

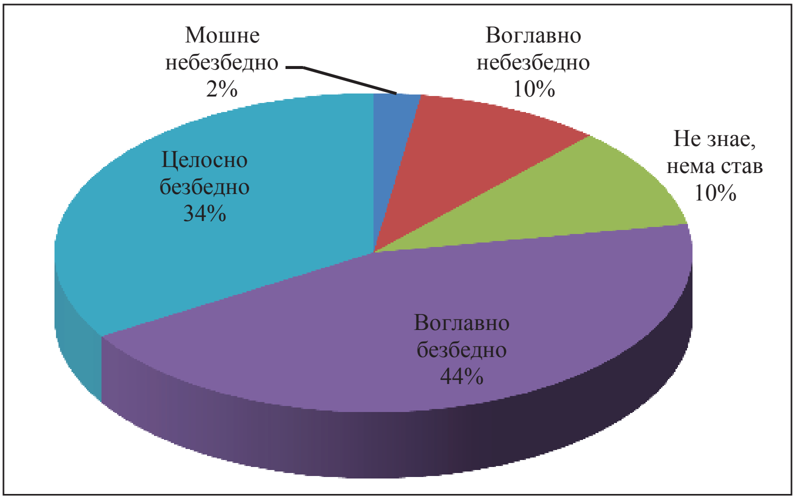

Ако ги групираме одговорите, така што одговорите со мошне и генерално небезбедно, како и одговорите не знам, немам став како одговори кои имаат став дека не се чувствуваат безбедно, тогаш дистрибуцијата на одговорите е следна: 54,07 % се чувствуваат небезбедно во реги-

оналното опкружување на Република Макеонија, 25,54 % кога е доведена во прашање нивната физичка безбедност, 24,08 % од областа (подрачјето) во кое живее испитаникот и 6,11 % од испитаниците оцениле дека најнебезбедно им е во сопствената куќа или стан во кој живеат.

Табела број 24. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 3) Во областа/местото во кое живеете

	f	%
Мошне небезбедно	37	3,69
Главно небезбедно	113	11,27
Не знае, нема став	154	15,35
Главно безбедно	489	48,75
Целосно безбедно	210	20,94
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 16. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 3) Во областа/местото во кое живеете

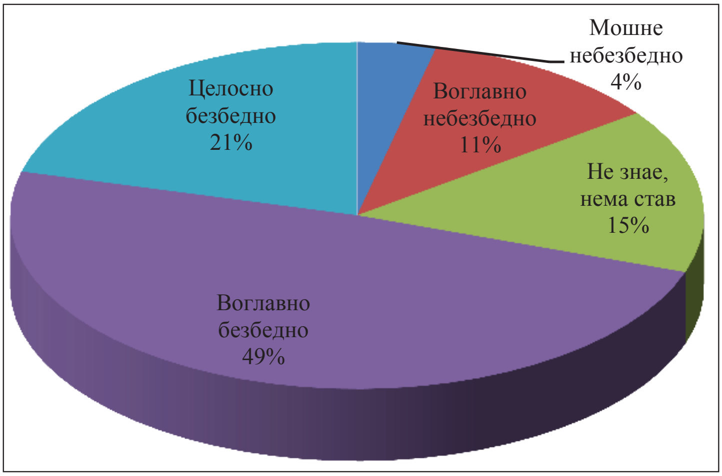

Овде треба да се има предвид дека на ваквата дистрибуција влијаат одговорите што ги дале испитаниците од типот „не знам, немам став". Имено, 22,54 % од нив не-

маат став дали регионалното опкружување на Република Македонија влијае на нивнот став за безбедноста. Втората групна на одговори од овој тип, не знам, односно немам став со 16,02 % се однесува на прашањето за државата во која живее испитаникот, со 8,48 % во областа, односно местото каде што живее, со 7,28 % со ситуацијата на загрозеност на физичката безбедност и на крајот неопределен став 4,20 % од испитаниците имаат за безбедноста на сопствениот стан, односно куќа на живеење.

Табела број 25. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 4) Во државата во која живеете

	f	%
Мошне небезбедно	65	6,48
Главно небезбедно	235	23,43
Не знае, нема став	198	19,74
Главно безбедно	384	38,29
Целосно безбедно	121	12,06
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 17. Ве молиме, оценете во која мерка се чувствувате безбедно - 4) Во државата во која живеете

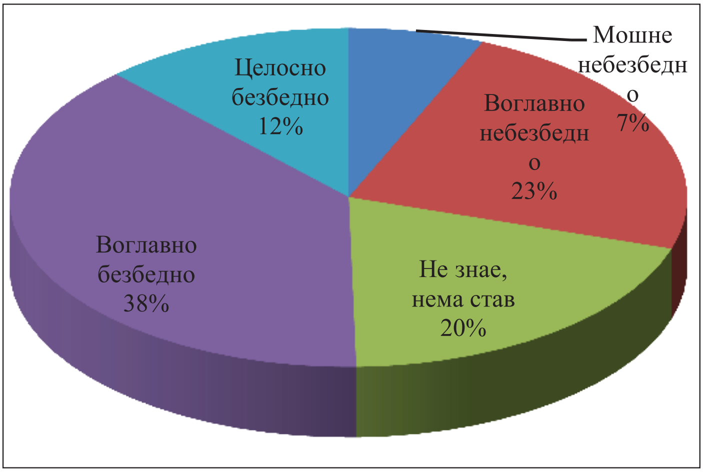

Дали ваквото тврдење можеме да го прифатиме како што е дадено и дали образложението е доволно? Веројатно не. Затоа во продолжение предмет на натамошна анализа е батерија на прашања поврзани со општата претстава за безбедноста на испитаниците. Тематизирањето на оваа група прашања е во функција да се индицираат некои од прашањата поврзани со општествените односи, посебно со општите претстави за тоа каков е безбедносниот амбиент и можноста за напредок на поединецот во заедницата. Ваквите претстави можат само да индицираат определни состојби, тие не се одговор за вистинските состојби. Нас нѐ интересираа ставовите поврзани со (1) животот во опкружувањето, (2) функционирањето на државните органи, (3) способноста од самозаштита, (4) начинот на живеењето и односот кон утврдените норми, правила и стандарди, (5) остварувањето на соживотот во државата, (6) вработеноста и економската стабилност, (7) односот кон правниот поредок, (8) остварувањето на приход, и (9) други индикатори кои не се набројани во претходниот сет прашања. На прашањето: Доколку се чувствувате безбедно, што најмногу придонесува така да се чувствувате? одговорите се дадени во следната табела:

Табела број 26. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 10) Нивото на демократија

	f	*%*
Воопшто не се согласувам	42	4,19
Не се согласувам	72	7,18
Не можам да оценам	272	27,12
Се согласувам	355	35,39
Потполно се согласувам	262	26,12
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 18. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 10) Нивото на демократија

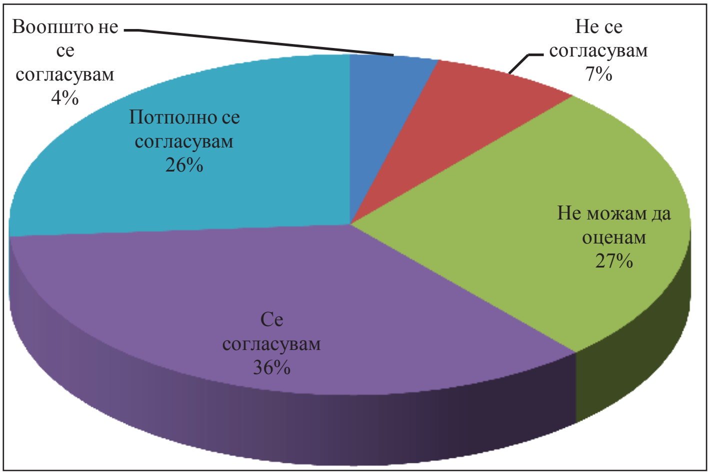

Значаен индикатор за стабилноста на земјата и проценките кога ги прави, на пример, Светската банка го зема предвид степенот на демократија во една земја. Дали нивото на демократија може да ја загрози одвнатре безбедноста на Македонија е следното прашање со кое потполно се согласуваат околу 26,12 %, а кога на нив ќе се додаде дека и 35,39 % се согласуваат, може да се види дека мнозинството испитаници сметаат дека доколку земјата е подемократска истата е постабилна и заканите по безбедноста одвнатре се помали, 27,12 % од испитаниците не можат да оценат, 7,18 % не се согласуваат, а 4,19 % воопшто не се согласуваат дека нивото на демократија може да ја загрози безбедноста на Македонија, значи само мал процент сметаат дека само со помало ниво на демократија ќе имаме побезбедни институции и држава.

Табела број 27. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 9) Сиромаштијата

	f	%
Воопшто не се согласувам	32	3,19
Не се согласувам	98	9,77
Не можам да оценам	188	18,74
Се согласувам	354	35,29
Потполно се согласувам	331	33,00
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 19. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 9) Сиромаштијата

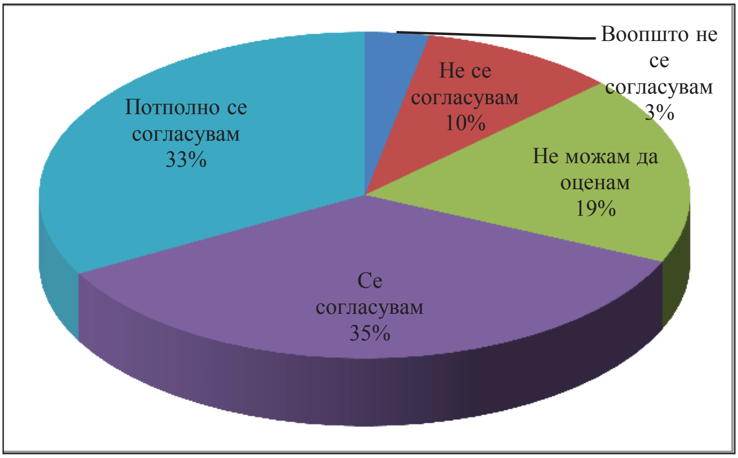

Според податоците на Државниот завод за статистика, во последните 5 години процентот на сиромашни лица во Република Македонија изнесува 30,4 %. Анализирано по профили, најранливи групи се повеќечлените домаќинства, имајќи го предвид фактот дека 48,5 % од сиромашните живеат во домаќинства со 5 и повеќе членови. Стапката на сиромаштија кај невработените е 40,7 %, односно 46,0 % од сите сиромашни се невработени лица. Образованието на главата на домаќинството, исто така, влијае на бројот

на сиромашни лица. Имено, 54,6 % од сиромашните лица живеат во домаќинства во кои носителот на домаќинството нема или има завршено најмногу основно образование.

Имајќи ја предвид ориентираноста на македонската статистика кон меѓународните стандарди и потребата од обезбедување меѓународно споредливи податоци, како појдовна дефиниција за сиромаштијата се користи дефиницијата на Еуростат. „Како сиромашни се сметаат лица, семејства и групи на лица чии ресурси (материјални, културни и социјални) се на такво ниво кое ги исклучува од минимално прифатливиот начин на живеење во земјата во која живеат". Линијата на сиромаштија е дефинирана како ниво на животен стандард, што треба да се достигне за едно лице/домаќинство да не биде класифицирано како сиромашно.

Релативна линија на сиромаштија е релативен стандард на опстојување определен како неопходно ниво на трошоци. Субјективна линија на сиромаштија е субјективен стандард на опстојување врз база на мислењата изразени од целата популација за нивото на приходите неопходни за да се одбегне сиромаштијата.

Анкетета за потрошувачка на домаќинствата која се спроведува во Државниот завод за статистика е најважен извор на податоци за пресметка на линијата на сиромаштија и за анализа на животниот стандард.

Државниот завод за статистика истражувал и констатирал дека точно 545 000 лица или 27,1 % од вкупното население во Македонија живеат во сиромаштија. Според анкетите на статистичарите, во нашата земја мнозинство граѓани имаат проблем редовно да обезбедат пари за да ги платат сметките или трошоците за станарина, а околу еден милион од вкупно два милиона жители можат да си дозволат квалитетен оброк секој втор ден. Дури 23,8 отсто од четиричлените домаќинства составени од двајца возрасни и

две издржувани деца живеат во сиромаштија. Стапката на сиромашни невработени лица изнесува 48,7 отсто, додека стапката на сиромашни вработени лица е 10 отсто. За статистичарите од Евростат, Македонија е трета најсиромашна земја во Европа. Токму поради овој висок степен на сиромаштија во Република Македонија, постои висок ризик по безбедноста. Околу 68 % од испитаниците се согласуваат потполно или делумно со констатацијата дека сиромаштијата може да ја загрози безбедноста на Македонија, а само 13 % не се согласуваат, односно 18,74 % не можат да оценат.

Табела број 28. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 8) Невработеноста

	f	%
Воопшто не се согласувам	29	2,89
Не се согласувам	87	8,67
Не можам да оценам	209	20,84
Се согласувам	362	36,09
Потполно се согласувам	316	31,51
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 20. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 8) Невработеноста

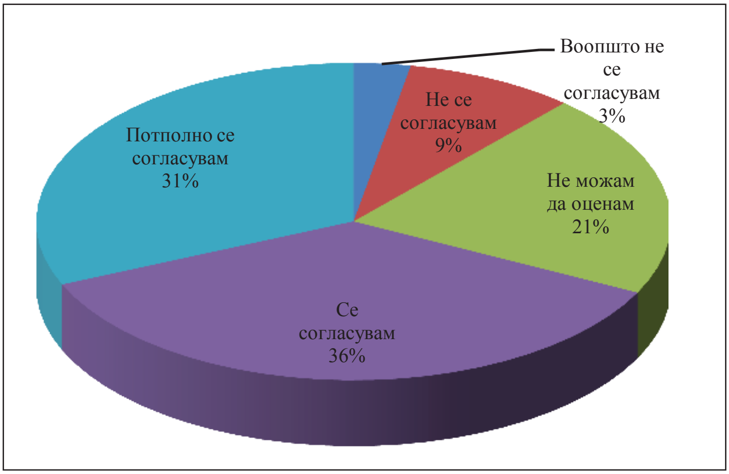

Сите прогнози за неизвесноста во делот на економскиот развој на земјата, воедно и бројот на невработените во земјата, влијаат во загрозувањето одвнатре на безбедноста на Македонија. За 31,51 % од испитаниците потполно е точна констатацијата дека невработеноста може да ја загрози одвнатре безбедноста на Македонија, 36,09 % се согласуваат, 20,84 % не можат да оценат, а само мал процент од 8,67 % не се согласуваат, односно 2,89 % воопшто не се согласуваат дека невработеноста има влијание врз безбедноста и сметаат дека тие се одвоени нешта.

Табела број 29. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 7) Приватизација на безбедноста

	f	%
Воопшто не се согласувам	33	3,29
Не се согласувам	105	10,47
Не можам да оценам	336	33,50
Се согласувам	316	31,51
Потполно се согласувам	213	21,24
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 21. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 7) Приватизација на безбедноста

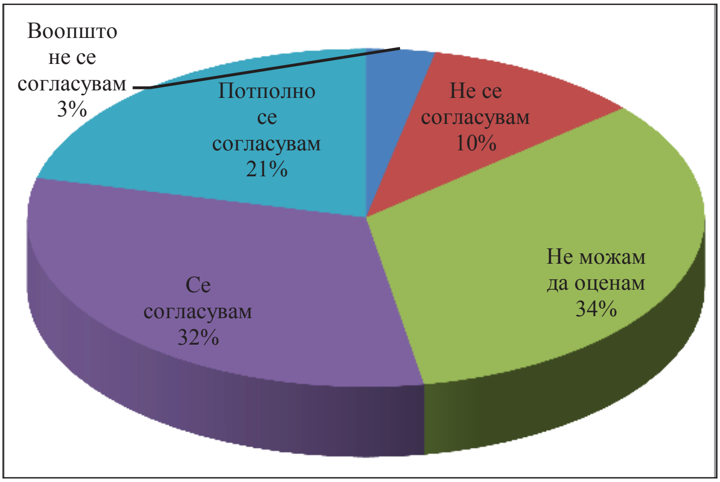

Како одредена закана приватизацијата на безбедноста ја гледаат 21,24 % кои потполно се согласуваат со потенцијалното загрозување, 31,51 % се согласуваат, 33,50 % не можат да оценат, 10,47 % не се согласуваат, односно 3,29 % воопшто не се согласуваат. Во иднина треба да се работи одредени задачи на јавната безбедност да им се доверат на приватните агенции за обезбедување на имоти и лица. Денес сè повеќе се зајакнува приватната безбедност преку измени на законската регулатива во Република Македонија. Но, треба уште повеќе да се работи на довербата на граѓаните кон приватните агенции за обезбедување.

Во анализата за безбедносната состојба треба да се напомене дека клучот за стабилноста на земјата се наоѓа во имплементацијата на Рамковниот договор, кој претставува кохезивно ткиво кое ги држеше Македонците и Албанците да бидат сплотени мотивирани од желбата да бидат дел од евроатлантските структури што е можно побрзо. Ваквата состојба на среден рок може да доведе до сериозна закана за безбедноста, ако не се продолжи забрзаното интегрирање на земјите во регионот и Република Македонија да остане изолирана со Косово и Босна и Херцеговина. Таа состојба претставува основа за пенетрација на радикалниот ислам, што очигледно по силната експлозија која настана по серијата т.н. револуции во арапскиот свет, остава простор за таков ризик по безбедноста на Македонија, оценуваат поголем дел од претставниците на извршната власт.

Табела број 30. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата

	f	%
Воопшто не се согласувам	28	2,79
Не се согласувам	69	6,88
Не можам да оценам	198	19,74
Се согласувам	372	37,09
Потполно се согласувам	336	33,50
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 22. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата

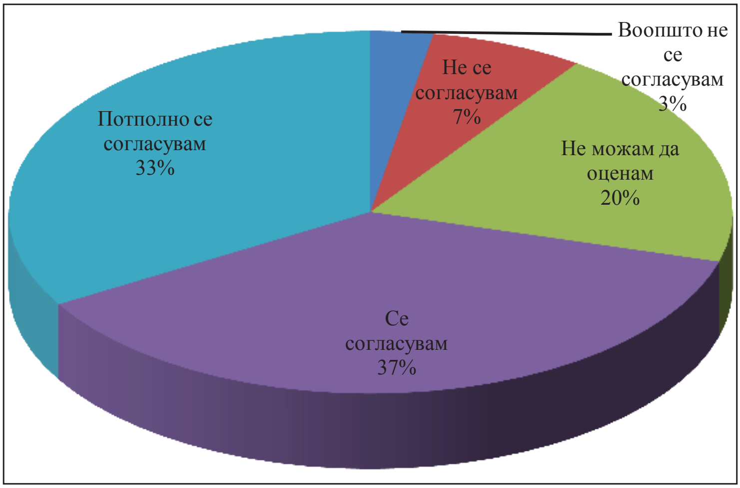

Во процената на заканите по земјата од претставници на извршната власт се надополнува претходно искажаната оценка. „Во изминатиот период се виде дека на територијата на Балканот многу групи од верскиот радикализам и од криминалното поднебје интензивно комуницираат и имаат интеракција меѓу себе. Тоа претставува еден вид ризик и опасност за Република Македонија и за регионот.

Внатрешните закани во Република Македонија досега се идентификуваат на тие две основи. Глобалните асиметрични закани претставуваат опасност за претставниците на извршната власт. Најнова појава на ризик се каналите на илегална миграција коишто од кризните региони доаѓаат по територијален коридор низ Република Македонија. Меѓу тие мигранти имаме луѓе кои се верско радикални и екстремно криминални. Република Македонија само е транзитен коридор, со што се изразува одреден ризик по стабилноста на земјата", оценуваат соговорниците во интервјуто кои биле дел од Владата на Република Македонија.

За заканите од верска природа говореа поранешни припадници на разузнавачката заедница во земјата. „Ако се земат предвид евентуалните конвенционални закани, треба да се бара одговор за настанот на Смилковско Езеро. Значи, генерално не може да стане збор за сериозна дестабилизација на Република Македонија по верска основа".

Во изминатиот период во Република Македонија, за жал, сме биле сведоци на локален тероризам, како што беше случајот со Смилковско Езеро или, пак, настаните од 2001 година во одредени анализи се оценуваат за вооружен бунт. 33,50 % од испитаниците потполно се согласуваат, а 37,09 % се согласуваат дека ваквиот тип на појави може одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија. Само мал дел од 6,88 % не се согласуваат, т.е. 2,7 % воопшто не се согласуваат со процената на ваквите ризици, со што може да се заклучи дека се исклучително релевантни.

Табела број 31. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 5) Насилно симнување на демократската власт

	f	%
Воопшто не се согласувам	34	3,39
Не се согласувам	81	8,08
Не можам да оценам	241	24,03
Се согласувам	368	36,69
Потполно се согласувам	279	27,82
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 23. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 5) Насилно симнување на демократската власт

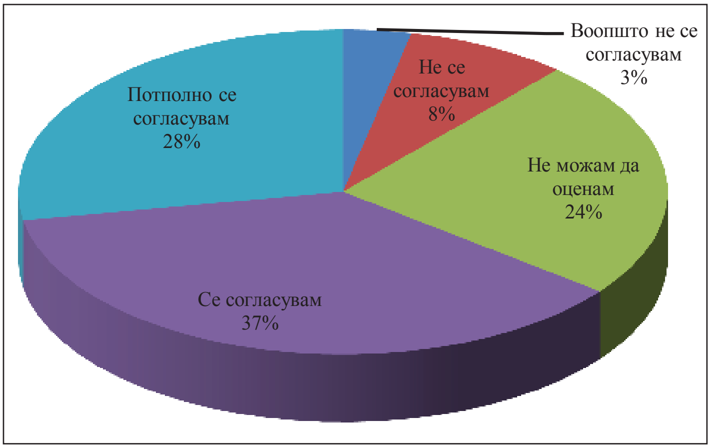

Кога се разгледува политичката безбедност значаен елемент е стабилноста на политичкиот систем. Доколку често се одржуваат избори се говори за лабилен политичко безбедносен систем, а воедно ако се јават насилни форми на симнување на демократски избраната власт, во анкетата околу 27,82 % од испитаниците се согласуваат потполно, а генерално се согласуваат 36,69 % дека може да ја загрози одвнатре безбедноста на Македонија. Не може да оценат 24,3 %, а 11,47 % не се согласуваат со понудениот одговор.

Табела број 32. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 4) Финансиска презадолженост на Македонија

	f	%
Воопшто не се согласувам	39	3,89
Не се согласувам	87	8,67
Не можам да оценам	240	23,93
Се согласувам	370	36,89
Потполно се согласувам	267	26,62
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 24. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 4) Финансиска презадолженост на Македонија

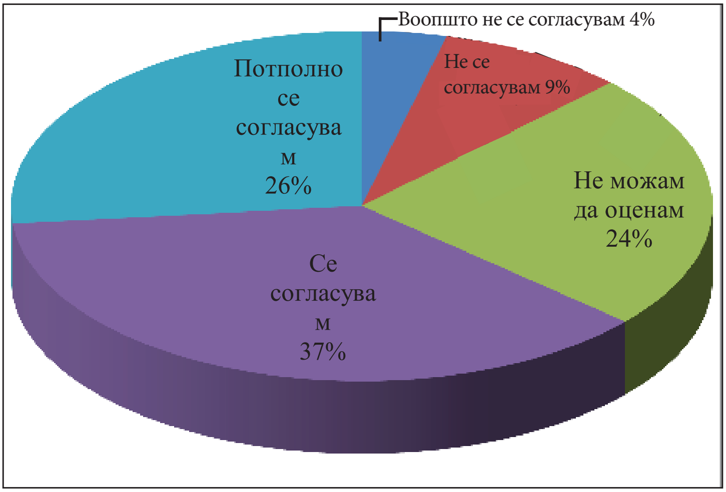

Со умерено трошење и добра економска политика, Македонија може да се врати во категоријата на ниско задолжени држави. По неколкугодишно забрзано темпо на „билдање" на задолжувањето, фискалната политика ни дава надеж дека учеството на јавниот долг во бруто домашниот производ може да се намали. Република Македонија помина период во кој јавниот долг од под 30 % од БДП

се зголеми на над 50 %, што е брз раст и предизвикува структурни проблеми. Тој се должеше на прекумерно задолжување и на релативно високите дефицити придружени со релативно ниски стапки на економски раст. Намалената стапка на задолжување, пониското дефицит и повисокиот проектиран раст се параметри кои ветуваат промени.

Најголемиот дел од испитаниците (62 %) кои се изјасниле со целосна или делумна согласност сметаат дека финансиската презадолженост може да ја загрози безбедноста на Македонија. Околу 23,93 % немаат став, а само околу 12 % не се согласуваат со тезата дека одвнатре може да биде загрозена безбедноста доколку продолжи финансиското задолжување на земјата.

Со оглед на предизвиците на македонската економија и нејзината многу голема изложеност на глобалните движења кои веднаш се пресликуваат кај нас, ние треба да сме подготвени, посебно при негативни движења кои не можеме да ги издржиме. Затоа треба да сме подготвени да ја намалиме стапката на задолженост под 40 %. Таа треба да се намали за околу 10 % во учеството на јавниот долг во БДП. Тоа би можело да се оствари преку намалување на дефицитот некаде до 2 % и покачување на стапката на раст до 4 па и 5 %. Тоа во период од 3 до 4 години ќе ја спушти задолженоста некаде на 40 % и ќе влеземе во зоната на ниско задолжени земји. Во таков случај би биле кредитно поспособни со ниски камати да се финансираме и економијата ќе може да се развива, затоа што нема да има фискална пресија врз даночните обврзници. Тоа бара да се биде порестриктивни во трошењата, да се подигне растот на економијата со други мерки, не само фискални за да се ослободи простор да се намали задолженоста која понатаму ќе биде благопријатна затоа што ќе немаме високи отплати ниту, пак, поголема зависност на јавните финансии од дополнителни извори, укажуваат економските експерти.

Табела број 33. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 3) Социјалните потреси и штрајкови

	f	%
Воопшто не се согласувам	43	4,29
Не се согласувам	116	11,57
Не можам да оценам	285	28,41
Се согласувам	368	36,69
Потполно се согласувам	191	19,04
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 25. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 3) Социјалните потреси и штрајкови

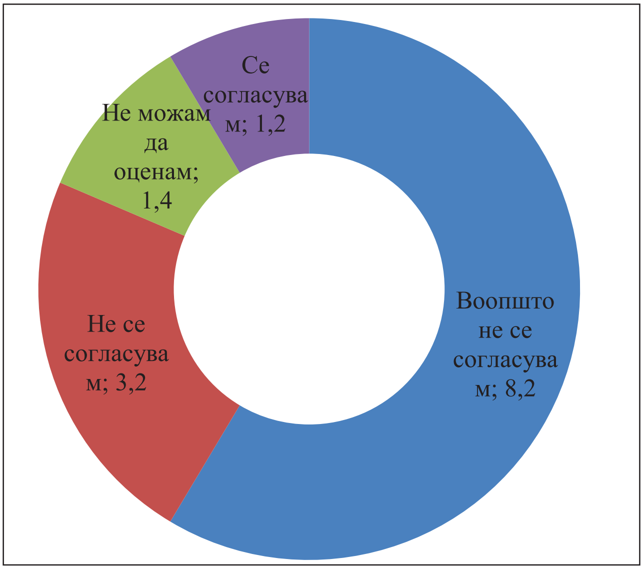

На прашањето кој од следните облици влијае врз чувството на загрозеност, како главна причина така да се чувствуваат голем дел од испитаниците сметаат дека тоа е лошата економска состојба и сиромаштијата, која во иднина може да предизвика социјални немири и безбедносни ризици. Со оваа констатација се согласуваат целосно или делумно 55,73 %, а само 15,86 % не се согласуваат дека социјалните потреси и штрајкови можат да ја загрозат одвнатре безбедноста на Македонија.

Табела број 34. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини

	f	%
Воопшто не се согласувам	61	6,08
Не се согласувам	108	10,77
Не можам да оценам	197	19,64
Се согласувам	357	35,59
Потполно се согласувам	280	27,92
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 26. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини

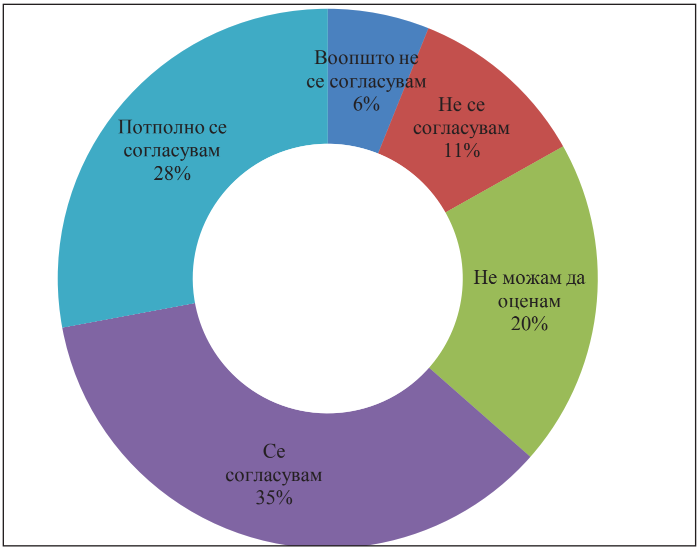

Во целокупната анализа на ризиците и заканите по безбедноста може да се види дека клучен елемент во безбедносната стабилизација се добрите меѓуетнички односи. На поставеното прашање дали порастот на политичката напнатост во националните мешани средини може да ја загрози безбедноста на Македонија, околу 35,59 % се согласуваат, 27,92 % потполно се согласуваат, 19,64 %

не можат да оценат, 10,77 % не се согласуваат, а 6,08 % воопшто не се согласуваат. За разлика од претходните испитувања, овде има позитивни промени каде се намалува бројот на граѓаните кои оценуваат дека политичките тензии во етнички мешаните средини можат одвнатре да ја загрозат безбедноста на земјата. Причините треба да се бараат во помалиот број тензии или воопшто променетата слика во етнички мешаните средини во Република Македонија по промената на власта во земјата.

Табела број 35. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 1) Отцепување на Западна Македонија

	f	%
Воопшто не се согласувам	130	12,96
Не се согласувам	115	11,47
Не можам да оценам	205	20,44
Се согласувам	265	26,42
Потполно се согласувам	288	28,71
Вкупно	**1003**	**100,00**

Графикон број 27. Кој може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија - 1) Отцепување на Западна Македонија

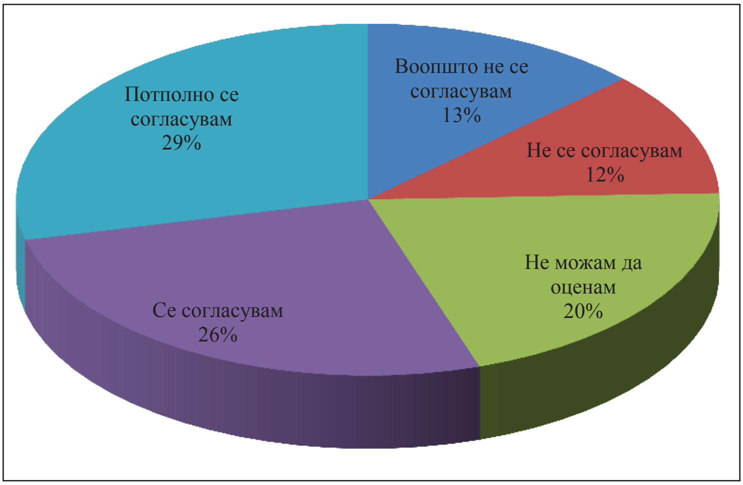

Проблемите по етничка основа може да се развијат понатаму во територијални претензии, бидејќи оваа *status quo* состојба долго не може да се одржи. Иако досега се сметаше дека поделбата на Република Македонија преку евентуално отцепување на Западна Македонија е нереална, над 55,13 % од испитаниците не го делат тоа мислење и се со став дека безбедноста на Македонија може да се загрози одвнатре, наспроти 24,43 % кои не гледаат опасност од отцепување на Западна Македонија.

Табела број 36. Оценете дали некои од следните ситуации може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија?

СПОРЕД МЕНЕ:	**Воопшто не се согласувам**	**Не се согласувам**	**Не можам да оценам**	**Се согласувам**	**Потполно се согласувам**	**Вкупно**
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1) Отцепување на Западна Македонија	130	115	205	265	288	**1003**
2) Пораст на политичките напнатости во национално мешаните средини	61	108	197	357	280	**1003**
3) Социјалните потреси и штрајкови	43	116	285	368	191	**1003**
4) Финансиска презадолженост на Македонија	39	87	240	370	267	**1003**
5) Насилно симнување на демократската власт	34	81	241	368	279	**1003**
6) Локален тероризам и вооружен бунт во земјата	28	69	198	372	336	**1003**
7) Приватизација на безбедноста	33	105	336	316	213	**1003**
8) Невработеноста	29	87	209	362	316	**1003**
9) Сиромаштијата	32	98	188	354	331	**1003**
10) Нивото на демократија	42	72	272	355	262	**1003**

Графикон број 28. Оценете дали некои од следните ситуации може (и колку) одвнатре да ја загрози безбедноста на Македонија?

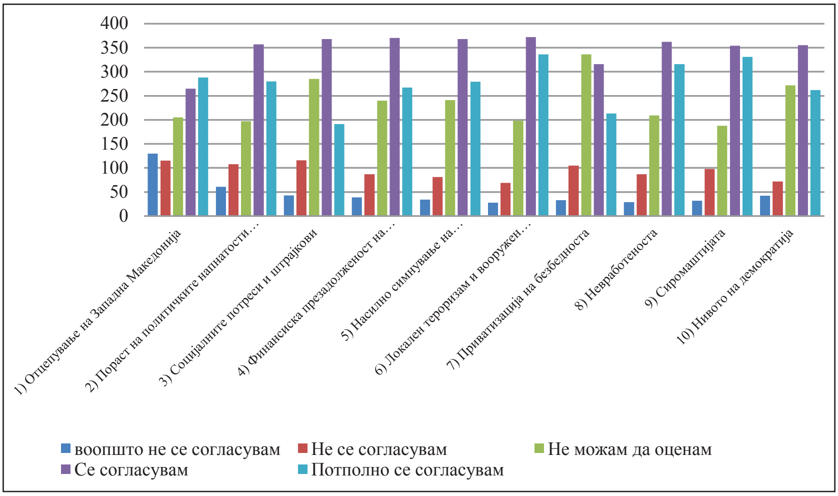

Во Република Македонија јасно доминантен е концептот на националната безбедност која до неодамна се потпираше на воената безбедност, која во последните 8 години не се поддржува во земјата, за сметка на вложувањата во полицијата. Со цел да се утврди мислењето на граѓаните кои средства треба да се употребуваат за одржување на безбедноста, а преку тоа да се утврди кој е најсоодветен концепт за безбедност на земјата, се пристапи кон следниот сет прашања преку кои се бара идниот концепт за безбедност на Република Македонија.

Од понудените 8 алтернативни одговори на прашањето со кои средства државата на која ѝ припаѓате може да се грижи за својата безбедност, најголем број од 595 испитаници се изјасниле дека зголемувањето на животниот стандард позитивно ќе влијае врз безбедноста. Воедно и вториот одговор е поврзан со употреба на економски средства и поттикнување на подобра економска соработка со другите држави наместо политиката на

изолација. Оттука број еден концепт за безбедност кој треба да се употребува во решавањето на проблемите во безбедноста и креирањето на нејзината политика е концептот на економска безбедност, кој подолу дополнително ќе биде анализиран.

Испитаниците имаат покажано висока еколошка свест, бидејќи преку анализата на податоците се наметнува како втор приоритет во користење на средства за еколошка заштита и ригорозни казни за екозагадувачи. Значи, важен приоритет е еколошката заштита и безбедност на граѓаните, пред сѐ, во средините каде што живеат поради високиот степен на аерозагадување во последните неколку години во Република Македонија.

Третиот пат кој го гледаат како алтернатива граѓаните е зачленувањето во меѓународните безбедносни организации, под чија закрила сметаат дека ќе бидат посигурни. Потанаму следува концептот на политичка безбедност во чиј дијапазон на активности е употребата на дипломатски средства за решавање на безбедносни прашања. Зачудувачки е што 423 испитаници, значи некаде околу 40 %, се изјасниле дека со построги закони и поголема граѓанска дисциплина позитивно ќе се влијае кон одржување на безбедноста. Најголем број на испитаници, некаде околу 290, одговориле воопшто не се согласуваат со употребата на воени средства, односно не го поддржуваат концептот на силна Армија која може да интервенира каде што има потреба.

ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПЕРЦЕПЦИИТЕ НА ГРАЃАНИТЕ СПОРЕД НАЦИОНАЛНАТА ПРИПАДНОСТ

Заради обезбедување попрегледни резултати, податоците од одговорите на која националност припаѓа испитаникот се групирани во три групи. Имено, фреквенциите од испитаниците кои одговориле дека припаѓаат на турската, влашката, српската, ромската, бошњачката и на групата нешто друго, се групирани во една група. Основната интенција на ваквата анализа е да ги согледа основните тенденции во ставовите меѓу испитаниците кои се определуваат дека се припадници на македонскиот народ и албанската етничка заедница.

Табела број 37. Национална припадност (во три групи)

	f	%
Македонец	681	67,90
Албанец	221	22,03
Други	101	10,07
Вкупно	**1003**	**100,00**

На ваквиот начин на групирање може да му се приговара, но анализата се фокусира токму на овие две национални групи затоа што во последните дваесетина години се присутни определени напнатости, нагласени конфликти и воен конфликт во 2001 година. Групираните податоци, пак, можат да ја изразат групната карактеристика на испитаниците чии фреквенции како национална припадност се мали и одделно не поминуваат 3,5 % од вкупниот примерок, а заедно во примерокот сочинуваат мноштво од скоро 11 %.

Табела број 38. Дали се чувствувате безбеден/на во средината во која живеете и работите? * Националност (три групи)

	Националност (три групи)			Вкупно	Националност (три групи)			Вкупно
	Македонец	Албанец	Други		Македонец	Албанец	Други	
не се чувствувам безбеден/а	147	52	22	221	66,52	23,53	9,95	**100,00**
се чувствувам безбеден/а	534	169	79	782	68,29	21,61	10,10	**100,00**
Вкупно	681	221	101	1003	**67,90**	**22,03**	**10,07**	**100,00**

Податоците упатуваат дека 21,59 % од испитаниците Македонци одговараат оти не се чувствуваат безбедно. Таа пропорција кај испитаниците Албанци е 23,53 %, а кај испитаниците од останатите национални заедници во земјата е 22,03 %. Слична пропорција може да се забележи и кај одговорите „се чувствувам безбеден/а". Кај испитаниците од македонскиот народ таа е 78,41 %, кај испитаниците од албанската заедница е 76,47 % и кај испитаниците припадници на другите национални заедници е 78,22 %. Во структурата на одговорот „не се чувствувам безбеден/а", 66,52 % се Македонци, 23,53 % се Албанци и 9,95 % се од другите национални заедници. Структурата, пак, на тие што одговориле дека „се чувствувам безбеден/а" покажува дека 68 од 100 испитаници Македонци одговараат потврдно, 22 со таков одговор се Албанци и скоро 11 од испитаниците се од другите етнички заедници.

Дали одговорите за чувството за безбедност се во корелација со националната припадност? Дали меѓу овие три групи постои интензитет на врска? Тестирањето на поставеното прашање се врши со помош на χ^2 (хи) квадрат тестот.

Табела број 39. Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	0,371[a]	2	**0,831**
Likelihood Ratio	0,367	2	0,832
Linear-by-Linear Association	0,102	1	0,750
N of Valid Cases	1003		

a. 0 cells (0,0 %) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,25.

Резултатите упатуваат на тоа дека не постои сигнификантна врска меѓу националната припадност на испитаникот и насоката на одговорот. Односно, чувството на безбедност не е условено од националната припадност. Ваквата вредност на коефициентот на асоцијација го потврдуваат и φ=0,19 и p=0,83, Cramer's V= 0,19 p=0,83 и коефициентот на контингенција C=0,19 p=0,831. Возраста и степенот на образование не покажуваат сигнификанти вредности во однос на определувањето на испитаниците дали се чувствуваат безбедни. Имено, возраста на испитаниците (групирани во три групи до 31 година, од 31 до 50 и над 51 година) не влијае на насоката на ставот (Pearson Chi-Square има вредност од 0,90 и p=0,637, слични се вредностите на φ коефициентот, Крамеровиот V и коефициентот на контингенција C со вредност од 0,30 и p=0,637). И резултатите од тестирањето на степенот на образованието (групиран во три групи: до и основно образование, средно и високо образование), χ^2 тестот покажува ниска вредност (Pearson Chi-Square од 0,187[a] и p=0,911), несигнификантна врска меѓу овие две варијабли.

Врз основа на досега применетите истражувачки постапки, може да се констатира дека чувството на безбедност не може да се поврзе со националната, возрасната и образовната посебност на испитаникот. Тоа чувство е условено од други фактори, кои ќе бидат предмет на натамошна дебата.

Во обидот да се конструира емпириски модел за утврдување на распонот на безбедносниот индекс, врз основа на досегашните аналитички постапки, ќе примениме мултиваријантна постапка – факторска анализа. Факторската анализа се дефинира како метод на мултиваријациска анализа, кој со користење на помал број основни, но латентни случајни променливи, познати како фактори, врши опис на меѓусебната зависност на голем број променливи. При тоа, со фактор се дефинира променливата која треба да ја објаснува или е поврзана со оригиналната променлива.

Факторската анализа по многу нешта е слична на анализата на главни компоненти. И двете аналитички постапки се користат за редуцирање на податоците, со апроксимација на коваријантната или корелационата матрица на оригиналните променливи. Факторската анализа, во основа, е концентрирана на коваријантната матрица (коваријанса). Таа анализа претпоставува постоење теориски модел со кој се воспоставува релација меѓу димензиите променливи и помалиот број на заеднички фактори. За да се обезбеди полесна интерпретација на оценетиот модел на факторската анализа, потребно е да се изврши ротација на факторите, односно станува збор за постапка со која се трансформираат добиените оценки, односно вредности на коефициентите (Мојаноски Ц. Т., 2015).

Досегашната расправа укажува на констатацијата дека факторската анализа во анализата на повеќедимензионалните податоци има двојна улога. Се јавува како: а) факторска анализа и б) анализа на главни компоненти. Нивната функција е редукција на оригиналниот збир податоци. Истражувачката примена на факторската анализа е со цел да се идентификува заедничката структура што го генерирала добиениот збир на корелирани ори-

гинални променливи. Таа се користи и за тестирање на бројот на заеднички фактори кои се латентно присутни во збирот на податоци, како и за природата на тие фактори.

Основна претпоставка за факторската анализа е тоа што основните фактори се користат при описот на комплексните појави и корелациите помеѓу променливите се последица од постоењето на факторите (Kovačić, 1994, стр. 215 - 254).

Varimax е најчесто користена аналитичка постапка на ортогонална ротација на факторите. Со неа се минимизира бројот на факторите потребни за објаснетите променливи, со што се подобрува интерпретацијата на факторите. Целта е секој фактор да постигне големо оптоварување (1 или близу 1) за помал број на променливи и помало оптоварување (близу 0) за останатите променливи, за полесно да се интерпретираат издвоените фактори. Вкупниот објаснет варијабилитет останува ист, но првиот ротиран фактор не мора да го објаснува максималниот варијабилитет. Варијансата на оптоварување се пресметува за секоја колона посебно, со што се добива поголем број заеднички фактори.

Во анализата на истражувачките резултати предмет на интерес се оценките за тоа каков е степенот на доверба кај испитаниците во целина и посебно кај испитаниците според националната припадност во три групи. Пред да се примени оваа сложена истражувачка практика, на почетокот се пресметува Кајзер-Маеровиот-Олкинов и Бартлетов тест кој кај вкупните испитаници има особено висока вредност од 0,90, кај испитаниците Македонци 0,88, кај испитаниците Албанци 0,91 и кај останатите испитаници кои припаѓаат на другите национални групи во земјата, овој коефициент е 0,88. Вредноста p (sig,) на сигнификантноста, како и вредностите на коефициентите, покажуваат дека примената на оваа истражувачка постапка е оправдана.

Табела број 40. KMO and Bartlett's Test по национални групи

KMO and Bartlett's Test[a]		Вкупно	Македонци	Албанци	Други
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		**0,90**	**0,88**	**0,91**	**0,88**
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	7105,03	4778,55	1805,37	721,78
	df	55,00	55,00	55,00	55,00
	Sig.	0,00	0,00	0,00	0,00

Во натамошната постапка матрицата на интеркорелации е факторизирана со помош на Хотелинговиот метод на главни компоненти, а бројот на значајните главни компоненти е утврден во согласност со Кајзер-Гутмановите критериуми. Од добиените резултати во табелата што следува може да се констатира дека системот на ставови формира две значајни главни компоненти со процент на вкупно објаснета варијанса од **66,529** % кај сите испитаници, **65,458** % кај испитаниците Македонци, **71,619** % кај испитаниците Албанци и **66,481 %** кај испитаниците припадници на другите национални заедници. Овде само патем да споменеме дека првата главна компонента го објаснува најголемиот процент на применетиот систем и таа е 55,26 % кај сите испитаници, 53,66 % кај испитаниците Македонци, 60,28 % кај испитаниците Албанци и 55,87 % кај испитаниците од другите национални заедници.

Табела број 41. Карактеристични корени (Lambda) и процент на вкупно објаснетата варијанса - Total Variance Explained

	Compo-nent	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
		Total	% of Variance	Cumula-tive %	Total	% of Variance	Cumula-tive %	Total	% of Variance	Cumula-tive %
Сите испитаници	1	6,078	55,258	55,258	6,078	55,258	55,258	3,662	33,287	33,287
	2	1,240	11,271	66,529	1,240	11,271	66,529	3,657	33,242	66,529
Македонци	1	5,892	53,565	53,565	5,892	53,565	53,565	3,723	33,844	33,844
	2	1,318	11,983	65,548	1,318	11,983	65,548	3,487	31,704	65,548
Албанци	1	6,631	60,283	60,283	6,631	60,283	60,283	4,169	37,900	37,900
	2	1,247	11,336	71,619	1,247	11,336	71,619	3,709	33,718	71,619
Други	1	6,146	55,871	55,871	6,146	55,871	55,871	3,931	35,738	35,738
	2	1,167	10,610	66,481	1,167	10,610	66,481	3,382	30,743	66,481

Целите на факторската анализа се повеќезначни. Една од нив е со неа да се идентификуваат факторите кои се од особено значење. Затоа се применува фазата на ротација. Со неа се настојува да се трансформира почетната матрица во некоја друга, чија задача е да обезбеди податоците поедноставно да се интерпретираат. Значи, целта на ротацијата е сложената матрица да се трансформира во матрица со помош на која факторите поедноставно ќе можат да се интерпретираат. Не постои еднозначно решение на моделот на факторска анализа, односно постојат повеќе матрици на факторски оптоварувања кои генерираат иста корелациона матрица. Овде треба да потсетиме дека и факторската матрица, добиена во фаза на екстракција, укажува на врската помеѓу факторите и индивидуалните променливи, но при тоа потешко се идентификуваат значајните фактори на основа на матрицата. Обично интерпретацијата е отежната, затоа што поголемиот дел од факторите се во корелација со многу променливи. Затоа се врши ротацијата.

Во продолжение на анализата на неротираната факторска матрица е извршена Varimax ротација, со цел да се добие поедноставена структура на латентниот простор.

Врз основа на добиените резултати од извршената ротација може да се забележи стабилност и непроменливост на екстрахираните латентни фактори, при што, по косата ротација на варијаблите, се добиени нешто почисти фактори.

Табела број 42. Матрица со ротационите компоненти Varimax ротација

Rotated Component Matrixa,b	Сите испитаници		Македонци		Албанци		Други	
Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста -	Component		Component		Component		Component	
	1	2	1	2	1	2	1	2
23.1 Претседател на Република Македонија	0,30	**0,61**	**0,60**			**0,73**	0,34	**0,60**
23.2 Собрание		**0,85**	**0,85**			**0,86**		**0,82**
23.3 Влада		**0,85**	**0,85**			**0,86**		**0,81**
23.4 Полиција		**0,78**	**0,79**			**0,79**	0,45	**0,70**
23.5 Армија на Република Македонија	0,49	0,58	**0,60**	0,43	0,52	0,59	**0,65**	0,44
23.6 Разузнавачки и контраразузнавачки служби	**0,67**	0,48	0,45	**0,68**	**0,64**	0,50	**0,71**	0,48
23.7 Совет за национална безбедност	**0,75**	0,42	0,41	**0,76**	**0,73**	0,43	**0,73**	0,43
23.8 Приватни компании за обезбедување	**0,79**			**0,75**	**0,84**		**0,80**	
23.9 Центар за управување со кризи	**0,85**			**0,85**	**0,86**		**0,84**	
23.10 Дирекција за заштита и спасување	**0,82**			**0,81**	**0,82**		**0,80**	
23.11 Судство	0,40	0,58	**0,66**	0,32	**0,73**			**0,66**

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Првиот фактор е општ фактор, каде што скоро секоја варијабла значајно го оптоварува и тој го објаснува најголемиот обем на варијансата. Вториот и наредните фактори тогаш се темелат на резидуалниот обем на варијансата. Секој фактор сукцесивно ги објаснува помалите делови на варијансата. Крајниот ефект на ротирање на факторската матрица е да се редистрибуира варијансата на поранешните фактори со подоцнежни фактори, за да се оствари поедноставна, теоретски позначајна, факторска шема (Мојаноски Ц. Т., 2015, стр. 635).

Ако се погледнат добиените податоци, тогаш ќе се констатира дека оценката на институционалната (уставно утврдена) рамка кај сите испитаници заедно, а кај Македонците одделно, има положба на помалку заситен фактор, односно тој е второ екстрахиран. Оваа група индикатори ќе ја наречеме уставно утврден систем за безбедност, во кој се вклучени Претседателот на Републиката, Собранието, Владата, Судството, Полицијата и Армијата, како и законски утврдените структури, како што се: разузнавачки и контраразузнавачки служби, Советот за национална безбедност, приватни компании за обезбедување, Центарот за управување со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување. Ротацијата на одговорите во првиот фактор ги вклучи: разузнавачки и контраразузнавачки служби со коефициент на заситеност од 0,67, Советот за национална безбедност со коефициент 0,75, приватни компании за обезбедување со коефициент 0,79, Центарот за управување со кризи со највисок коефициент на заситеност од 0,85 и Дирекцијата за заштита и спасување со коефициент од 0,82. Слични се коефициентите на заситеност и кај испитаниците Албанци и припадниците на другите национални заедници. Ако се погледнат коефициентите меѓу овие две групи, ќе се констатира дека судството припаѓа на оваа структура со коефициент на заситеност од 0,73 и Армијата на Република Македонија со коефициент од 0,65 кај испитаниците од националната група припадници на другите заедници. Оваа група институции кај Македонците е екстрахирана како втор фактор, со следните коефициенти: разузнавачки и контраразузнавачки служби 0,68, Советот за национална безбедност 0,76, приватни компании за обезбедување 0,75, Центарот за управување со кризи 0,85 и Дирекцијата за заштита и спасување 0,81.

Како најзаситен фактор кај испитаниците Македонци е уставно утврдениот систем: Претседател на Република Македонија со коефициент од 0,60, потоа Собранието со

коефициент 0,85, со ист толкав коефициент е и Владата, Полицијата со коефициент на заситеност од 0,79 и Армијата на Република Македонија со коефициент на заситеност од 0,60 и судството со коефициент на заситеност од 0,66.

Во врска со групата индикатори на уставно утврдениот систем на безбедност, треба да се подвлече дека кај сите испитаници, освен кај Македонците, е втор фактор. Кај оваа група коефициенти кај Претседателот на Републиката нема екстрахирано показател со значајна тежинска оптовареност, слична е состојбата и со Армијата на Република Македонија. Во оваа група индикатори кај испитаниците од другите националности е вклучено и судството со коефициент на заситеност од 0,66. Исто така, треба да споменеме дека и Армијата на Република Македонија во одговорите кај Албанците покажува повисок степен на заситеност, но таа вредност е помала од 0,6. Иако во одделни анализи се вклучуваат вредности помали од 0,60.

Од претходната табела можеме да уочи дека постојат разлики меѓу Македонците, од една страна, и Албанците и другите припадници на националните заедници, од друга страна, во однос на степенот на заситеноста на факторите. Имено, по извршената ротација кај секоја испитувана група се екстрахирани коефициенти над 0,60 кај една група институции, кај Македонците таа е прв фактор. Имено, оценките за работата на со закон утврдените институции покажуваат висока заситеност во првиот фактор, што на еден или на друг начин може да се интерпретира дека постои повисок степен на доверба кај вкупниот број испитаници, како и кај испитаниците од албанската и другите национални заедници.

Натамошната анализа ќе се задржи на корелационата матрица на интеракциите меѓу факторите. Од понудената табела може да се уочи односот меѓу факторите.

Табела број 43. Корелациона матрица за интеракциите меѓу факторите

Component Transformation Matrixa	Сите испитаници		Македонци		Албанци		Други	
Component	1	2	1	2	1	2	1	2
1 институции	0,71	0,71	0,73	0,69	0,74	0,68	0,75	0,67
2 служби	-0,71	0,71	0,69	-0,73	-0,68	0,74	-0,67	0,75

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Легенда: 1 Институции 2. Служби
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Корелационите показатели имаат високи вредности кои укажуваат на интензитетот на одговорите меѓу испитаниците, заедно, или одделно меѓу групите. Според тоа, можеме да констатираме дека кај испитаниците постои доволно свест и знаење, но веројатно и искуство од дејствувањето на одделни со законските решенија утврдени институции, кои повеќе или помалку располагаат со технички капацитети и кадри и можат да одговорат на задачите кои им се поставуваат во евентуална кризна состојба. Ваквата структура на одговорите може да имплицира и дека испитаниците се свесни за тоа дека безбедноста, сфатена како загрозување на територијалниот интегритет, не е значајна, односно евроатланската ориентација на Република Македонија, како и дека облиците на асоцијација со НАТО алијансата се определена гаранција за безбедноста од воени загрозувања и затоа не ги перципираат институциите како клучни, иако некои од нив, на еден или друг начин се задолжени, како што се задачите на Претседателот и Армијата на Република Македонија.

Показателите од ротацијата на податоците укажуваат на разлики во перцепциите на мнозинската група испитаници во земјата и припадниците на другите немнозински

групи. Таквата положба на односот на групите во однос на значењето, односно довербата во определени институции, организации и служби, е поливалентна, но во основа се темели на различните искуства и стекната свест и доверба во определени со закон утврдени служби и организации, кои во разни пригоди кај нас имале можност непосредно да интервенираат и да ги решаваат задачите, но и можеби се и резултанта на довербата и поддршката што граѓаните на Република Македонија ги имаат кон потребата од зачленување во НАТО алијансата, но и во Европската Унија. На таквата констатација можат да се скицираат и можните претпоставки кои се темелат на отворените процеси на регионално поврзување и соработка меѓу земјите, што може и влијае на перцепциите на граѓаните од можните ризици.

ВИДОВИ ИНДЕКСИ ЗА БЕЗБЕДНОСТА

Конструирањето на Индексот на безбедност е процес на идентификување на индикаторската структура на поимот „безбедност". Досегашната расправа покажа дека околу тој поим постојат бројни пристапи, концепти, доктрини и теории, како и недоволно согласност околу заедничките елементи за неговото дефинирање. Таквите слабости се составен дел и од напорот на авторскиот тим кој се обидува да ги отвори елементите за градењето на Индексот на безбедност.

Концепирањето на Индексот на безбедност е активност што ќе продолжи и во иднина со примена и на квалитативни постапки, особено интервјуа со квалификувани поединци од подрачјата на безбедноста, како и со разработка на концепт на инструменти за набљудување и моторирање на определени процеси преку повремени и постојани анализи на актуелните содржини од подрачјата на безбедноста. Токму затоа, аналитичкиот тим укажува дека понудениот концепт за утврдување на Индекс на безбедноста треба да се набљудува како пилот-истражување, пробен концепт, кој се обидува да изгради постапка за конституирање на Индексот на безбедност.

Индексот на безбедност се формира според следниот аналитички концепт: $I_b = \frac{P_b + V_b + E_b + S_b + E_b + D_b + L_b + R_b + DU_b}{N}$ $I_b = \frac{P_b + V_b + E_b + S_b + E_b + D_b + L_b + R_b + DU_b}{N}$. Вредностите на одделниот Индекс беа формирани врз основа на пондериранитe вредности и примената на моделот $\bar{x} = \frac{\sum x_1 \cdot f}{\sum f} \bar{x} = \frac{\sum x_1 \cdot f}{\sum f}$, или $\sum \left(\frac{\% \cdot p_x}{100} \right) \sum \left(\frac{\% \cdot p_x}{100} \right)$, при што распонот на пондерите (p_x) беше од 1 до 5, така што се создаде основа за споредување на вредностите во одговорите. Во претходна постапка беше утврден Кромбаховиот алфа коефициент и КМО и Бартлетов коефициент, како и со примената факторската ротација беа тестирани определени карактеристики на инструментот, при што беше стекнато уверување дека инструментот нуди сигурност и доверба во изведените

податоци. Таквите сознанија се основа за натамошно трагање по оптимален модел за пресметка на Индексот на безбедност. Врз основа на сегашното искуство, авторскиот тим е на гледиште дека тој обезбедува солидна основа за негово натамошно надградување и развивање триангулациска постапка, која ќе ги намали и ќе ги отстрани, или ќе ги доведе до најмали рамки отстапувањата во вредностите на одделните индекси што влијаат на вкупниот Индекс на безбедност, како синтетички показател.

Пресметувањето на Индексот на безбедност треба да се набљудува и да се прифаќа како обид оваа сложена и не докрај дефинирана област да се промислува и мери, да се анализира и синтетизира како кондензиран облик на знаења, а Индексот да се набљудува како кондензиран индикатор, кој кај надлежните ќе поттикне активност за отстранување на детектираните противречности, недоследности и слабости и ќе влијае да се воспоставува стабилна безбедносна ситуација, а кај научната јавност ќе предизвика зголемен интерес за трагање по модели и облици преку кои ќе се генерира знаење кое ќе биде во функција на практиката, особено на брзо и ефикасно решавање на безбедносните проблеми.

Табела број 44. Индекс на безбедност по видови и вкупно

Видови безбедност	**индекс**
воена	3,78
регионална	3,48
економска	3,28
политичка	3,18
еколошка	3,15
лична	2,86
добро владеење	2,79
социетална	2,72
државна	2,36
Индекс на безбедност	**3,07**

Графикон број 29. Индекс на безбедност по видови и вкупно

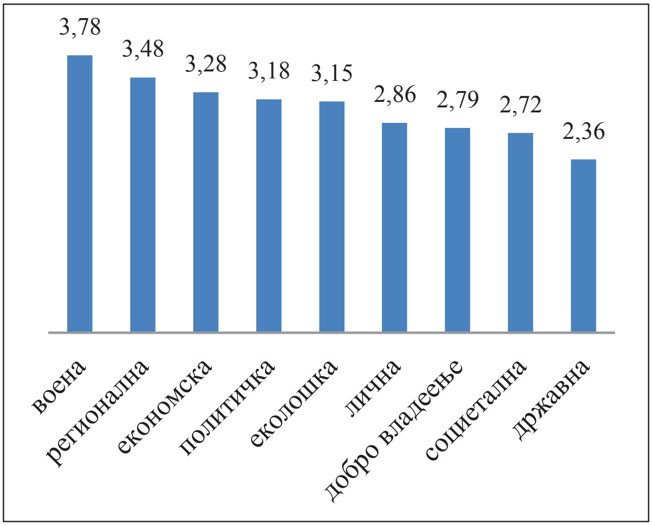

Во структурирањето на Индексот на безбедност се појде од концептот дека него го сочинуваат девет елементи определени како: политичка, воена, економска, социетална, државна, лична и регионална безбедност и елементот – добро владеење. За секој од овие елементи беа идентификувани определен број прашања поврзани со видот на безбедноста. Како резултанта на таквата анализа концептот на политичката безбедност го сочинуваат 10 прашања, конструирани со скала од Ликертовиот тип со пет елементи. Економската безбедност со 9 прашања, личната со 12 прашања, државната со 6 прашања, а останатите со повеќе од две прашања. Токму затоа пред соопштувањето на содржините и вредностите треба да се укаже дека во градењето на структурата на Индексот треба да се вклучуваат и други определени индикатори, како и тоа дека во доградбата на истражувачката апаратура ќе се вклучуваат и дополнителни инструменти и дизајни на истражувањето.

Индексот на безбедност беше конституиран на тој начин што сите вредности беа пондерирани со оценка од 1 до 5, како искуство што се применува во оценувањето во образовниот процес. Најниската вредност значи и најслаба вредност и обратно.

Врз основа на така конструираниот модел за секој вид безбедност е пресметан посебен коефициент, кој во себе опфаќа бројни содржини вреднувани според вредноста на ставот. Секоја одделно обединува вредности на ставови кои се искажани во повеќе батерии прашања и кои, на еден или на друг начин, обезбедуваат тежинска структура на показателот. Заедничкиот показател во себе ги обединува вкупните содржини на деветте елементи (индикатори), односно структури од кој е изграден Индексот на безбедност. Според тоа, овој Индекс претставува синтетички показател кој колку има повисока вредност, толку повисоко ги вреднува добрите и благопријатните сознанија во оценувањето на безбедноста, што може да се смета и за индикатор кој на еден или на друг начин ќе влијае на однесувањето на субјектите и носителите на бројните безбедносни функции и задачи, за афирмирање на позитивните искуства и за отстранување на негативните практики.

ИНДЕКС НА ВОЕНА БЕЗБЕДНОСТ

Република Македонија не се соочува со директна конвенционална закана врз својата безбедност и нема т.н. опасност од територијални претензии од други држави, односно земјите од соседството. Но, и понатаму земјата треба да остане внимателна и подготвена да се соочи со заканите врз нејзината безбедност и континуирано ќе ги следи глобалните трендови и можности за развој и унапредување на потребните одбранбено-безбедносни способности и капацитети. Членството во НАТО претставува

силен мотивирачки фактор кај граѓаните и за сеопфатните безбедносни реформи во Република Македонија, поради што може да се оцени дека произлегува највисокиот безбедносен индекс во безбедносниот сектор.

Одбраната на секоја држава претставува предуслов за успешна надворешна и внатрешна стабилност, како и сестран развој на општествениот живот на институциите и граѓаните. Спроведувањето на современи практики е невозможно без системска поставеност и организирање на сите сегменти и гаранција за стабилноста, заштитата и безбедноста на општествените субјекти. Воената безбедност претставува функција на државата, во рамки на која се развива одбранбениот систем, се спроведуваат подготовки за заштита и афирмирање на националните интереси и вредности, се поддржуваат безбедносните сегменти и се остварува политиката на национална одбрана и безбедност.

Врз основа на добиениот индекс од 3,78 на воената безбедност, може да се истакне дека во последните години имавме милитаризација на полицијата, а застој во модернизација на Армијата кој сè уште трае. Тоа пред една година создаде конфузија во безбедносните структури на Република Македонија, но, од друга страна, го влоши добриот имиџ кој го изради АРМ пред 10 години. Факт е дека во периодот од 2002 година до 2008 година имаше тренд, кој, за жал, по неуспехот на Самиот во Букурешт како да доживеа промена во приоритетите и намалување на буџетската поддршка за Армијата. Повеќе од 10 години се намалува буџетот на Армијата и тоа не е во согласност со плановите од Стратегискиот одбранбен систем.

Испитувањето потврдува дека Армијата на Република Македонија е меѓу институциите со најголема доверба кај сите граѓани во земјата, независно од етничката припад-

ност. За тоа е потврда и ставот на албанската популација, која има скоро истоветен став со останатите граѓани.

Во врска со реформите во одбраната и инвестициите во неа се смета дека во нив треба да се гледа како инвестиции во целокупниот безбедносен систем. Важно е во согласност со економските можности на земјата да се направи еден среднорочен план во однос на модернизацијата на АРМ. Во наредниот период треба да има не само стратегија, туку и реализација преку планирање на средства во Буџетот на Република Македонија за модернизација на АРМ. Тоа влијае на професионализмот во самата одбрана, каде треба да се внимава и на внатрешната кохезија во неа, бидејќи имаме мултиетничка Армија која треба да го рефлектира моделот на мултиетничка Македонија во рамките на АРМ. Тоа е сликата каде се создава таа кохезија на најцврста форма, поради тоа во исто време треба да се имаат тие компоненти. АРМ може да даде јасна порака на заеднички живот во земјата.

Намалениот Буџет придонесуваше за помала опременост на АРМ и во друга евентуална криза таа не може да одговори на потребите на државата. Ние како држава со ограничени ресурси не може да организираме одбрана како Израел, врз основа на принципот сами против сите, зашто тоа бара инвестиции големи во одбрана, кои во овој момент државата ги нема.

Позитивниот индекс од 3,78 за воената безбедност говори дека граѓаните ја поддржуваат политиката со која се напушти намалувањето на средствата за одбрана, зашто недостасуваат основни средства во Армијата.

Инаку, до пред една година беше јасно изразен ривалитетот меѓу Армијата и полицијата во однос на прашањето што треба повеќе да се развива. Тие треба да се

надополнуваат, бидејќи ние немаме финансиски средства паралелно да ја развиваме Армијата и слични полициски структури. Од аспект на внатрешната стабилност, треба да постојат две различни структури. Ако се развива и јакне само Армијата, тогаш во друга состојба АРМ може да се злоупотреби за државен удар и слично, или обратно ако полицијата развива структури кои ги има Армијата и се зајакнува во секој поглед, тогаш тоа е опасност да се премине во полициски тоталитарен систем. Треба да има баланс. Со Уставот и законите јасно се разграничени нивните задачи и обврски.

За претстојниот период како во минатото да нема големи проблеми меѓу АРМ и Министерството за одбрана, е неопходно заокружување на отпочнатиот процес на суштинска функционална анализа на Министерството и ГШ со цел да дојде до одредено редефинирање, бидејќи има поклопување на одредени функции. Надлежностите во делот на воената безбедност е безбедноста на воените операции на АРМ. Генералштабот на АРМ е орган во рамки на Министерството за одбрана, самостоен само во обуката и експертизата, командувањето и спроведувањето на наредбите на Врховниот командат. Сè друго од надлежностите на ГШ на АРМ треба да биде дел од интегрираниот модел на Министерството за одбрана. Тој ривалитет меѓу МОРМ и ГШ на АРМ сега повторно е присутен, за жал, како што наведовме погоре, граѓаните тоа го гледаат во дел од настапите на јавните носители на функции.

Секторот одбрана претставува костур на општеството поради што е потребно постојано надградување и трансформација. Крајот на оваа деценија е период во којшто визијата за приоритетите на одбранбената политика треба да се остварат, предводејќи ја примарната цел, влез во колективните безбедносни системи. Временската рамка овозможува компатибилен пристап и доформување

на одбранбениот систем во современ модел на развој на клучниот сектор, кој ќе овозможи примена на реципроцитетни одговори за предизвиците на 21 век.

Инаку, според позитивното мислење граѓаните имаат големи очекувања од Армијата, која во периодот кога се вршеше испитувањето имаше повеќенеделни јавни настани, како резултат на што може да е високиот безбедносен индекс во воениот сектор.

ИНДЕКС НА РЕГИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Регионалната безбедност на Република Македонија со индекс од 3,48 е зависна од соседните држави. Активната политика во надворешно-политичките односи кои ги презема Владата на Република Македонија, особено во регионалната соработка, очигледно дека извршила влијание во мислењето на граѓаните и нивното изјаснување за позитивно гледање кон регионалната стабилност на земјата и нејзиното опкружување. Сепак, и покрај тоа, блокирањето на Грција за влез во НАТО и ЕУ ги блокира целокупните демократски и економски процеси во Република Македонија и може да биде основа за дестабилизација.

Дел од испитаниците сметаат дека идејата за Голема Албанија сè уште е жива и може да влијае во внатрешното дестабилизирање на Република Македонија. Другите отворени прашања со соседите со Бугарија наводно заедничка историја, јазикот, може да биде основа за внатрешни расправии, но не може да претставуваат сериозна внатрешна закана со оглед на високиот позитивен индекс за регионалната безбедност, Србија со негирањето на МПЦ и формирањето на паралелна Црква влијае на внатрешната стабилност. Генерално сите состојби можат да

имаат негативно влијание врз севкупните состојби, но не може да ја нарушат целосно внатрешната стабилност на Република Македонија.

Во последно време сведоци сме дека на ниво на држава помала е опасноста да се изврши агресија од друга држава во регионот, повеќе има предизвици на меѓународен план независно од националните и регионалните проблеми. Република Македонија има три соседни земји кои се членки на НАТО. Испитаниците ниту сега ниту во иднина не гледаат опасност по Република Македонија во однос на одредена агресија од нашите соседи, што има влијание врз позитивниот безбедносен индекс за регионалната безбедност од 3,48.

Значи, особено влијание и битен елемент кога се разгледува регионалната безбедност на Република Македонија е односот со соседите.

Дел од отворените прашања со соседите имаат влијание врз безбедносната состојба и нејзината политичка иднина. Проблемот со Бугарија не може да се прелее како безбедносен проблем и не може да направи безбедносни проблеми, со оглед на тоа што веќе е потпишан договор меѓу двете држави.

Од горе кажаното непобитен факт е дека соседите не се закана како во почетокот на 90-тите години, бидејќи главните безбедносни закани се лоцирани на македонска територија или далеку од неа. Воедно, директни безбедносни закани од соседите нема, бидејќи тие се интегрирани во колективните безбедносни системи. Република Македонија се наоѓа пред една значајна раскрсница, сопствена редефиниција во едни нови услови дали ќе го направи тоа успешно или не, ќе зависи од тоа каква држава во иднина ќе гради. Кога се говори за регионалната без-

бедност единствено отворено прашање останува спорот со Република Грција за употреба на уставното име на Република Македонија.

ИНДЕКС НА ЕКОНОМСКА БЕЗБЕДНОСТ

Живееме во ера на глобализација, во време во кое се менуваат перспективите на дефинирање и анализирање на заканите по безбедноста во поширок контекст. Но, без разлика на сите овие динамични промени, една релација останува константна што се потврдува во добиениот индекс од 3,28 за економската безбедност. Токму релацијата економија-безбедност била и сѐ уште е еден од клучните аспекти од кој зависи безбедносната кондиција на една држава. Таа релација може да се гледа од повеќе перспективи.

Првата е дека само силна економија може да генерира доволно поддршка за креирање, одржување и развој на одличен безбедносен сектор. Потоа релацијата може да се погледне од перспективата дека нивото на економска моќ само по себе наметнува одредени безбедносни предизвици (на пример, големата невработеност и нискиот животен стандард е ситуација која создава потенцијал за појава на криминалитет кај невработеното население, воедно слабата економска моќ на државата ја ограничува во начинот на водење на надворешната политика и надминување на предизвиците кои произлегуваат во надворешната политика, а се директно поврзани со безбедноста).

Во денешното глобално општество, економските случувања во која било земја директно го загрозуваат целокупното функционирање на општествените системи на која било земја од светот (што директно го засега и безбедносниот сектор). И, на крај, релацијата помеѓу безбедноста и економијата може да се погледне низ перспекти-

вата дека во основа најголемиот број закани и посериозни загрозувања на безбедноста се темелат врз аспирациите кон стекнување ресурси (територија, нафта, гас, рудни богатства, контрола на сообраќај, информации, и сл.), што во најдлабока суштина е економско прашање.

Економската состојба, невработеноста и сиромаштијата може да бидат сериозна основа за дестабилизација на земјата, покажува ова истражување според одговорите на граѓаните. Социјалниот слој кој нема постојан извор на финансии за егзистенција е подложен на манипулација. Големиот слој на социјално несигурни семејства овозможува опасна политика на манипулација со масите, сметаат испитаниците. Сиромаштијата и невработеноста може да претставуваат закана за зголемување на криминалот во земјата. Од друга страна, човечкиот потенцијал може да изразува незадоволство од економската состојба и да се создаде критична маса. Преку големата сива економија не се нарушува социјалниот мир во земјата и така се одржува стабилноста на земјата. Инаку, официјалните бројки на невработени се големи и може да влијаат врз безбедноста без некоја сериозна закана, зголемување на грабежите, девијантното однесување и степенот на наркоманија ќе претставуваат голема закана и ќе се развиваат поради високиот степен на невработеност, оценија некои од соговорниците.

Економската состојба има сериозен одраз врз мали држави, особено врз Република Македонија. Застојот во европските интеграции непосредно негативно влијае врз економскиот раст и отворањето нови работни места, можноста за директни странски инвестиции кои се добиваат ако земјата е членка на НАТО и ЕУ.

За да се создаваат нови работни места, мора да се генерира раст не преку потрошувачката туку преку инвестициите. На тој начин треба да се креираат нови работни

места, се носи нова технологија, се подобрува надворешниот биланс, со што се создаваат подобри услови за живот во Република Македонија, што го очекуваат испитаниците кога беа прашани со кои мерки и активности да се подобри состојбата во земјата.

Република Македонија се развива, но не со потребното ниво, бидејќи според стапката на сиромаштија сме меѓу најсиромашните во Европа. Социјалните елементи и сиромаштијата се основа за манипулација со населението. Тогаш кога луѓето немаат средства за егзистенција се подложни на манипулација на организирани протести и немири и тоа претставува потенцијална бомба за внатрешни немири од пошироки размери, покажува и ова истражување.

За да имаме добар национален безбедносен систем, потребна е добра економија со цел таа да се унапредува и да се одржува. Наредниот период треба да се посвети внимание на енергетската безбедност. Дали планираната гасификација на државата може да ја наруши енергетската суввереност, е прашањето што се отвори. Излегувањето на граѓаните надвор од границите, кои се обидуваат да најдат привремена работа во ЕУ, на тој начин се задоволува сиромаштијата и невработеноста. Колкав е бројот на луѓе кои досега ја напуштиле државата не може официјално никој да каже, но е особено битно да се има тој податок за да се оцени нивото на економска безбедност на земјата.

ИНДЕКС НА ПОЛИТИЧКА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на политичката безбедност е конструиран од пет ставови на испитаниците поврзани со оценките за средствата со кои државата би требало да се грижи, изразена со два ајтема, односно преку оценките на ситуациите кои можат да ја загрозат безбедноста одвнатре.

Политичката безбедност варира преку пет ставови, конструирани со Ликертов тип на скала. Имено, од испитаниците е побарано да го изразат степенот на согласност за тоа со кои средства би требало државата да се грижи за својата безбедност. Несомнено, најзначајна оценка на испитаниците е јакнењето на правната свест, јакнењето на одговорноста и, секако, владеењето на правото, што се изразува преку воведување на построги закони и поголема дисциплина. Овој став има просечна вредност од 3,99, што упатува дека мнозинството испитаници изразиле согласност со ваквото тврдење. Но, тој одговор упатува и на тоа дека во свеста на испитаниците се присутни наслаги и свест дека општествениот амбиент може да се гради со построги закони и со дисциплина меѓу граѓаните. Овој одговор може да се набљудува и во рамките на поширокиот општествен контекст, кој, на еден или на друг начин, влијае на свеста и потребата од јакнење на одговорноста. Последните години во Република Македонија се случуваа општествени процеси во кои доминираа облиците на непочитување на правото. Одговорите упатуваат на тоа дека најприфатливи средства се дипломатските, со посебна нагласка на дипломатските односи со другите држави. Просечната оценка од 3,81 е тежинска вредност која го обединува дијапазонот од најниската до највисоката вредност. Таа од можните 5 вредности постигнува релативно значајна вредност, што потврдува дека мирниот општествен развој и дипломатската пресретливост се гаранција за безбеден развој на секој поединец, заедницата и за државата како најорганизирана структура во општеството.

Три оценки се особено значајни од аспект на дефинирањето на политичката безбедност, а се однесуваат, пред сè, на ситуациите кои можат одвнатре да ја загрозат безбедноста на земјата, како што се насилното симнување на демократската власт, која патем да спомениме се оценува со висока оценка 3,77, што значи многу добар како описен

израз. Потоа, безбедносно сензитивна е оценката за нивото на демократијата, која се оценува со оценка од 3,72, што имплицира за чувство на демократска ориентација и сензибилитет и за свест за тоа дека демократијата е моделот во кој може да се остварува слободниот развој на поединецот и заедницата. И последната оценка во овој сет на ставови на испитаниците е опасноста по загрозувањето на безбедноста одвнатре, која може да е последица на порастот на политичките напнатости во национално мешаните средини со просечна оценка од 3,68, која е нешто пониска од претходните, но е во распонот на оценувањето многу добар.

Во градењето на оценките за политичката безбедност како илустрација може да послужи и ставката во модалитетот за тоа што најмногу придонесува за испитаниците да се чувствуваат безбедно, пондерираната средна големина е 3,92, што во распон на сведување на оценките од 1 до 5 има особено високо значење.

ИНДЕКС НА ЕКОЛОШКА БЕЗБЕДНОСТ

Еколошката безбедност е јавна безбедност од еколошките опасности предизвикани од природни или човечки процеси поради незнаење, несреќа, малверзации со потекло во или преку националните граници. Менаџирањето на еколошките ризици има за цел: да се обезбеди личната безбедност, да се намалат загубите во однос на објектите и услугите, да се намали небрежноста, да се намали јавниот ризик („Безбедноста, еколошката безбедност и предизвиците на Република Македонија" Факултет за безбедност – Скопје, 2010 г.)

Денес природните закани со сериозни размери покажаа дека тој сегмент на управување со кризи е потребно да биде дополнет со екипирање и модернизирање. Воед-

но, системот на превенција треба да се усоврши. Во сите набројани ситуации е наведена и поддршката од Армијата и координацијата мора да се зголеми, пред сѐ, меѓу АРМ и МВР. Управувачкиот комитет на ЦУК не е доста ефикасен и генерално целиот систем е маргинализиран.

Според изнесените ставови на лицата кои беа дел од истражувањето и индексот за еколошката безбедност од 3,15, може да се констатира дека нивото на еколошка заштита во Република Македонија е едно од најлошите. Таа може да се обезбеди со висок економски развој и ние тоа го немаме, бидејќи не се одвојуваат средства од Буџетот. Во блиска иднина Република Македонија нема најава дека ќе вложи средства во еколошка заштита и свеста за овие закани и нивото на смртност од некои болести кои произлегуваат од загаденоста не е вградена кај политичката елита. Ако имаме политички проблем тој се гледа и ќе се настојува да се реши, а еколошките проблеми во малите држави како Република Македонија не се таргетираат како проблем во текот на целата година. Значи, не постои свест дека Република Македонија е доста загадена држава. Кога се зборува за екологија секогаш има две јавности во земјата. Едната од нив е експертската јавност која алармира, и, од друга страна, политичарите кои ги минимизираат еколошките проблеми во текот на годината. Ние како држава, исто така, сме далеку од дебатите за еколошка безбедност, бидејќи сѐ уште се занимаваме со традиционалните груби форми на безбедност, дали може да има терористички акт, етнички судир итн.

ИНДЕКС НА ЛИЧНА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на лична безбедност е конструиран како синтетички показател од 11 ајтеми со различни мерни скали, што во основа создаваше дополнителни тешкотии во изна-

оѓањето постапка за нивно воедначување и конструирање мерен опсег од 1 до 5. Сегашното искуство укажува дека во натамошните истражувачки зафати соодветно внимание треба да им се посвети на конструирањето мерни скали и на начинот на евалуација на истите. Индексот на личната безбедност во себе ги содржи оценките за чувството на безбедност, загрозеност, владеењето на правото, за степенот на довербата во институциите и извршувањето на заштитната функција и за подрачјата во кои тие се најбезбедни и непречено ги остваруваат сопствените функции.

Индексот на лична безбедност, односно автоперцепцијата за сопствената безбедност има вредност од 2,86 и распон на вредностите кои, како поради претходно споменатите тешкотии, така и како резултанта на концепираниот инструмент обезбедуваат таков опсег и квалитет на оценката. Неопходно е во натамошната изградба на инструментариумот за мерењето на личната безбедност да се конструираат и други инстументи и скали за самопроцена.

ИНДЕКС НА ДОБРО ВЛАДЕЕЊЕ

Добро да се управува со едно општество, на локално или национално ниво, е траен и транспарентен процес во кој одлуките се донесуваат преку интеракција на јавните и приватните институции, овозможувајќи им можност на субјектите, со почитување на меѓусебните разлики, да ги идентификуваат и да ги формулираат своите интереси на најдобар можен начин. Добро владеење е поим за процесот на донесување и воспоставување, поточно имплементирање одлуки. Тој се однесува на најдобриот можен процес на нивното донесување. „Доброто управување" претставува споделување на овластувањето за донесување одлуки, така што моќта и ресурсите нема да бидат акумулирани во рацете на поединец или група. Во јавниот сектор, доброто

управување се базира на систем на проверки и баланси меѓу различните гранки на власта (законодавната, извршната, судската). Се смета дека тоа вклучува и процес на редовна консултација меѓу владините органи и општата јавност, така што властите одговараат пред граѓаните за нивната доверба и гарантираат дека им служат на нивните интереси. Управувањето е концепт кој главно се однесува на начинот на кој се добива, се пренесува и се практикува моќта за донесување одлуки во рамките на едно општество или организација.

Доброто владеење, меѓу другото, подразбира отчетност и транспарентност на властите на централно и на локално ниво. Исто така, подразбира дека институциите се правични и ефективни, но и дека ги вклучуваат граѓаните во процесот на донесување одлуки. Накратко, доколку граѓаните имаат доверба во државните институции, доколку сметаат дека буџетските средства се трошат на соодветен начин, дека со јавните добра се управува во корист на граѓаните, дека нивната сигурност и приватност се обезбедени, дека се вклучени во процесите на донесување одлуки, тогаш токму тоа го подразбира доброто владеење, а тоа води кон посилна демократија и кон подобар квалитет на живеење.

Индексот на доброто владеење е граден врз основа на оценките на испитаниците за функционирањето и довербата во институциите на земјата. Тој е композитен показател кој во себе обединува оценки на институциите (оценувани од 1 до 5), во распон од 2,39 до 3,25, што заедно се обединува во вредноста 2,79. Ваквиот нумерички израз покажува дека довербата на испитаниците во институциите е речиси добра. Причините за ваквите оценки се бројни, но во основа би можеле да се бараат во долгогодишната институционална криза во Република Македонија, во свеста и сознанието дека институциите во определена мера се

партизирани и дека немаат доволен капацитет да ги остваруваат функциите, дека институциите се заплиснати со корупција и корупциски скандали, дека е „заробена држава" во која не владее правото и дека правдата и правичноста се заборавени содржини. Во неа, јавноста, отчетноста и прозрачноста (транспарентноста) на процесите на донесување на одлуките, но и одговорноста се мислена именка. На тоа погодуваа и определени неснаоѓања на новите кадровски решенија по локалните избори, како и начинот на извршувањето на функциите на определен број носители на јавни и одговорни функции, поврзани со користењето на „привилегиите" со патувања или начинот на објавување поезија на млади поети. Таквиот општествен амбиент несомнено е еден од индикаторите за релативно понискиот степен на оценка.

ИНДЕКС НА СОЦИЕТАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Проблемот со Република Грција за меѓународната употреба на уставното име на Република Македонија влијае врз идентитетската безбедност, но не може, исто така, да ја дестабилизира државата, туку само по една индиректна оска може да ги заостри односите меѓу Македонците и Албанците, бидејќи вторите сакаат безусловно и побрзо да одат кон ЕУ и НАТО, а Македонците не сакаат по која било цена да ги продолжат интеграциите. Токму ова идентитетско прашање влијае врз степенот на индексот на социеталната безбедност, кој изнесува 2,72.

Социеталната безбедност е загрозена во оној миг кога заедницата ја гледа заканата како закана по нејзиниот идентитет. Идентитетот претставува сет на идеи и практики преку кои одредена индивидуа се идентификува со соодветна социјална група во општеството. Нацијата е апстрактна имагинарна заедница, а националниот иден-

титет е најзначајната референца (упатувачки објект) на социјалната безбедност.

Следствено на тоа, социеталната безбедност е загрозена кога некоја од постоечките заедници во општеството идентификува закана по нејзината егзистенција. Поврзаноста на прашањето за идентитетот и за безбедноста на нацијата не е новина, ниту, пак, е единствена македонска специфика.

Констатација од истражувањето е дека Рамковниот договор затвори еден конфликт кој можеше да прерасне во голема војна со тешки последици. Решенијата од Договорот придонесоа кон зближување на различните заедници. За да се оствари тоа, секоја политичка партија преку своите програми треба да ги поттикне интегративните процеси во земјата. Рамковниот договор беше замислен како одлична рамка за решавање на меѓуетнички проблеми и тензии. По промената на Уставот, дел од граѓаните сметаат дека сме дефинирани како двонационална држава.

Индексот за социеталната безбедност изнесува 2,72, кој е исклучително низок во однос на сите останати и ја отвора дилемата колку луѓето од двете страни можат искрено да живеат во една таква заедница и како може да опстанат. Ако нема доверба меѓу ентитетите меѓусебно и принцип на земање и давање, секогаш ќе има проблематично прашање кое може да се надвиснува над безбедноста на земјата.

Рамковниот договор покажа дека не може да ги предвиди сите идни ситуации и не може постојано да биде надградуван и толкуван. Време е отворено да се говори за отворените прашања меѓу Македонците и Албанците и да се зајакне довербата меѓу нив. По донесувањето на Законот за употреба на јазиците, може во иднина да се отвори пра-

шањето за начинот со кој ќе се изгласува Буџетот и ќе се делат средствата, па врз основа на принцип на соодветната етничка застапеност да имаме трансфер на средствата. Третото прашање е во делот на Уставниот суд и барањето на Албанците и таму да се користи Бадентерово гласање. Ако се гради мултиетничко општество, ваквите проблеми не треба да се ставаат под тепих. Овие се прашањата кои ќе влијаат на социеталната безбедност и генерално на стабилноста на земјата.

Во иднина треба преку меѓусебно почитување да се гради доверба во Република Македонија. Охридскиот рамковен договор беше еден чекор кон промена на Уставот на земјата за подобро да се рефлектираат одредени нешта во делот на интеграцијата на различните етнички заедници и да се постигне тој степен на меѓусебна доверба за да стоиме заеднички зад Република Македонија и да ја градиме оваа куќа со здрави меѓуетнички односи и висока доверба и со тоа да поставуваме добар темел на нашата заедничка куќа која ќе биде под покривот на НАТО и ЕУ.

И покрај изминатото време и очигледните вредности од имплементацијата на Рамковниот договор, сè уште постојат структури кои го оспоруваат овој документ. Некои сметаат дека Рамковниот договор ја гетоизира Република Македонија по одредена национална и етничка припадност. Некои од граѓаните оценуваат дека овој документ е основа за фрагментација на Република Македонија и ако продолжиме врз основа на него со гетоизацијата може да се јави како основа за евентуална поделба на Република Македонија по етничка основа. Рамковниот договор нè сепарира сè уште и не е добар за унитарниот карактер на државата, е став кој говори дека сè уште има сомнеж во социеталната стабилност и меѓуетничките односи во земјата, зашто сè уште е низок индексот на социеталната безбедност.

Рамковниот договор постави рамка за работењето на двете заедници и ако се следат принципите и духот на тој документ тогаш можеме полесно да ги менаџираме односите. Прва теза во однос на Рамковниот договор која треба да ја прифатат и Македонците и Албанците е дека за битните прашања треба да постои најмалку двонационален консензус. Ако заедно работат на стратешките прашања, каде што е и економскиот развој на земјата, на пример, да нема големи разлики во регионалниот развој (Западна и Источна Македонија) кои можат да ги загрозат темелите на државата. Рамковниот договор може да придонесе за поголема стабилност, но не може да ја растури земјата и истата да ја дестабилизира.

Ако ние стоиме во место во делот на евроатланските интеграции, можно е растење на т.н. фрустрации кај Албанците кои не би излегле со оружје како во 2001 година, но сигурно ќе предизвикаат поголеми политички тензии кои можат од Македонија да направат уште понепривлечно место за живеење и инвестирање.

Инаку, кога говориме за идентитетската безбедност нагласен е друг значаен идентитетски проблем. Денес сè уште се случува длабок внатрешен македонски судир околу тоа каква Македонија сакаме да градиме. Тој судир нема потенцијал да ја дестабилизира Република Македонија до ниво да се распаднат границите. Внатрешниот македонски судир има влијание врз нивото на демократија во земјата, бидејќи демократијата е веќе жртва на тој судир на концепти кој е многу пожесток во однос на другите транзициони држави. Тој судир на тие два профилирани јасни македонски концепти како понатаму да се развива државата, тоа може да го закочи нашето напредување во демократијата следната деценија, со што се губи многу време. Тој тип на судири и тензии може лошо да влијае на имиџот на земјата како потенцијална дестинација за инвестиции, што ќе придонесе за

фрустрации кај етничките Македонци, што може да доведе до зголемување на емигрантските бранови, значи до ново иселување на Македонците од Република Македонија.

Оттука, Рамковниот договор е концепт на инклузија на големи сегменти од општеството кои беа надвор од системот и многу податоци тоа го потврдуваат. Охридскиот договор и покрај слабостите направи огромен чекор. Главниот дел од Договорот е дека за сите проблеми мора да постои дијалог. Рамковниот договор врз основа на тоа постојано е актуелен. Тој не е затворена листа на цели кои ако се постигнат му истекува рокот. Постојано се јавуваат нови прашања чие решение треба да се бара преку Охридскиот договор. На пример, во делот за начинот на донесување на Буџетот, средствата за култура и образование треба да се изгласаат со двотретинско мнозинство. Воедно и самите инвестиции во земјата и поставеноста по подрегионите во земјата треба да се насочуваат во согласност со Рамковниот договор. На крајот на анексите на Договорот пишува „Ќе се укине сѐ што пречи на Охридскиот договор и ќе се донесе закон кој дава дополнителна сила на Договорот кој е филозофија и не претставува пречка за решавање на проблеми кои се појавуваат денес". Охридскиот договор е матрица за одржливост на Република Македонија како типично хетерогена особено со бројна малциска заедница и една мнозинска заедница којашто е високополитизирана и врз основа на позицијата на Балканот има капацитет да ја наруши државата.

Рамковниот договор претставува голем дострел на меѓуетничката демократија на Балканот. Потребно е духот на Рамковниот договор повеќе да се освежува и да не се сведува на техничко исполнување. Треба тој да биде во функција на мултиетничката демократија, а не само начин на решавање на политичките интереси и рејтингот на партиите. Секогаш ќе постојат максималистички тези и од

двете страни, но времето ќе го надмине Договорот, бидејќи во ЕУ нема потреба да се гарантираат одредени права што му припаѓаат на граѓанинот од самото раѓање. Рамковниот договор со текот на времето ќе се надмине кога ќе се напушти гледањето на поединецот како етничка индивидуа наместо како граѓанска индивидуа.

ИНДЕКС НА ДРЖАВНА БЕЗБЕДНОСТ

Индексот на државната безбедност е конструиран од шест ајтеми со различни мерни скали, што создаваше потешкотии околу стандардизацијата на податоците и доведување до иста или слична положба. Општата оценка од 2,36 е тесно поврзана со вредностите од претходните синтетички показатели, посебно со изградбата на индексот на политичката и економската безбедност, посебно на индексот на доброто владеење, каде отчетноста и одговорноста како принципи се недоволно познати, а јавноста и партиципацијата на граѓаните и другите субјекти во процесот на донесување на одлуките е недоволно практикувана или е непозната.

Индексот на државната безбедност е граден преку ставовите за безбедноста на земјата изразени преку наметнатите дебати за територијално преуредување на Република Македонија и реализацијата на определени концепти кои се дел од националистичката реторика, а се присутни во досегашниот транзициски развој на земјата. Тие дебати особено се подгрејувани од разни центри, општественици и други поединци, посебно во периодите кога нагласено се дискутираат облици за унапредување на положбата на немнозинските заедници во земјата, посебно на албанската, а во тој контекст поврзани со дебатите за т.н. „Тиранска платформа‟, донесувањето на законот за јазиците и други прашања врзани со јазичките, културните и други права на граѓаните во земјата.

Во структурата на овој Индекс се оценките за приватизацијата на безбедноста, односно за безбедноста како бизнис интерес. Несомнено дека овој процес е дел од современиот развој на државата, дека тој има позитивни исчекори и дава резултати. Овде не треба да се занемарат опасностите кои се последица од нефункционирањето на институциите и контролата над овој сектор. Посебно заслужува внимание да се процени колку институциите што се задолжени за контрола на овој сектор имаат бизнис интереси во него, односно колку кадрите од овие институции непосредно или посредно имаат бизнис интереси и како се спречува конфликтот на интереси во оваа сфера. Едно од сериозните прашања кое се отвора во овој сегмент е прашањето за партиската инволвираност во компаниите од областа на безбедноста и дали и колку постои поврзаност меѓу т.н. „патриотски" здруженија и компаниите од безбедносниот сектор и како државата, односно контролниот механизам успева или го евалуира таквиот процес. Овие и дел од прашањата кои овде се отвораат треба да се натамошен истражувачки предизвик, кој на појасен и на понепосреден начин ќе овозможи да се одговорат.

Според тоа, може да се уочи дека Индексот на државна безбедност е целина на оценки кои се неразбирливи за општата јавност, како што се однесување на екстремистички групи и слично, што претпоставува дека учеството на стручната јавност во градењето на оценките ќе придонесе тие да се уточнат и да добијат поцелосна содржина и значење.

ИНДЕКС НА БЕЗБЕДНОСТ

Општиот Индекс на безбедност на Република Македонија е 3,07, што говори дека безбедноста сè уште е ранлива како резултат на проблемите со кои се соочуваат луѓето како поединци. За разлика од практиката во изминатиот

период, како и појавните облици на загрозување и безбедност, современиот развој на општествата детерминираат многу други закани по безбедноста, кои се однесуваат во делот на економската, социјалната, здравствената, и други сфери, па дури и на внатрешната безбедност.

Врз основа на безбедносната процена на Република Македонија, треба да ги опфати промените во карактерот на ризиците, заканите и потенцијалните конфликти. Тоа значи актерите во ризиците, заканите и потенцијалните конфликти и опасности се различни, повеќеслојни и по природа се асиметрични. Нивната идентификација е многу потешка од порано, кога единствен актер беше државата Република Македонија. Откако ризиците и заканите сѐ почесто имаат внатрешен карактер, сѐ позначајна улога играат заедно субнационалните групи и етничките заедници. Честопати организираниот криминал учествува и соработува со засегнатите актери искористувајќи ја ситуацијата, недостигот на ресурси, болести, епидемии, природни катастрофи, ранливоста во општествениот систем и сѐ почесто, во поголеми размери криминалот и тероризмот стануваат транснационални.

Од анализата на безбедносното опкружување и индексот на регионалната безбедност може да се констатира дека повеќе од две децении од осамостојувањето Република Македонија како дел од современиот свет ги чувствува последиците од постоењето на динамични и комплексни услови на живеење, во кои се случуваат појави на асиметрични закани и ризици, заканите од тероризам, транснационален криминал, верскиот радикализам и екстремизам, илегалната миграција, компјутерските напади и слично.

Безбедносните предизвици на Република Македонија кои се рефлектираат на локално, регионално и меѓународ-

но ниво претставуваат проблем на политичките, социјалните, економските, безбедносните, културните и други прашања.

Република Македонија како дел од Југоисточна Европа, како транзициски простор помеѓу Исток и Запад, стои на принципите дека безбедноста олицетворена во политичката моќ е поефикасна од реалната. Глобализацијата, изворите на нестабилност и потенцијалните конфликти, заедно со постојните закани и предизвици придонесуваат за непредвидливоста на безбедносното опкружување на Република Македонија, вклучувајќи го и регионот на Југоисточна Европа. Во Република Македонија како демократско современо општество се чувствува потреба за урамнотеженост (баланс) помеѓу државата (политиката) и безбедноста. Безбедноста на земјата претставува предуслов за успешна надворешна и внатрешна стабилност, како и сестран развој на општествениот живот на институциите и граѓаните. Бидејќи стабилноста е услов за приближување на овој регион кон Европската Унија, градењето на заеднички механизми за заштита од ризици и закани и управување со кризни ситуации се важни претпоставки за безбедносно консолидирање и брза демократска транзиција на државите од Југоисточна Европа.

Проширувањето на концептот на безбедноста на Република Македонија што се прави преку ова истражување за безбедносниот индекс овозможува вклучување на нови и пошироки потенцијални закани по безбедноста, првенствено економскиот развој, уништувањето на животната средина, прекршување на човековите права и миграциските движења.

Во развојот на безбедноста, клучна улога имаат: заканите и ризиците за загрозување на државата,

општествено-економските и политички односи, државното уредување, улогата на човечкиот потенцијал и граѓанскиот концепт, објективната потреба за организирање самостојна заштита на целата територија и меѓународната позиција на земјата, како и реалните можности на државата.

Врз основа на ризиците и заканите пред кои е исправена Република Македонија, неопходна е демографска анализа која треба да го стави акцентот врз демократските движења во земјата и регионот, и тоа имајќи ги предвид поместувањата на етничката и верската структура (која се јавува како најсериозна основа за сепарација и конфликт), како и поместувањата во рамките на старосната структура, просторната разместеност и стилот на живот според етничка и верска припадност и поместувањата во рамките на соодносот: работно и военоспособно наспроти издржувано население.

Сегашната поставеност на безбедносниот систем на Република Македонија не дава соодветен одговор на кризите, заканите и загрозувањата. Неопходноста за стабилност и безбедност ја наметнува потребата за градење соодветни безбедносни политики преку нови стратегии, доктрини и концепции.

Врз основа на добиените податоци може да се констатира дека е потребно заокружување на процесот на реформи во безбедносниот систем на Република Македонија, со цел да дојде до имплементација на дефинираните цели и приоритети во безбедносната политика на Република Македонија. Постигнувањето, развојот и унапредувањето на безбедносниот систем е условено од брзината на реформите во оваа област, кои ќе овозможат развој на безбедносниот систем на Република Македонија и поголема стабилност на земјата.

ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ

Досегашните резултати, како првичен поглед да се конструира Индексот на безбедност, како синтетички показател за степенот на институционалната изграденост, општествена поставеност и капацитет во извршувањето на безбедносните функции во земјата, несомнено, е показател кој ќе отвори бројни дебати, ќе инспирира нови погледи и промислувања и ќе придонесе и ќе биде од корист во дефинирањето на моделот на пресметување и додефинирање на овој Индекс.

Не помалку е значајно да се спомене дека Индексот на безбедност е показател за тоа колку механизмите за превенцијата на безбедносните ризици и закани се решенија во креирањето на безбедносната процена на состојбите во државата и во градењето на политиките за изградба на безбедни заедници и безбедна средина.

Истражувањето и резултатите од него, посебно обидот да се конструираат индексите и Индексот на безбедност, се особено значајни за остварување на општествените цели насочени кон унапредување на безбедносната култура и нејзиното влијание врз системот и посебно врз креирањето превентивни мерки за непречен безбедносен и општествен развој. Од научен аспект истражувањето е создавање нова свест и знаење кои ќе бидат во функција на унапредување на системот за безбедност. Резултатите од истражувањето се надеваме ќе придонесат за иницирање нови истражувања од оваа област, кои ќе бидат во функција на науката, процената на безбедносните ризици и закани, како и поттик за надополнување на безбедосниот концепт на Република Македонија.

БИБЛИОГРАФИЈА

Baldwin, D. A. (1996). Security Studies and the End of the Cold War. *World Politics, 48*(1), 117-141.

Baldwin, D. A. (2016). *International Relations: A Conceptual Approach.* New Jersey: Princeton University Press.

Bnggs, S. R., & Cheek, J. M. (1986). Briggs, S. R., & Cheek, J. M.: The role of factor analysis in the evaluation of personality scales, 54. *Journal of Personality*(54), 106-148.

Bosanac, M., Mandić, O., & Petković, S. (1977). Zagreb: Informator.

Boulding, K. E. (1963). Towards a Pure Theory of Threat Systems. *The American Economic Review, 53*(2), 424-434.

Brown, H. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*(23), 5-26. Преземено 04 15, 2018 од https://pdfs.semanticscholar.org/d7bf/2815b77210ec3f6f89c9ba01ea1232810f13.pdf

Buzan, B. (1983). *People, States and Fear: National Security Problem in International Relations* (2 изд.). London, New Delhi: Wheatsheaf Books.

Buzan, B. (1997, 05 27). Rethinking Security after the Cold War. *Nordic International Studies Association, 32*(5). doi:0.1177/0010836797032001001

Buzan, B. (2014). *An Introduction to the English School of International Relations - The Societal Approach.* Cambridge: Polity Press.

Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies.* New York: Cambridge University Press.

Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. D. (1998). *Security: A New Framework For Analysis.* London: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Grčić, M. (2000). *Politička geografija.* Beograd: Geografski fakultet.

Grizold, A. (1999). *Evropska varnost.* Ljubljana: Fakulteta za politologijo.

Guilford, J. P. (1968). *Osnovi psihološke i pedagoške statistike.* Beograd: Savremena administracija.

Held, D. (1997). *Demokratija i globalni poredak.* Beograd: Filip Višnjić.

Javorović, B. (1977). *Policija i sigurnost, 6*(1-2), 1-56.

Kovačić, Z. J. (1994). *Multivarijaciona analiya.* Beograd: Ekonomski fakultet.

Kuba, L., & Koking, D. (2003). *Metodologija izrade naučnog teksta.* (M. Kuljak, Прев.) Podgorica: CID.

Lazarsfeld, P. F., & Rosenberg, M. D. (1955). *The Language of Social Research - A Reader in the Methodollogy of Social Research.* Glencoe, Illinois: The Free Press, Publishers.

Lippmann, W. (1993). *The Phantom Public.* New York: Macmillan Co.

Lippmann, W. (2003). *Drift and Mastery - An Attempt to Diagnose the Current Unrest* (3 изд.). Madison: The University of Wisconsin Press.

Lippmann, W. (2009). *Public Opinion* (3 изд.). New York: Macmillan.

Masleša, R. (1999). *Policija organizacija i funkconiranje u demokratskom društvu.* Sarajevo.

Masleša, R. (2001). *Teorije i sistemi sigurnosti.* Sarajevo: Magistrat.

Masleša, R. (2008). *Policija i društvo.* Priština: AAB univerzitet Priština. Преземено 05 01, 2017 од ttps://cerovic.files.wordpress.com/2014/02/policija-i-drustvo-skripta.pdf

Mesjasz, C. (2008, 07 05-09). Economic Security. (B. H. (eds), Ур.) *Globalization and Environmental Challenges. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, 3*, стр. 569-580. doi:10.1007/978-3-540-75977-5_43

Milić, V. (1978). *Sociološki metod* (2 изд.). Beograd: Nolit.

Pečujlić, M., & Milić, V. (1991). *Metodologija društvenih nauka.* Beograd: NIU "Službeni list SFRJ".

Pentland, W. E., Harvey, A. S., Lawton, M. P., & McColl, M. A. (2002). *Time Use Research in the Social Sciences.* New York: Kluwer Academic Publishers.

Sayer, A. (2003). *Method in Social Science - A realist approach.* London and New York: Taylor & Francis e-Library,.

Schneier, B. (2003). *Beyond Fear- Thinking Sensibly About Security in an Uncertain World.* New York: Copernicus Books, Springer.

Schneier, B. (2014). *Liars and Outliers: Enabling the Trust That Society Needs to Thrive.* Indianapolis: John Wiley & Sons, Inc.

Stajić, L. (2011). *Osnovi sistema bezbednosti : sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava* (4. izmenjeno i dopunjeno izd. изд.). Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2011 (Petrovaradin : Futura).

Tatalović, S. (1997). Nacionalna sigurnost Republike Slovenije. *Politička misao, XXXIV*(3), 74—102.

Tatalović, S. (2006). *Nacionalna i međunarodna sigurnost.* Zagreb: Politička kultura.

Tatalović, S., & Bilandžić, M. (2005). *Osnove nacionalne sigurnosti.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.

Willan, A. R., & Briggs, A. H. (2006). *Statistical Analysis of Cost-Effectiveness Data (Statistics in Practice).* San Francisco: John Wiley & Sons,Ltd.

Wolfers, A. (1962). *Discord and Collaboration - Essays on International Politics.* Baltimore: John Hopkins University Press.

Актон, Л. (2001). *Историја на слободата.* (Д. Јакимовски, Прев.) Скопје: Слово.

Георгиева, Л. (2014). *Творење на мирот, безбедноста и конфликтите по Студената војна* (3 изд.). Скопје: Филозофски факултет Скопје.

Димишковски, С. (1996). *Основи на националната одбрана на Република Македонија: воено-политички аспекти: (проекција).* Скопје: НИП , „Глобус".

Димовска, Е. (2018). *Теоретско-методолошки аспекти на примената на квалитативните методи, техники и инструменти во истражување на безбедноста.* Скопје: Необјавена м-р теза. Преземено 04 30, 2018 од http://fb.uklo.edu.mk/fs?file=announcements/10241/files/30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf&name=30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf

Киткањ, З. (2009). Криминалитетот кај малолетните лица во Република Македонија во периодот 1998-2007 година. Во *Годишен зборник на Филозофскиот факултет за 2009 година* (стр. 583-599). Скопје: Филозофски факултет.

Котовчевски, М. (2000). *Национална безбедност на Република Македонија, Прв дел,* (Том I). Скопје: Македонска цивилизација.

Кузев, С. (2001). *Основи на стратегијата за одбрана на Република Македонија : (општа стратегија).* Скопје: Југореклам.

Милетић, С. (2003). *Полицијско право.* Београд: Полицијска академија.

Митревска, М., Гризолд, А., Бучковски, В., & Ванис, Е. (2009). *Превенција и менаџирање на конфликти – случај Македонија – (нова безбедносна парадигма).* Скопје: Бомат графикс.

Мојаноски, Ц. Т. (2013). *Методологија на безбедносните науки – аналитички постапки, Книга III.* Скопје.

Мојаноски, Ц. Т. (2015). *Методологија на безбедносните науки – истражувачка постапка, Книга III* (2 изд.). Скопје: Коста Абраш - Охрид.

Мојаноски, Ц., & Ѓуровски, М. (2012). Безбедноста како предмет на истражување. *Современа македонска одбрана, XII*(23), 51-70.

Нацев, З., & Начевски, Р. (2000). *Војна, мир и безбедност.* Куманово: Македонска ризница.

Никодиновска Стефановска, С. (2008/2009). За безбедноста – нови концепти. *Годишник на Факултетот за безбедност, 1*, 219-232.

Ристески, С., & Тевдовски, Д. (2008). *Статистика за бизнис и економија.* Скопје: Економски факултет.

Спасески, Ј. (2005). *Македонија – столб на безбедноста и мирот на Балканот.* Скопје – Кочани: Обнова.

Спасески, Ј., Аслимоски, П., & Герасимоски, С. (2008). *Приватна безбедност.* Скопје – Охрид: Полициска академија Скопје; Факултет за туризам и угостителство Охрид.

Стајић, Љ. (2004). *Основи безбедности* (3 изд.). Београд: Полицијска академија.

Стратегија за одбрана на Република Македонија. (1992). *Службен весник на Република Македонија, 8/1992*.

Устав на Република Македонија – со амандманите на Уставот I-XXXII. (2011). Скопје: ЈП „Службен весник на Република Македонија".

http://bestbuydoc.com/hr/doc-file/725/%C5%A1to-je-indeks-percepcije-korupcije.html [пристапено на 21.11.2011];.

Politička encikolpedija (Vol. I). (1975). Beogrdad: Savremena administracija.

Viner, N. (1973). *Kibernetika i društvo* (2 ed.). (L. Radanović, Trans.) Beograd: Nolit.

Андревски, Ж. (1995). *Живот со мас-медиуми.* Скопје: Љуботен.

Груевски, Т. (2007). *Односи со јавноста.* Скопје: Студентски збор.

Европска конвенција за човекови права. (n.d.). *Европска конвенција за човекови права*. Retrieved February 26, 2016, from http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf

Мојаноски, Ц. Т. (2002). *Основи на општественото уредување.* Скопје: 2 Август С.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски", Скопје

355.02(497.7)(047)

ИНДЕКС на безбедност [Електронски извор] / Цане Т. Мојаноски, Марјан Ѓуровски. - Скопје : Факултет за безбедност, 2018

Начин на пристап (URL): http://www.fb.uklo.edu.mk/. - Текст во PDF формат, содржи IX, 73 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 10.05.2018. - Библиографија: стр. 69-72

ISBN 978-608-4828-31-0
1. Ѓуровски, Марјан [автор]
а) Безбедност - Индикатори - Македонија - Извештаи
COBISS.MK-ID 107222282

Konrad Adenauer Stiftung

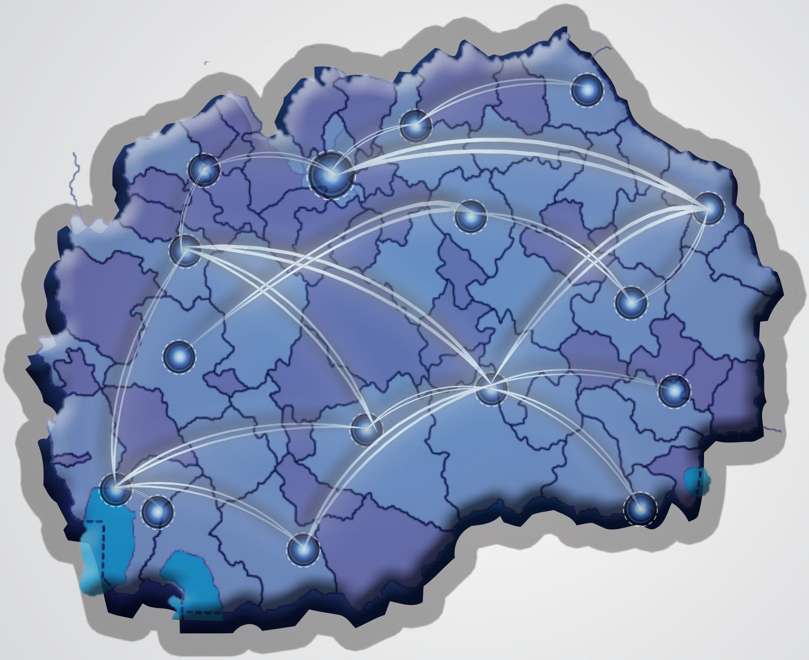

Cane T. MOJANOSKI
Marjan GJUROVSKI

SECURITY INDEX

UNIVERSITY "SS. KLIMENT OHRIDSKI"– BITOLA
FACULTY OF SECURITY – SKOPJE
KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG

Cane T. Mojanoski
Marjan Gjurovski

SECURITY INDEX

SKOPJE, 2018

IMPRESSUM

Title:
Security Index

Publishers:
Konrad-Adenauer-Stiftung, Macedonia Office
Faculty of Security – Skopje, University "Ss. Kliment Ohridski"- Bitola

For the publishers:
Johannes D. Rey, Head of Konrad-Adenauer-Stiftung, Macedonia Office
Prof. Dr. Nikola Dujovski, Dean of the Faculty of Security – Skopje

Authors:
Dr. Marjan Gjurovski
Dr. Cane T. Mojanoski

Coordinators:
Daniela Popovska
Biljana Crvenova

Reviewers:
Prof. Dr. Tome Batkovski
Prof. Dr. Nedžad Korajlić

Translation:
Jana Gjorginska

Proofreading:
Tiina Fahrni

Printing and typesetting:
Vinsent Grafika DOO Skopje

Circulation:
100 samples

Attention:
The opinion presented in the book is not opinion by the Konrad-Adenauer-Stiftung, but authors' personal belief.

Information on copyright:
By a decision No.08-614/9 dated 29.06.2018 made by Teachers Council at the Faculty of Security – Skopje at University "Ss. Kliment Ohridski"- Bitola, (UKLO) printing of the book is approved as a MONOGRAPH, according to the reviews published in the newsletter of UKLO – Bitola under No.442 on 01.06.2018.

CONTENTS

INTRODUCTION TO THE RESEARCH: SELECTION OF THE INDEXES............................15

Indicators for Measuring Security in the Republic of Macedonia (Index).......................................18

What does the term „Index" stand for?............................19

The need for the Index..20

What is the purpose of the Index?...................................21

Research method (methodological approach)..................22

Characteristics of the research activities..........................22

Research procedures and techniques..............................23

Characteristics of the measurement scales used in the research..25

Characteristics of the sample...30

CHARACTERISTICS OF THE PERCEPTIONS OF SECURITY..41

Basic characteristics of the citizens` perceptions according to their ethnic background...............................77

SECURITYINDEX-SECURITYINDEXES...............89

Military Security Index..94

Regional Security Index...97

Economic Security Index...99

Political Security Index...101

Index of environmental safety.......................................103

Personal Safety Index..104

Good Governance Index..105

Social Security Index...106

State Security Index..111

The Security Index..112

CONCLUDING OBSERVATIONS AND RECOMMENDATIONS...................................117

BIBLIOGRAPHY..121

CHARTS

Chart 1 Respondents according to region........................32

Chart 2 Respondents by gender....................................34

Chart 3 Respondents by age...35

Chart 4 Respondents by ethnicity..................................36

Chart 5 Respondents by religion....................................37

Chart 6 Level of education..38

Chart 7 To which extent, in your opinion,
is the security in Macedonia threatened?........................43

Chart 8 Do you feel safe in the environment
in which you live and work?..44

Chart 9 Which of the state organs most
contributes to your sense of safety?.............................47

Chart 10 Who among the state authorities most affects
your feeling of being unsafe?..48

Chart 11 Assess the work of the following institutions
that have competencies in the sphere of security............51

Chart 12 According to your opinion, who will best
protect the safety of you and your family?.......................52

Chart 13 If you had a problem that needs solving,
who would you address first?..54

Chart 14 Please evaluate to what extent you feel safe:
1) When your physical safety is concerned.......................56

Chart 15 Please evaluate to what extent you feel safe:
2) In your house / apartment..57

Chart 16 Please evaluate to what extent you feel safe:
3) In the area / place you live in.......................................58

Chart 17 Please evaluate to what extent you feel safe -
4) In the country you live in..59

Chart 18 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 10) The level of democracy.......61

Chart 19 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 9) Poverty..................62

Chart 20 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 8) Unemployment...64

Chart 21 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 7) Privatization of security..65

Chart 22 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 6) Local terrorism and armed insurgency in the country..............................67

Chart 23 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 5) Forcible overthrow of democratic power......................................69

Chart 24 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 4) Financial indebtedness of Macedonia...70

Chart 25 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 3) Social shocks and strikes...72

Chart 26 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 2) Increase of political tension in ethnically mixed areas.......................73

Chart 27 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 1) Secession of Western Macedonia...............................74

Chart 28 Assess whether some of the following situations can (and how much) threaten the security in Macedonia from within...76

Chart 29 Security Index by types and total......................93

TABLES

Table 1 Cronbach‘s Alpha Coefficient for Questions, 16, 23, 26, 32 and 22..28

Table 2 "In your opinion, how much will the employment of a person from the options below in a security institution contribute to your safety?" - Inter-Item Correlation Matrix......................................29

Table 3 KMO and Bartlett‘s Test for questions..................30

Table 4 Respondents according to region.........................32

Table 5 Respondents by place of residence:......................33

Table 6 Respondents by gender:.....................................33

Table 7 Age of respondents...34

Table 8 Respondents by ethnicity...................................36

Table 9 Respondents by religion.....................................37

Table 10 Level of education..38

Table 11 Respondents according to their employment status...39

Table 12 Respondents according to average personal income (salary)...40

Table 13 To which extent, in your opinion, is the security in Macedonia threatened?................................43

Table 14 Do you feel safe in the environment in which you live and work?..44

Table 15 If you feel safe, what contributes most to the way you feel? (mark one answer)...........................45

Table 16 Which of the state organs most contributes to your sense of safety?..46

Table 17 Who among state authorities most affects your feeling of being unsafe?...48

Table 18 Assess the work of the following institutions that have competencies in the sphere of security.............50

Table 19 According to your opinion, who will best protect the safety of you and your family?.......................52

Table 20 If you had a problem that needs solving, who would you address first?.......................................53

Table 21 In your opinion, which of the following has influence over the feeling that your safety has been threatened; what is the main reason you feel that way?.....55

Table 22 Please evaluate to what extent you feel safe: 1) When your physical safety is concerned.......................56

Table 23 Please evaluate to what extent you feel safe: 2) In your house / apartment......................................57

Table 24 Please evaluate to what extent you feel safe: 3) In the area / place you live in....................................58

Table 25 Please evaluate to what extent you feel safe - 4) In the country you live in...59

Table 26 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within:10) The level of democracy........60

Table 27 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 9) Poverty.................62

Table 28 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 8) Unemployment........64

Table 29 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 7) Privatization of security........65

Table 30 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 6) Local terrorism and armed insurgency in the country....................................66

Table 31 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 5) Forcible overthrow of democratic power....................................68

Table 32 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 4) Financial indebtedness of Macedonia...........................69

Table 33 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 3) Social shocks and strikes..........71

Table 34 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 2) Increase of political tension in ethnically mixed areas.....................72

Table 35 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 1) Secession of Western Macedonia................................74

Table 36 Assess whether some of the following situations can (and how much) threaten the security of Macedonia from within..............................75

Table 37 Ethnicity (in three groups)...............................78

Table 38 Do you feel safe in the environment which you live and work in? * Ethnicity (three groups)...............78

Table 39 Chi-Square Tests...79

Table 40 KMO and Bartlett`s Test by ethnic groups...........82

Table 41 Characteristic roots (Lambda) and percentage of Total Variance Explained............................83

Table 42 Matrix with rotational components Varimax rotation...84

Table 43 Correlation matrix for the interactions between factors...86

Table 44 Security Index by types and total......................92

PREFACE

This research is a product of the established cooperation between the Faculty of Security Studies, Skopje and the Macedonia Office of the Konrad Adenauer Stiftung.

To compile a Security Index was a challenge for the team of authors to devise a comprehensive tool that comprises a significant number of indicators which can encourage to draw conclusions, do define policies, or to undertake specific actions in the sphere of security. The index is designed as an extra tool for creating security policies, for early warning and for initiating organized and, if allowed or required, joint and coordinated actions of the responsible institutions to eliminate challenges, risks or security threats.

Drafting the Security Index, in the preliminary phase, revealed quite some issues and dilemmas. By and large, they can be grouped as follows:

а) questions related to theoretical and conceptual differences in the perception of security and difficulties in determining the concept, structure and framework of the term;
б) issues related to the methodological approach, especially regarding analytical and research procedures that influence the objectivity and determine the content of the Index;
в) data choices, their openness, availability, reliability and usability.

That is why the team defined the following goals:

а) to carry out pilot research that will offer a possible approach and response to the question of defining the term security;
б) to provide an indicator framework, based on which data will be collected using quantitative and qualitative research design, and

в) to encourage activities to improve material resources and staff capacity, that is, to create an optimal time frame for permanently updating the index by improving the organizational (by including other experts and researchers) and material basis (by encouraging and organizing publicly available data bases, procuring software and training staff).

The content of this edition is an initial product and preliminary concept, offering certain knowledge and revealing some questions and dilemmas, not only due to the space, but also to the time available to the team. We expect that by the end of 2018, after completion of the second preliminary phase, when qualitative instruments for collecting data will be applied, the research topic, the indicator framework and the structure of the Index will be more clearly and comprehensively defined.

The research team expects to receive comments, assessments and ideas for compiling the Security Index, which it will treat with special attention. We will try to extract the optimal solutions for creating a research tool to measure the level of security in the Republic of Macedonia, which will serve for initiating complex security activities that involve the identification, prevention and resolution of security problems, and for providing assumptions for the comparison and ranking of the security institutions, as well as between different states.

The Security Index is hence a tool for synthesizing the complex phenomenon of security, the debate on which we hope to make a small contribution to.

Finally, we would like to express our sincere gratitude to Mr. Johannes Rey, Head of the Konrad Adenauer Stiftung`s Macedonia Office, and to his associates for their continuing support. We would also like to thank the Dean�更s Administration

at the Faculty of Security Studies, Skopje, and the reviewers, Prof. Dr. Tome Batkovski from the Faculty of Security Studies–, and Prof. Dr. Nedžad Korajlić from the Faculty of Criminal Justice, Criminology and Security Studies at the University of Sarajevo.

Skopje, 2018

Cane T. Mojanoski
Marjan Gjurovski

INTRODUCTION TO THE RESEARCH:

SELECTION OF THE INDEXES

The selection of indexes in security research is a creative mental activity with a tendency for typological categorization and measurement. The indexes classify and create combinations that best suit the nature of the phenomena. In the case of objective and measurable indicators, the choice of the combination is rather simple, and it relatively accurately expresses the relations between the elements of the phenomenon. However, psychological aspects of phenomena and subjective indicators are much more difficult and complex, and sometimes even impossible to establish. This is so because combining indicators into indexes can never provide certainty or give advance statements about which indicator is most suitable for expressing the essence of a phenomenon. Therefore, we propose for indicators to be connected in different ways instead of being strictly selected, so that they can also be substituted. This approach allowed Paul Lazarsfeld to set up the so-called „doctrine of the substitution of indexes" (Lazarsfeld & Rosenberg, 1955, p. 22), that is, of the combination of indicators. This doctrine is based on the indicators taken from the questionnaire and the attitudes of the respondents, as well as the stable relation between the indicators that best represent a phenomenon. For example, the relation between social strata and their political attitudes is relatively equal, regardless whether the selected indicator be income, education or wealth.

The specific determination of the subject of a survey requires an adequate number and types of variables, indicators and indexes. The aim of the operationalization is to analytically disassemble a phenomenon and to determine the content of each element as a symbol that refers to a sign. Given the multidimensionality, complexity, extensiveness and insufficient visibility of the mindsets involved in security phenomena, their operationalization, whenever possible, is a kind of typological and metric expression, which always represents a

chosen pattern. In the attempt of operationalisation, the signs referred to above are created, the most important of which are the variables.

INDICATORS FOR MEASURING SECURITY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA (INDEX)

The main goal of this research is to contribute to the general efforts of the relevant community to strengthen capacities for maintaining and improving the stable security situation in the Republic of Macedonia. In order to compile the indicators for measuring security, they were identified, possibilities for measuring the situation were determined, and areas in which additional activity will have to be undertaken for achieving the goal were identified. For that purpose, cooperation and collaboration with institutions such as the President, the Parliament, the Government and the ministries, professional and citizens‵ associations is necessary, as well as with experts with significant knowledge and experience.

In addition to the above, the development of the Index should help the institutions, especially in the sphere of security, to assess security in the Republic of Macedonia, so that they can:

- recognize their responsibility and role in the process of providing assumptions on the security of the country;
- assess the performance of the standards for defining the security situation understandably and efficiently, in accordance with their position and responsibility;
- plan the next tasks and take measures for their realization based on the results of the assessment according to the Index.

WHAT DOES THE TERM „INDEX" STAND FOR?

The Index is an instrument for assessing the level of security in the Republic of Macedonia, which contains a list of standards and measures that should be achieved and implemented in order to provide a clear assessment of stability. Therefore, it is necessary to identify standards and measures that are publicly available and recognizable, which are necessary for assessing the level of security in the country. Those standards and measures should be systematized and made transparent, so that the users of the Index, but also holders of responsible duties, can efficiently assess their performance for the purpose of their competences and form a clear opinion on what has to be undertaken in order to maintain, improve or advance the security situation in the country.

The Index can also be used as an instrument for the self-evaluation and improvement of the security assessment. It is intended for self-assessment, planning, implementation, follow-up, and for encouraging activities to improve and increase the level of security. It should primarily be seen as a tool that will benefit all actors of the education system, which helps monitor the process of building security within the competencies of the state and other responsible authorities. It should also help to understand and advance the concept of security assessment and set up a system of indicators that refer to specific areas that should be observed in relation to standards in the concrete field, or that can be devised. The Index should enable the user to better understand the complex social, legal, economic and security standards, and it refers to key information, which data should be collected for, and which should be observed in the process of security assessment in the Republic of Macedonia.

THE NEED FOR THE INDEX

The need for designing this instrument stems from the research results of the Faculty of Security Studies in Skopje and the continuous monitoring of the complex security processes in the Republic of Macedonia in the past four decades of this institution's development. These observations point to the following conclusions:

- a mechanism for a political and security assessment has not been established, while within the system of separation of powers, the individual state bodies have emphasized the role of autonomy, but without clearly visible forms of coordination and synchronized activity;
- concerning security assessment, as well as organized and synchronized activities dealing with security risks and threats, there is no complete (or publicly available) analysis of the functionality, the effects and achievements of the authorities;
- in educational institutions and training centers, tuition concerning political and security assessments is lacking or insufficiently updated, without systematic supervision or processing of lessons learned.

The development of the Security Index should be the fundamental idea, which the research and analytical capacities of the Faculty of Security Studies in Skopje will be concentrated on, in order to thoroughly explore new contents and practices for the assessment of security threats and risks, which will contribute to the promotion of educational and research practice in general. This project is fully supported by the Konrad Adenauer Foundation, which enabled this publication, thus offering the public the opportunity to get thoroughly acquainted with its findings.

WHAT IS THE PURPOSE OF THE INDEX?

The Index is intended for the institutions involved in the system of security. This means that the assessment whether the security standards and objectives of the community have been achieved should involve individuals, groups and institutions that themselves hold functions and tasks which are part of the assessment process. Thus, policy makers and stakeholders can participate in identifying the indicators that are necessary to establish a clear understanding of the level of security assessment.

The **bodies responsible** for assessing to which extent the institutions are prepared concerning security issues can and will be, above all, the responsible state institutions themselves, by means of the indicator set of available data, which, in accordance with the regulations, provide continuous monitoring and assessment of the situation. The second group refers to assessments that will be carried out by persons who have significant practical and managerial experience with the security authorities and are able to identify the basic security challenges and threats.

The Index is intended to serve the institutions of the Republic of Macedonia, diplomatic representatives, and students of the Faculty of Security Studies, and it will offer an opportunity for practice in building security policies. The Index can also be used to assist the Government and the internal defense authorities in policy building processes, as well as intelligence, counterintelligence, and other agencies whose task is to protect and to manage risks.

RESEARCH METHOD (METHODOLOGICAL APPROACH)

The Security Index:

а) refers to a comprehensive security framework;

б) highlights the difference in the availability of data necessary for the identification of the possible security indicators and points to the need for harmonized, comparable and reliable data for security and its assessment;

в) is intended to support the Republic of Macedonia‘s security policies.

CHARACTERISTICS OF THE RESEARCH ACTIVITIES

From a methodological point of view, determining and analyzing the situation, the efficiency, the justification, the transparency, the setting, and the mutual coordination and cooperation of the institutions and other entities involved in security are important and necessary steps in the development of the matter of research. Accordingly, the methodological framework has a descriptive and structural character. The main purpose of the research is to measure and gain insight into the citizens' perceptions of certain security-related situations and challenges for the Republic of Macedonia.

In accordance with the determined hypothetical framework, the nature and purpose of the research subject, as well as in line with the method for data collection, the analytical-synthetic, the inductive-deductive and the statistical method were applied.

» **The analytical-synthetic method** is used as a basic logical and methodological procedure in order to provide theoretical as well as practical consideration by analysis or synthesis of the research subject and its elements.

- **The inductive-deductive method** is used as the most general approach to drawing conclusions.
- **The statistical method** is used to quantitatively study security as a mass phenomenon by analyzing and interpreting the results obtained by a survey used as an instrument to measure the perceptions of security. A comparison was made between the different forms of surveys used.

RESEARCH PROCEDURES AND TECHNIQUES

In the research of social phenomena such as the security, there are numerous debates on the justification of the quantitative procedure, not only because the phenomena are particularly complex, but also because of the danger of the process of quantification becoming dull empiricism, short of insights into other contents that could be provided by an in-depth theoretical-epistemological assessment and analysis. That is why, nowadays, we often hear that mastering a particular analytical tool, or using an instrument (a software solution, for example SPSS or PSPP), cannot provide a comprehensive answer, especially when searching for solid answers to the complex theoretical and epistemological problems of security. There is no doubt that the research of security policy, the risks and threats to security, by way of analyzing the citizens` perceptions, cannot reveal or solve all the puzzles or consolidate debates about the notion of security and its phenomenological characteristics. Nevertheless, it can offer an empirical profile of the perceptions and attitudes of the citizens, as well as provide the opportunity to strengthen the indicator basis for explaining security threats, coupled with a complex analytical procedure for further development of the attitudes on the factors necessary for creating security policies. Having in mind that this research is performed within a given timeframe, it is not intended to provide answers to all questions, but rather to spread some

light on the phenomenon and to offer empirical material for critical analysis, which could be implemented during further scientific research and thus contribute to strengthening the scientific and verifiable assertions and attitudes, as well as offer constructive models to promote the security practices. Science is by definition an antimonopoly discipline, pushing forward only the attitudes and perceptions that will withstand the theoretical and empirical validation of every data and assertion. With the hope that the research results are a modest contribution to this general effort, this research is intended to offer the scientific, professional and generally interested public some insight and impetus for a fruitful scientific debate. It is also meant as a basis for further scientific and research approaches applied in the creation of security policy, especially concerning constructs, instruments and models that will advance the practice and lead towards the creation of an appropriate security concept in the Republic of Macedonia.

The individual, structured interview was used as an instrument, implemented by an expert associate interviewer in the form of a socio-demographic survey.

The second part of the research, which we expect to be realized by the end of 2018, will apply qualitative procedures, such as the Delphi method, focus groups, free and targeted interviews, as well as other analytical procedures aiming to provide insights into the security structure as a complex social phenomenon. It will provide for a more complete overview of the model for calculating the Security Index and enable its application. We expect the results to provide useful and significant knowledge about the phenomenon of security and the security index.

The following instruments were used for the research:

a) Conversation basis: Citizens‵ opinions on security in the Republic of Macedonia and perceived security threats.

6) An Inquiry diary, an Analytical data processing table, a Code book, and the Guidelines for the application of the Conversation basis were used, as well as providing respondents.

The Conversation basis was intended to examine the perceptions of the citizens.

The survey was conducted on the territory of the Republic of Macedonia from 1 to 31 March 2018. A Code book (code list) was prepared for data processing, and a Model for computer data processing for the instruments was compiled in Excel. Data processing, coding and data input were performed on a computer. Several expert associates were engaged in the collection and processing of the data. The statistical calculations of the survey were processed using the PSPP statistical software package.

CHARACTERISTICS OF THE MEASUREMENT SCALES USED IN THE RESEARCH

For the application of a number of multivariate procedures for data processing, the coefficient of the internal compliance of the variables (estimates for measuring the degree of security) was determined. This depicts the extent to which the values of the scale are equal to the measurements of the subject`s attributes, i.e. to what extent they are interconnected. Internal consistency means consistency in answering the questions asked, i.e. whether they measure the same unique characteristic. The higher the number of consistent responses to independent, but correlated questions, the more accurate the instrument. To evaluate internal consistency, the Cronbach alpha coefficient was used. The value ranges between 0 and 1, with 1 indicating the highest reliability of the instrument. There is no general agreement on the minimum acceptance

level of the alpha value. According to one opinion, 0.7 is the minimum acceptable level for reliable internal consistency, while, according to another, $\alpha > 0.5$ value should be accepted as an indicator of good internal reliability. As a convention, the lowest acceptable limit for alpha is 0.6. There are also stricter criteria for the minimum value of the coefficient α (for example, in clinical trials), depending on the type and area of research.

Several batteries of questions were defined, and the respondents` answers were distributed on a Likert scale. Below you will find the questions. Namely, the respondents were asked to answer the question „Kindly evaluate to what extent you feel safe" on a Likert scale, with possible answers ranging from „very unsafe" to „completely safe" for the following situations: 1) "when it comes to your physical safety", 2) „In your home/apartment", 3) „In the area/place where you live", 4) „In the country which you live in" and 5) „In the region which the Republic Macedonia belongs to".

The second battery of questions contained four items. To the question: Q22: "In your opinion, how much will the employment of a person from the options below in a security institution contribute to your safety?", the respondents answered ranging from „It will greatly jeopardize my safety" to „It will greatly increase my safety", with the options being: 1) national minorities, 2) women, 3) political affiliation, and 4) regional representation. The third battery of questions referred to the ratings of the institutions. To the question Q23: "Evaluate the work of the following institutions in the field of security", the respondents made assessments ranging from „poor" to „excellent". The following institutions were assessed: 1) the President of the Republic of Macedonia, 2) the Assembly, 3) the Government, 4) the Police, 5) the Army of the Republic of Macedonia, 6) the Intelligence and Counterintelligence Services, 7) the National Security Council,

8) private security companies, 9) the Crisis Management Center, 10) the Protection and Rescue Directorate, and 11) the Judiciary.

In the fourth battery of questions, question Q26: "What kind of actions should the country you belong to take for your safety?" asked the respondents to choose an answer ranging from „I completely disagree" to „completely agree", for the following actions: 1) diplomatic (through good diplomatic relations with other states and nations), 2) military/armed (existence of a strong army that can intervene when necessary), 3) by joining international security organizations (for example, NATO), 4) by economic means (better economic cooperation with other countries and nations), 5) with stricter laws and greater discipline among citizens, 6) by increasing the living standard of citizens, 7) with greater environmental protection and rigorous penalties for pollution, and 8) other.

With the same range of possible answers for the last battery of questions, Q32: "Evaluate whether some of the following situations threaten the security in Macedonia from within (and how much) „, the respondents were asked to express the degree to which they agree with the following statements: 1) secession of Western Macedonia, 2) rising political tensions in the ethnically mixed areas, 3) social shocks and strikes, 4) financial overindebtedness of Macedonia, 5) forcible removal of democratic government, 6) local terrorism and armed insurrection in the country, 7) privatization of security, 8) unemployment, 9) poverty, and 10) the level of democracy.

Depending on the nature and purpose of the scale, different levels of reliability are required. with less than 0.7 usually being accurate enough. Depending on the number of values on the scale, Cronbach's alpha coefficient changes. Thus, for a few values on the scale (less than 10), the indicator

of the Cronbach alpha coefficient is usually particularly small. In those cases, it is considered better to calculate and indicate in the report the average of the correlation between each pair of values. The optimum average of the correlation between the pairs of scale values lies between 0.2 and 0.4 (Mojanovski C. T., 2015, pp. 41-42). The following table provides an overview of the values according to Reliability Statistics. It can be concluded that the value of Cronbach�much Alpha coefficient is above 0.8 (Willan & Briggs, 2006, p. 158), (Briggs & Cheek 1986, p.106- 148).

Table 1 Cronbach's Alpha Coefficient for Questions, 16, 23, 26, 32 and 22

	Questions in the questionnaire:				
	16	**22**	**23**	**26**	**32**
Cronbach's Alpha	**0,851**	**0,751**	**0,917**	**0,767**	**0,901**
N of Items	5	4	11	17	10

In calculating Cronbach‛s Alpha coefficient for each battery, the contribution value of each item in the total coefficient was separately calculated. We can conclude that there was no need to exclude an item in any of the batteries. Each of them contributes appropriately and significantly to the overall performance of Cronbach‛s Alpha coefficient concerning the respective question.

Because in Question 22, four values are listed, an additional argument would be the correlation matrix. The calculation can be seen from the following table.

Table 2 "In your opinion, how much will the employment of a person from the options below in a security institution contribute to your safety?" - Inter-Item Correlation Matrix

	22.1	22.2	22.3	22.4
22.1	1,000			
22.2	0,569	1,000		
22.3	0,377	0,372	1,000	
22.4	0,346	0,412	0,537	1,000

Legend: 22.1 National Minorities, 22.2 Women, 22. 3 Political affiliation, 22.4 Regional representation

Based on these results, we can estimate that all variables are within the scope of Cronbach's Alpha coefficient and thus contribute to its value, so we can conclude that there is a connection between the compared variables, and they do not constitute the components of a single score.

The relation of the applied variables is determined by the Pearson correlation coefficient (R). To determine the justification of applying factor analysis as a multivariate procedure, the Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) is calculated. For the items in Question 22, it is 0,753, for Question 22, it is 0,702, for Question 23, it is 0,898, for Question 26, it is 0,806, and for Question 32, it is 0.892. Since these values are high, we can conclude that multivariate analytical procedures can be applied, more specifically, factor analysis, and the degree of saturation of variables can be checked. Bartlett's Test of Sphericity gives similar indication, with the value being 2528,441 for Question 16, 7105,28 for Question 23, and 5615,568 for Question 32.

Table 3 KMO and Bartlett's Test for questions

		Questions number:				
		16	**22**	**23**	**26**	**32**
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		**0,753**	**0,702**	**0,898**	**0,806**	**0,892**
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2528,441	1007,784	7105,028	1369,336	5615,568
	df	10	6	55	28	45
	Sig.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

The value of this test is significant, because it is considerably higher than the value of p (p = 0.001). In the calculation, the value of p is Sig.0,000 for each question separately. Therefore, we can conclude that the calculation of multivariate analytical procedures, in particular factor analysis, is justified, i.e. can be applied as an analytical procedure (Mojanoski C. T., 2013, p. 567).

CHARACTERISTICS OF THE SAMPLE

It is fundamental for designing a research sample to avoid bias. For this research, this was ensured by applying random choice. When we use the term „random", we are aware that this is a carefully planned process, in which the statistical mass of all units is given equal opportunity to be chosen in the sample.

In this research, a multistage sample, i.e. a stratified sample was used. This type of sampling is applied in the case of large populations and lack of time and funding. For example, we want to determine the opinion of the citizens on a certain action undertaken by the police. By using random choice, we select several places, then we select a number of population units in them, and the respondents are chosen randomly, too.

For applied research as it is done at the faculties, less attention is paid to the question of the sample, which is understandable, since the primary aim of this research is not to determine laws and rules in the sphere of security (which fundamental research is used for), but rather to apply them in practice. However, there are rather many problems concerning the realization, depending on the implementation environment (at the faculties: new models of learning, new teaching settings, etc.; in the administrative bodies: new models of problem solving), which should first be checked (monitored and studied) on a small number of respondents, a limited number of procedures and content, etc., before expanding it to all participants, the teaching contents, the variables, the procedures, etc., which the research relates to (Mojanoski C. T., 2013, p. 254-264).

For this research, the respondents were selected as follows: first, in each municipality, urban or rural settlement, a nucleus was formed. In each of them, every 5th household in individual dwellings and every 20th households in collective dwellings was visited. If nobody was present, or the person refused to cooperate, the next household was visited. According to the instructions, in case this person also refused to cooperate, the choice fell on the 5th next household.

The respondent was chosen from the household according to the ‚next birthday‛ principle. A structured interview (face to face) was led. The research was designed to cover all parts of the Republic of Macedonia and to include an approximately equal number of respondents from all parts, as well as from urban and from rural areas. Keeping in mind the relevance of the results, special attention was paid on equal representation of respondents from all regions of the Republic of Macedonia, in accordance with the official territorial division. The survey was conducted in 31 municipalities (Aerodrom, Gazi Baba, Gjorche Petrov, Karposh, Kisela Voda, Centar, Chair, Berovo,

Bosilovo, Vinica, Gostivar, Dolneni, Ilinden, Kichevo, Kratovo, Mavrovo and Rostusha, Makedonski Brod, Petrovec, Prilep, Probishtip, Radovish, Resen, Rosoman, Sveti Nikole, Strumica, Studenichani, Tetovo, Chashka, Cheshinovo, Kumanovo and Podaresh). The regional distribution of the respondents shows that the eight regions of the Republic of Macedonia are more or less equally represented. The number of respondents is slightly lower in the South and Southwest Region, due to an insufficient number of research assistants. The regional distribution of respondents is depicted in the following table:

Table 4 Respondents according to region

Region:	*f*	%
Skopje	344	34,30
Pelagonia	180	17,95
North-East	100	9,97
Polog	99	9,87
South	40	3,99
East	140	13,96
South-East	60	5,98
South-West	40	3,99
Total	**1003**	**100,00**

Chart 1 Respondents according to region

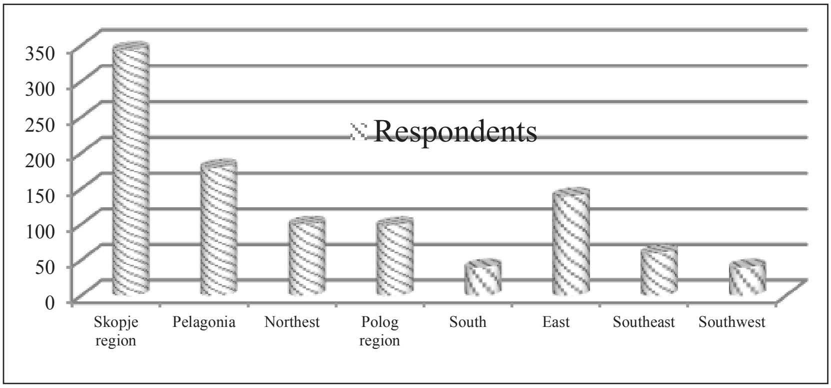

The survey shows that 638 inhabitants or 63.61% live in urban settlements, while 365 inhabitants or 36.39% live in rural settlements. This coverage allowed to obtain relevant data on the opinion of urban and rural area inhabitants on security threats.

Table 5 Respondents by place of residence:

	f	%
1 city	638	63,61
2 village	365	36,39
Total	**1003**	**100,00**

The survey was completed by495 men (49.55%), and 508 women (50.65%). Hence, the criterium of gender perspectives and equal participation of women and men is fulfilled, which allows to examine whether there is a difference in the perception of security between women and men.

Table 6 Respondents by gender:

Gender:	*f*	%
1 men	495	49,35
2 women	508	50,65
Total	**1003**	**100,00**

Chart 2 Respondents by gender

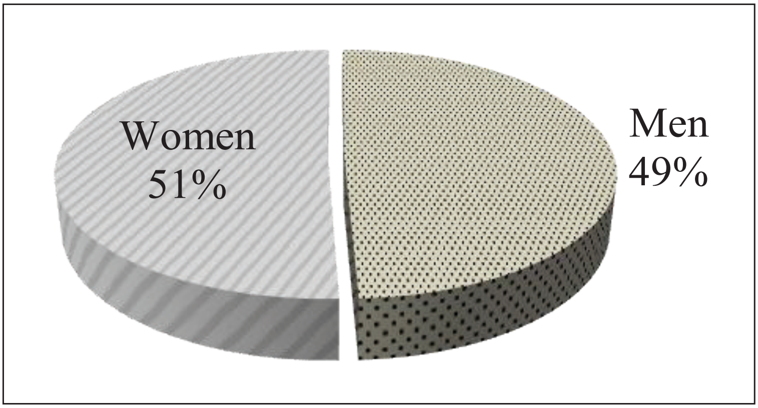

The survey covers respondents aged 18 to over 66 years. Respondents up to 25 years constituted 28.61%, from 26 to 35 years 22.23%, from 36 to 45 years 20.44%, from 46 to 55 years 16.45%, from 56 to 65 years 6.98%, and respondents over 66 years constitute 5.28% of the total. The data indicates that the age structure is provided with a relative balance of respondent groups aged 18 to 55, and that thus assumptions can be made for analyzing the differences between persons of different ages concerning their views on the functioning of the security system.

Table 7 Age of respondents

Age	*f*	%
18-25	287	28,61
26-35	223	22,23
36-45	205	20,44
46-55	165	16,45
56-65	70	6,98
Over 66	53	5,28
Total	**1003**	**100,00**

Chart 3 Respondents by age

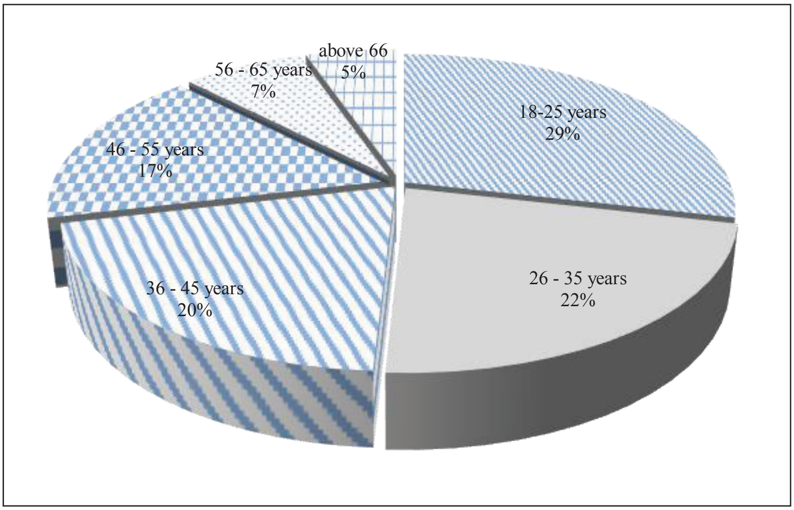

The sample according to ethnicity shows that respondents from the Albanian ethnic community are basically represented to a similar extent as in society as a whole. However, certain communities, such as the Turkish and the Roma, are somewhat underrepresented, whereas the Serbian and Bosnian communities are somewhat overrepresented. On the whole, we can conclude that the deviations are no greater than 3%, and that adequate representation of all ethnic communities in the Republic of Macedonia is provided (primarily those mentioned in the Preamble of the Constitution of the Republic of Macedonia (Constitution of the Republic of Macedonia, with the amendments to the Constitution I-XXXII, 2011)).

Table 8 Respondents by ethnicity

Ethnicity	*f*	%
Macedonian	681	67,90
Albanian	221	22,03
Turk	35	3,49
Vlach	3	0,30
Serb	26	2,59
Bosnian	29	2,89
Roma	6	0,60
Other, which?	2	0,20
Total	**1003**	**100,00**

Chart 4 Respondents by ethnicity:

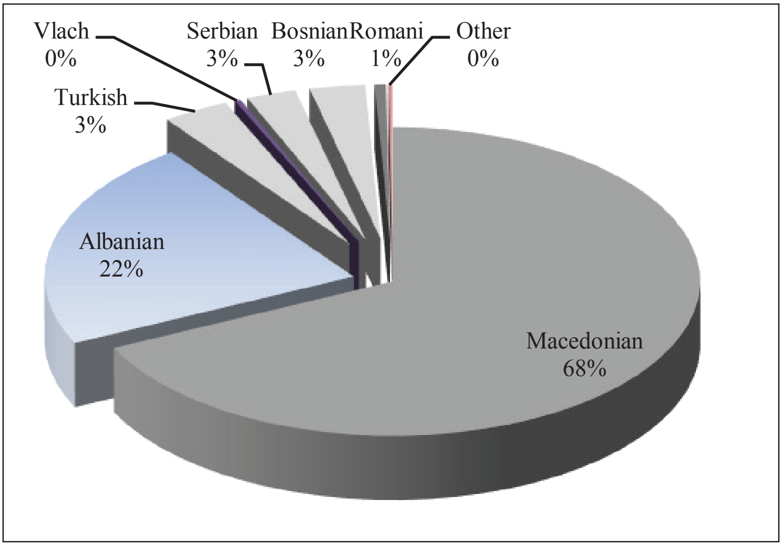

The sample of respondents reflects the structure of the population according to religious affiliation according to the 2004 census.

Table 9 Respondents by religion

Religion:	*f*	%
Orthodox	681	67,90
Muslim	287	28,61
Catholic	14	1,40
Protestant	2	0,20
Atheist	14	1,40
Other, which?	5	0,50
Total	**1003**	**100,00**

Chart 5 Respondents by religion

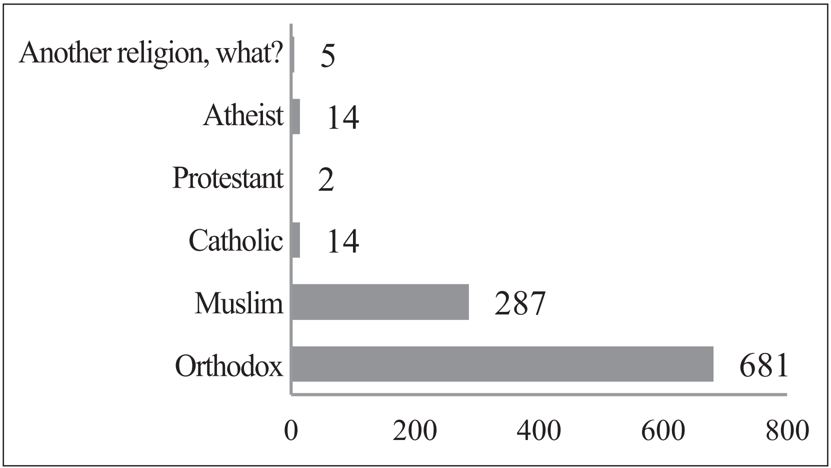

The structure of the sample regarding the confession shows deviations of about 3% plus for Orthodox respondents compared to the 2002 census (64.7%), and of about 5% minus for Muslims (33.3%). Respondents representing other religious groups are somewhat overrepresented (according to the census, other: 2%), but within the framework of the estimates about the religious structure of the population made by the competent state authorities. We can conclude that the sample shows the multi-confessional structure of the population in the Republic of Macedonia and that conclusions can be drawn on this basis.

The educational structure of the sample is provided by educational degrees: 25 respondents or 2.49% have not had any education whatsoever, 85 or 8.47% received elementary education, 25 or 2.49% qualified vocational education, and 25 or 2.49% highly qualified vocational education. 526 or 52.44% graduated secondary education, 97 or 9.67% higher education, 200 or 19.94% received tertiary education, 41 or 4.09% out of which hold a Master's degree and 4 or 0.40% a PhD.

In three groups, the educational structure of the respondents in the sample looks as follows:

Table 10 Level of education

Години:	*f*	%
Up to elementary school and elementary school	110	11,0
High school	551	54,9
Graduate	342	34,1
Total	**1003**	**100,00**

Chart 6. Level of education

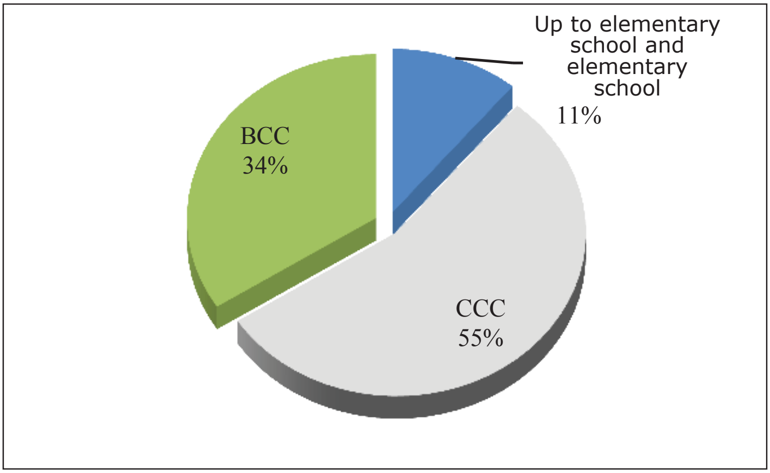

From the data and the graphic representation, we can conclude that the structure of the sample provides for an adequate representation of educational profiles characteristic for the Macedonian society. and that assumptions for generalization of the findings can be created and conclusions can be drawn. The distribution is representative, i.e. corresponds with the educational structure of the population in the Republic of Macedonia.

Table 11 Respondents according to their employment status

	f	%
Employed in the public sector	191	19,04
Employed in the private sector	286	28,51
Owner of a firm	51	5,08
Unemployed	191	19,04
Student	159	15,85
Pensioner	67	6,68
Housewife	49	4,89
Something else, what?	9	0,90
Total	**1003**	**100,00**

With respect to the employment status of the respondents, 28.51% reported that they work in the private sector, 19.04% reported that they are employed in the state sector, and 19.04% reported that they are unemployed. 15.85% were students, 6.68% retired, 5.08% owners of companies, and 6.00% “something else”.

The data from the distribution of respondents according to their employment status indicates that the research provides assumptions about the perceptions of the citizens according to their social structure.

Table 12 Respondents according to average personal income (salary):

	f	%
no income	363	36,19
up to 10,000 denars	97	9,67
from 10001 to 20000 denars	303	30,21
from 20001 to 30000 denars	162	16,15
over 30001 denars	78	7,78
Total	**1003**	**100,00**

The structure of the respondents according to monthly income offers an insight into the category ‚personal income'. We can conclude from the data that more than two thirds of the respondents, or 36.19%, do not have any income, that is, are dependents. Nearly one third of the respondents earns slightly less than the state average, and 23.93% more than the average. This structure of respondents allows to conclude that, in terms of income, all categories of citizens are included in the sample.

From the above, we can see that the structure of the research satisfies the requirement of adequate respondent coverage according to gender, age, territorial, educational, ethnical, and religious affiliation. The sample is also representative both according to the employment and social, i.e. financial (material) status of the examined population. Regarding the representativeness and the need for an adequate explanation of the method of sampling, by number of respondents, the sample belongs to the category of large samples.

CITIZENS FOR SECURITY

By defining specific security risks and threats, as well as their agents, we can identify the Republic of Macedonia`s capacities to counter threats and establish a quality security assessment, which the effectiveness of the security system and the implementation of security policies depend on. The monitoring and assessment of security phenomena is basic for successfully managing the security situation, as well as for engaging capacities in realizing the security goals set in the policies.

Table 13 To which extent, in your opinion, is the security in Macedonia threatened?

	f	%
1) Very threatened	141	14,06
2) Mainly threatened	361	35,99
3) Does not know, does not have an opinion	223	22,23
4) Mainly not threatened	196	19,54
5) It is not at all threatened	82	8,18
Total	**1003**	**100,00**

Chart 7 To which extent, in your opinion, is the security in Macedonia threatened?

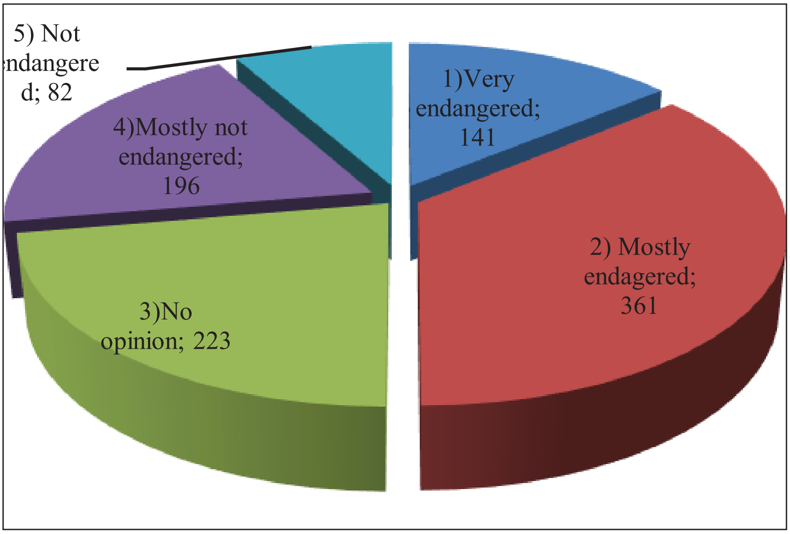

Unlike personal safety, which the respondents did not assess as significantly threatened, the security of the Republic of Macedonia was rated as 'mainly threatened': 361 respondents (over 35%) share this assessment, 196 (about 19.54%) disagree, and 141 persons (14.06%) responded that it is 'very threatened'. Only a small number, 82 respondents (or 8.18%), believe that the security of the Republic of Macedonia is not at all threatened.

Since its independence, the Republic of Macedonia has initiated the process of building its own security system as a reflection of the current internal, regional and international situation. This system the Republic of Macedonia`s struggle with the current security challenges.

Table 14 Do you feel safe in the environment in which you live and work?

	f	%
I do not feel safe	221	22,03
I feel safe	782	77,97
Total	**1003**	**100,00**

Chart 8 Do you feel safe in the environment in which you live and work?

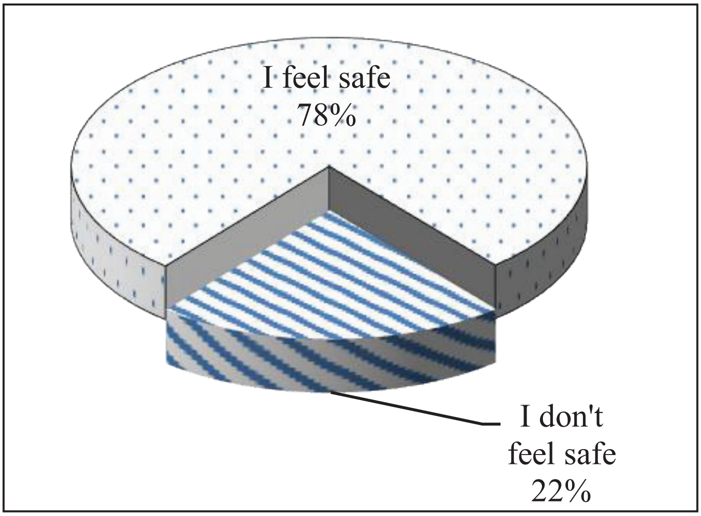

According to current strategic security documents, it is believed in the Republic of Macedonia that there is no threat of massive invasions or a conventional war, but that the security system and policy will be faced with new challenges and threats to peace and security in the long run. The current dangers caused by extreme nationalism, racial and religious intolerance, terrorism and organized crime, as well as the implications of the situation in the immediate vicinity, are expected to decline and minimize in the long run, depending on the actuality of the security issues.

The very environment in which they live, the neighborhood, the traditional norms of living and communication have enabled the citizens to build mutual trust, which has contributed to the majority of them feeling safe in the environment in which they live and work: over 77.97% of the respondents confirmed this.

Table 15 If you feel safe, what contributes most to the way you feel? (mark one answer)

	f	%
1) I live in good surroundings	288	28,71
2) state bodies are doing their job well	97	9,67
3) because I am able to protect myself	118	11,76
4) because I live normally, and I respect the law and order	264	26,32
5) because we have excellent coexistence in the country	25	2,49
6) I have a job and am economically stable	35	3,49
7) respect for the Constitution and laws	43	4,29
8) regular personal income (salary)	14	1,40
9) Something else, (specify)	119	11,86
Total	**1003**	**100,00**

The respondents who had answered that they feel personally safe were asked to mark what they consider contributes to the way they feel. Besides good relations and communication in their environment, street and neighborhood (28.71%), 26.32% of the surveyed citizens feel they are not threatened because they live normally and respect the law and order. The answer given by 11.76% of the respondents, according to which their feeling of safety springs from their ability to protect themselves, is significant. This leads to the conclusion that they do not trust the security institutions obliged to provide protection to the citizens. This assessment is complemented by the alternative response that the feeling of safety is based on the state organs doing their work properly (9,67% agree). It should also be taken into consideration here that part of the population owns, with or without a permit, equipment and weapons they can use at any time if they feel their freedom or safety are jeopardized. Personal income does not affect the sense of personal security of the respondents (1.40%), since the question was probably understood in the sense of a physical threat to safety in the life and work environment.

Table 16 Which of the state organs most contributes to your sense of safety?

	f	%
1) none	277	27,62
2) MVR	586	58,42
3) ARM	91	9,07
4) Intelligence Agency	11	1,10
5) Crisis Management Center	6	0,60
6) Protection and Rescue Directorate	7	0,70
7) Private security companies	13	1,30
8) Another authority, who?	12	1,20
Total	**1003**	**100,00**

Chart 9 Which of the state organs most contributes to your sense of safety?

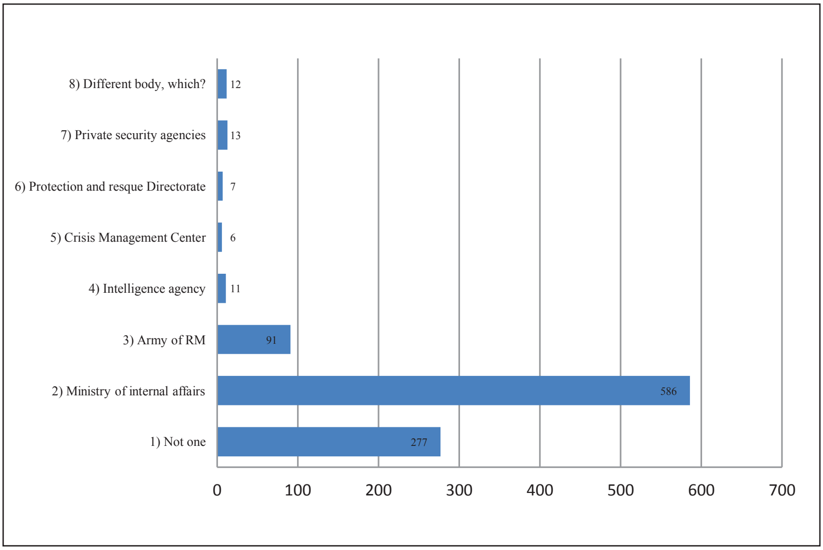

The perception of citizens about which state body contributes most to their feeling of safety is an important data, which shows how the citizens assess the entities who are part of the security system.

For the first time in a public opinion poll, 58.42% of the citizens have a positive attitude towards the police, believing that it contributes more to their feeling of safety than the army (9.07 %), thus giving greater importance to the actions of the police, that is, to the Department for Public Security. The army`s (ARM) influence has diminished, considering that it was formerly the institution most trusted by the citizens. Next are the private security companies, who have small but significant positive influence on the feeling of safety. The small percentage for the Crisis Management Center (CMC) and the Protection and Rescue Directorate (PRD) points to the question about how well the citizens know these authorities, and how much they have shown themselves as relevant actors in strengthening security.

Table 17 Who among state authorities most affects your feeling of being unsafe?

	f	%
1) none	542	54,04
2) MVR	211	21,04
3) ARM	53	5,28
4) Intelligence Agency	47	4,69
5) Crisis Management Center	38	3,79
6) Protection and Rescue Directorate	20	1,99
7) Private security companies	75	7,48
8) Another authority, who?	17	1,69
Total	**1003**	**100,00**

Chart 10 Who among the state authorities most affects your feeling of being unsafe?

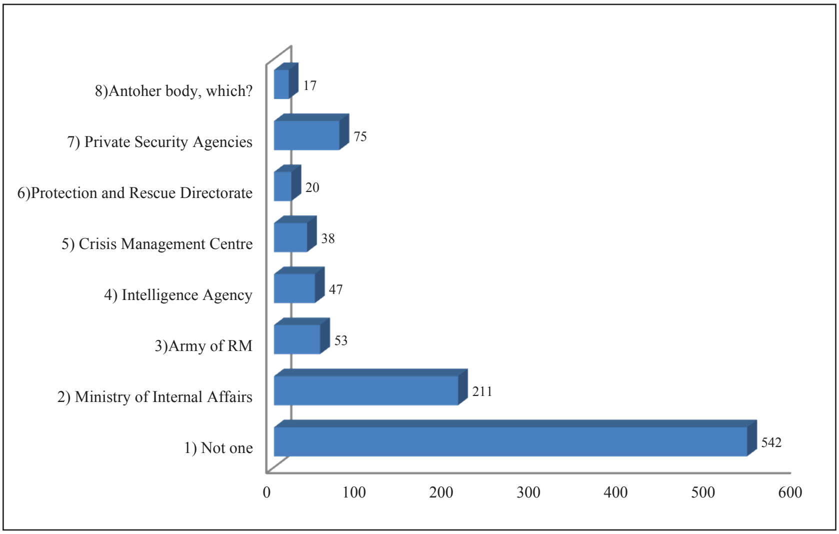

When it comes to the feeling of being unsafe, there is no change compared to the preceding question, unless one considers that the majority, i.e. 54.04% of all respondents said that none of the mentioned authorities affects their

feeling of being unsafe. However, 21.04% of the respondents said that the Ministry of Interior has some influence on their feeling of being unsafe, followed by the Army of the Republic of Macedonia. Despite the fact that, according to legal norms, the competence of the Intelligence Agency lies outside of the country, 4.69% of the respondents seemed to express dissatisfaction with its work in maintaining the internal security of the country, thereby affecting their feeling of being unsafe. A very small part of the respondents mentioned the CMC and the PRD: this should be a cue for the key institutions in the security system to review their role, because the citizens neither sense their influence in a positive nor in a negative way.

It is necessary for a single integral security system to be established in the Republic of Macedonia. This should guarantee the operation of all elements as a whole, as well as allow horizontal and vertical interaction within the system. There are institutions of the political system, and there is a normative legal position of this system regarding the security of the state, but it seems that the security policy has not been fully implemented. Several different terms are used in legal documents as well as theoretical statements: security, defense, security and defense, defense and security, security system, defense system, defense-protection system, internal security, public security, security and defense policy. This creates confusion instead of defining and specifying the elements of the security system of the Republic of Macedonia.

In the public opinion survey, citizens were given the opportunity to evaluate the work of the decision-makers in the security system of the Republic of Macedonia.

Considering that security institutions are actually a service for the citizens, this poll gave the participants an opportunity to evaluate the work of the security institutions. The army received

the highest rating when it comes to performing assigned tasks, and only a small number of the respondents thought that the army is performing its tasks poorly. High positive ratings were given to the police and the private security, followed by the National Security Council and the President of the State, under whose authority the Security Council operates. It is surprising that the latter`s scores were positive, since it has no significant competences in the sphere of security, which would have significant impact on the implementation of decisions.

Table 18 Assess the work of the following institutions that have competencies in the sphere of security

	Poor	ory	Good	good	excellent	total
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1) President of the Republic of Macedonia	291	184	321	123	84	**1003**
2) Parliament	252	228	365	112	46	**1003**
3) Government	219	230	373	123	58	**1003**
4) Police	140	162	364	230	107	**1003**
5) Army of the Republic of Macedonia	86	138	370	259	150	**1003**
6) Intelligence and Counterintelligence Directorate	122	186	429	188	78	**1003**
7) National Security Council	116	221	414	165	87	**1003**
8) Private security companies	115	224	374	193	97	**1003**
9) Crisis Management Center	134	210	408	177	74	**1003**
10) Directorate for Protection and Rescue	115	209	416	186	77	**1003**
11) Judiciary	349	181	275	130	68	**1003**

Chart 11 Assess the work of the following institutions that have competencies in the sphere of security

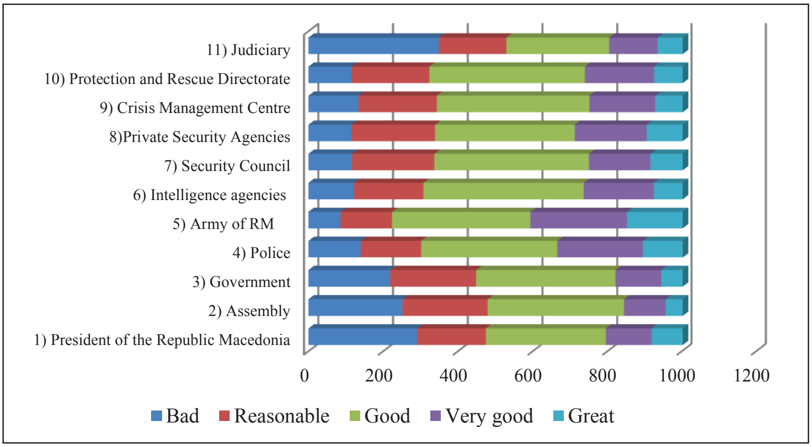

The judiciary received the worst scores from the citizens: the highest percentage of the respondents stated that it is doing its job poorly. The Government of the Republic of Macedonia and the private security agencies received good scores, which is why it is necessary to strengthen the government's competences in the sphere of security. This can be done by including new duties or forms of action, as well as by paying more attention to the concept of private security services as one of the high priority forms of maintaining the country's security and the environment in which we all live and work.

In the public opinion survey, citizens were given the opportunity to evaluate the work of the decision-makers in the security system. The highest percentages of respondents gave grade 5 to the Army of the Republic of Macedonia; although this percentage is quite small, however, the dominant aggregate score is positive. The same goes for the police, whose rating was 4, followed by the Government, the President of the Republic of Macedonia, the National Security Council, as well as private security agencies, which all received grade 3, whereas the Parliament was graded 2. The lowest rating, grade 1, was given to the judiciary, making it the weakest link in the security system of the Republic of Macedonia.

Table 19 According to your opinion, who will best protect the safety of you and your family?

	f	%
1) myself	309	30,81
2) friends	47	4,69
3) neighbors	19	1,89
4) the police	393	39,18
5) the army	38	3,79
6) private security	38	3,79
7) NATO	60	5,98
8) I do not trust anyone	99	9,87
Total	**1003**	**100,00**

Chart 12 According to your opinion, who will best protect the safety of you and your family?

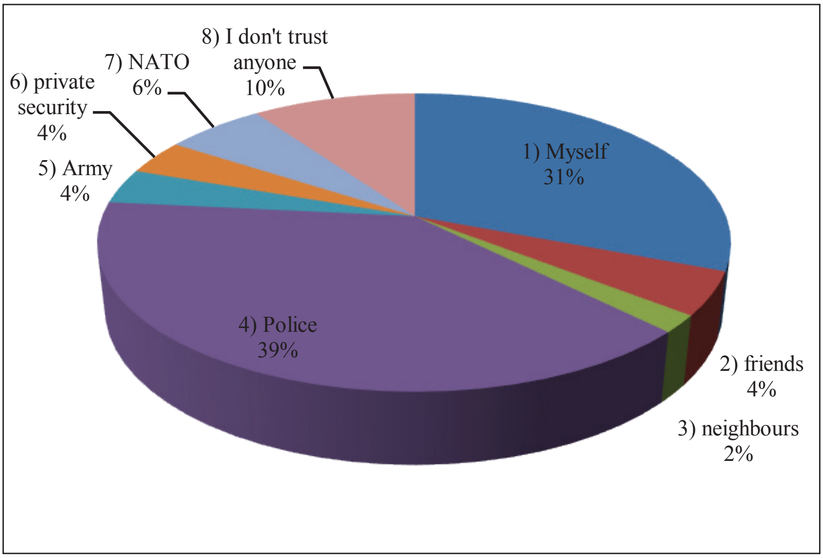

As an answer to the question who they expect to best protect their safety and the safety of their families, over 39% of the respondents chose the police. 30.81% of the

respondents stated that they can protect themselves best, 9.87% that they do not trust anyone, while only 3.79% of the respondents would rely on private security, and 4.69% on their friends. Some 5.98% of the respondents said that their personal security can be guaranteed by NATO, and only 1.89% would trust their neighbor to protect them. Based on these answers, it can be concluded that citizens prefer the concept of personal security, hence it should certainly be supported by the security institutions, because the results of their engagement would be felt directly by the citizens.

Table 20 If you had a problem that needs solving, who would you address first?

	f	%
1) the Government	19	1,9
2) the Parliament	18	1,8
3) the Mayor	62	6,2
4) the municipality	83	8,3
5) the party	24	2,4
6) the police station	525	52,3
7) the neighbor	80	8,0
8) a priest	23	2,3
9) anyone	169	16,8
Total	**1003**	**100,00**

Chart 13 If you had a problem that needs solving, who would you address first?

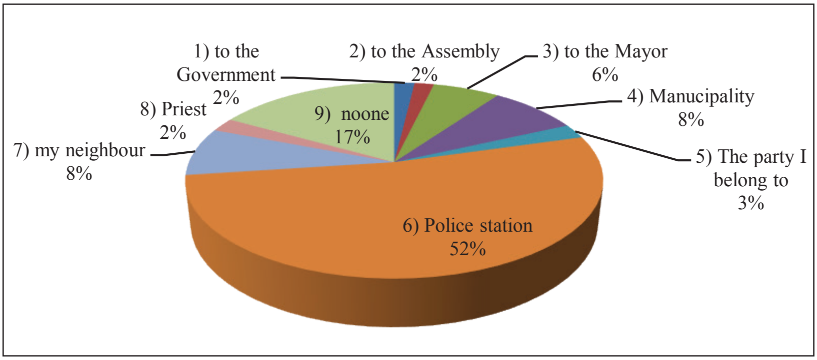

The answers to the above question also indicate that citizens�much trust in the police has increased, since the respondents would turn to the closest police station for solving their security problems. Second are the local authorities, given that respondents would address their municipality or the mayor, whereas 7.98% would trust their neighbor. At the bottom of the list of institutions/individuals they would trust when it comes to resolving security related problems are religious authorities and political parties. Finally, the results show that the citizens have completely lost trust in the Government and the Parliament of the Republic of Macedonia when it comes to resolving problems, especially in the sphere of security.

Table 21 In your opinion, which of the following has influence over the feeling that your safety has been threatened; what is the main reason you feel that way?

	f	%
1) increase in street crime and violence	243	24,23
2) the behavior of extremist groups	20	1,99
3) poor economic situation and poverty	229	22,83
4) problems with drug addiction	53	5,28
5) poor work of the state authorities	143	14,26
6) inter-ethnic relations	88	8,77
7) ruined relations between parties	77	7,68
8) the instability of the political system	108	10,77
9) the dependence of the judiciary	27	2,69
10) has not reported anything	15	1,50
Total	**1003**	**100,00**

Asked to state in more detail why they felt that their personal security was threatened, 22.83% chose the answer that poor economic conditions and poverty contribute to their feeling of being unsafe. Accordingly, economic security is one of the pillars which the citizens feel is unstable. At the same time, 24.23% of the respondents see the rise of street crime and violence as the most serious security risk. On the other hand, and regardless of the fact that 13 years have passed since signing the Ohrid Framework Agreement8.77% continue to believe that inter-ethnic relations are unstable and represent a security risk. 14.26% of the answers indicated the poor work of the state authorities, whereas the instability of the country's political system was mentioned by 10.77% as a potential threat to security. 5.28% of the respondents chose drug addiction as a serious threat, especially for the young population, and for 1.99%, extremist groups are a serious threat to security. 7.68% of the respondents chose the ruined relations between parties as a source of destabilization. Despite the criticisms from the international and domestic community, only 2.69% of the surveyed see the dependence of the judiciary as one of the main culprits for future instability. This last assessment can

be problematic, since the judiciary was rated by the respondents with the lowest score in the previous question.

Table 22 Please evaluate to what extent you feel safe: 1) When your physical safety is concerned

	f	%
Very unsafe	57	5,68
Mainly unsafe	141	14,06
Does not know, no opinion	108	10,77
Mainly safe	477	47,56
Totally safe	220	21,93
Total	**1003**	**100,00**

Chart 14 Please evaluate to what extent you feel safe: 1) When your physical safety is concerned

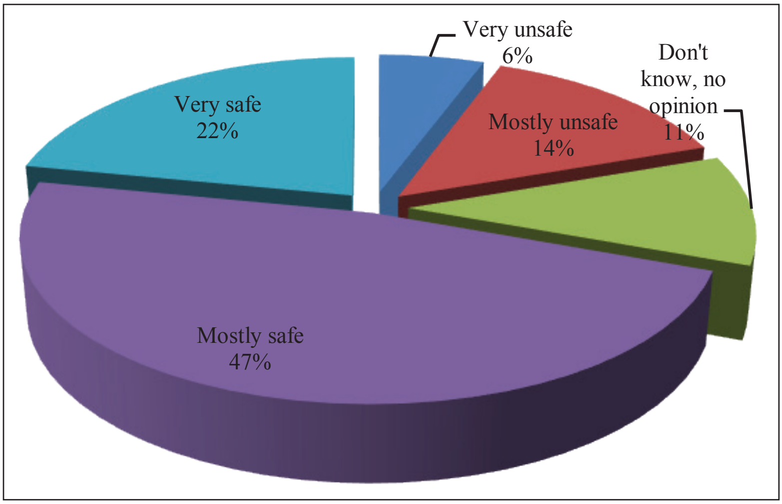

The citizens generally feel safe when it comes to their physical safety, the safety in their house or apartment, in their place of residence, and in the regional environment of the Republic of Macedonia. The score measuring the feeling of being unsafe is insignificant; only a small number of respondents chose their answer from the respective alternatives offered.

The offered battery of questions measured the sense of safety on a scale with 5 degrees. 11% of respondents answered that they feel very unsafe in their own apartment or house, and the maximum percentage of 8.65% indicate they feel very unsafe in the country they live in. 7.20 % of the respondents assessed the wider region as unsafe, and about 4% of the respondents consider that they feel very unsafe in the immediate region they live in and with respect to their physical safety.

Table 23 Please evaluate to what extent you feel safe:2) In your house / apartment

	f	%
Very unsafe	24	2,39
Mostly unsafe	95	9,47
Does not know, no opinion	103	10,27
Mostly safe	442	44,07
Totally safe	339	33,80
Total	**1003**	**100,00**

Chart 15 Please evaluate to what extent you feel safe: 2) In your house / apartment

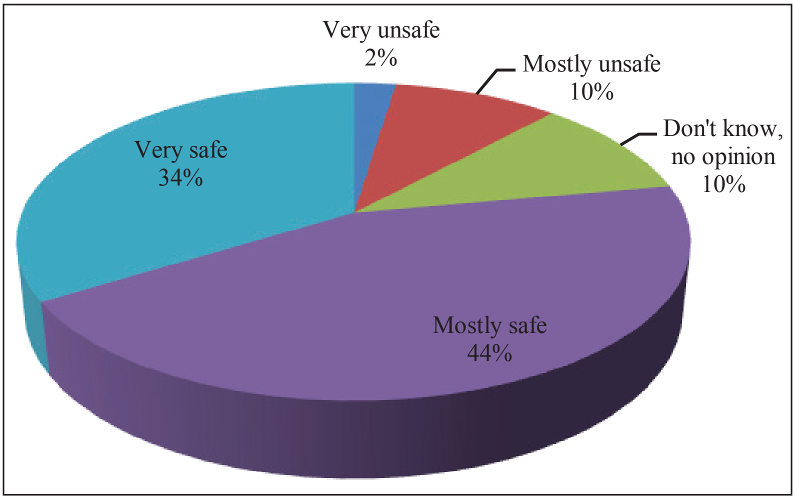

If we add up the responses "very unsafe", "mostly unsafe", "I do not know", and "no opinion" to a group of answers that indicate the respondents do not feel safe, then the distribution of the answers is as follows: 54.07% feel unsafe in the region which the Republic of Macedonia belongs to, 25,54% feel their physical safety is threatened, 24,08% feel that the area (place) they live in is unsafe, and 6,11% feel that the house or apartment they live in is unsafe.

Table 24 Please evaluate to what extent you feel safe: 3) In the area / place you live in

	f	%
Very unsafe	37	3,69
Mainly unsafe	113	11,27
Does not know, no opinion	154	15,35
Mainly safe	489	48,75
Totally safe	210	20,94
Total	**1003**	**100,00**

Chart 16 Please evaluate to what extent you feel safe: 3) In the area / place you live in

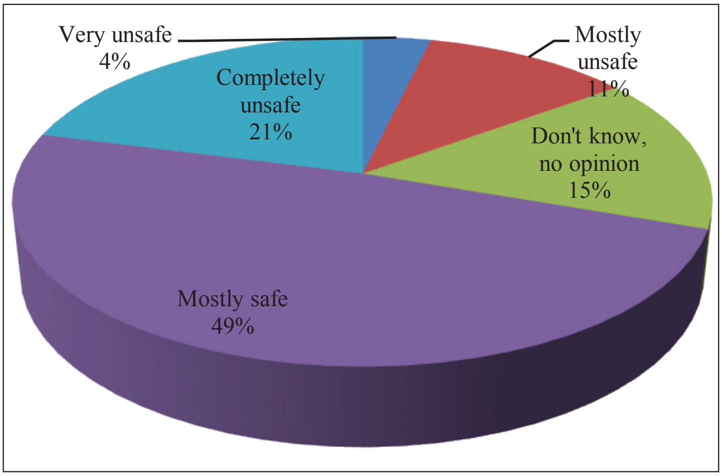

We should bear in mind that this distribution of answers is influenced by the response „I do not know / I have no opinion". Namely, 22.54% of the respondents have no opinion on whether the regional environment of the Republic of Macedonia affects their feeling of safety. The answer "I do not know / I have no opinion" was chosen by 16,02% referring to the country they live in; by 8,48% to the area/place they live in, by 7,28% when it comes to their physical safety, and by 4.20% regarding their feeling of safety in the apartment/ house they live in.

Table 25 Please evaluate to what extent you feel safe - 4) In the country you live in

	f	%
Very unsafe	65	6,48
Mainly unsafe	235	23,43
Does not know, no opinion	198	19,74
Mainly safe	384	38,29
Totally safe	121	12,06
Total	**1003**	**100,00**

Chart 17 Please evaluate to what extent you feel safe - 4) In the country you live in

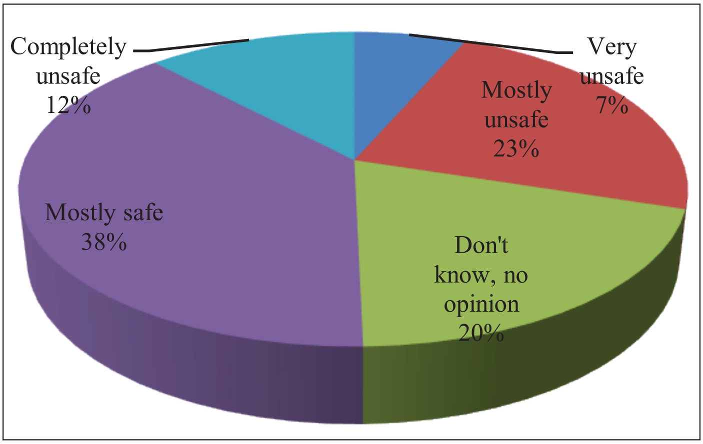

Can we accept these statements, and can we accept the rationale as sufficient? Probably not. For further analysis, the next battery of questions referred to the general perception of safety by the respondents. This group of questions measures issues related to social relations, especially the general perception of security and the possibilities for the development of the individual within community. These perceptions can indicate certain conditions, but do not reflect the actual ones. The subject of our interest were the respondents' opinions on (1) life in the environment, (2) the functioning of state organs, (3) the ability of self-protection, (4) the way of living and the attitude towards established norms, rules and standards, (5) coexistence in the state, (6) employment and economic stability, (7) respect for law and order, (8) generating income, and (9) other indicators not listed in the set of questions. The answers to the question "If you feel safe, what contributes to that feeling?" are given in the following table:

Table 26 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within:10) The level of democracy

	f	%
I completely disagree	42	4,19
I disagree	72	7,18
I cannot assess	272	27,12
I agree	355	35,39
I completely agree	262	26,12
Total	**1003**	**100,00**

Chart 18 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 10) The level of democracy

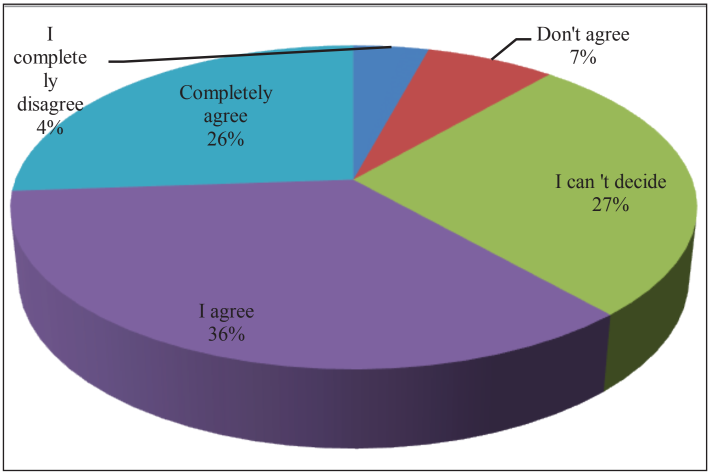

An important indicator for a country's stability is the level of democracy. The World Bank, for example, uses this indicator for its assessments. The following question was whether the level of democracy can threaten Macedonia's internal security. About 26.12% of the respondents said they "completely agree" with this statement. If we add the 35.39% who "agree", we can conclude that the majority of the respondents consider that the more democratic a country, the more stable it is. 27.12% of the respondents said they "cannot assess", 7.18% "disagree", and 4.19% "completely disagree" with the statement that the level of democracy can threaten the security of Macedonia. Only a small percentage consider that a lower level of democracy would mean safer institutions and a safer state.

Table 27 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 9) Poverty

	f	%
I completely disagree	32	3,19
I disagree	98	9,77
I cannot assess	188	18,74
I agree	354	35,29
I completely agree	331	33,00
Total	**1003**	**100,00**

Chart 19 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 9) Poverty

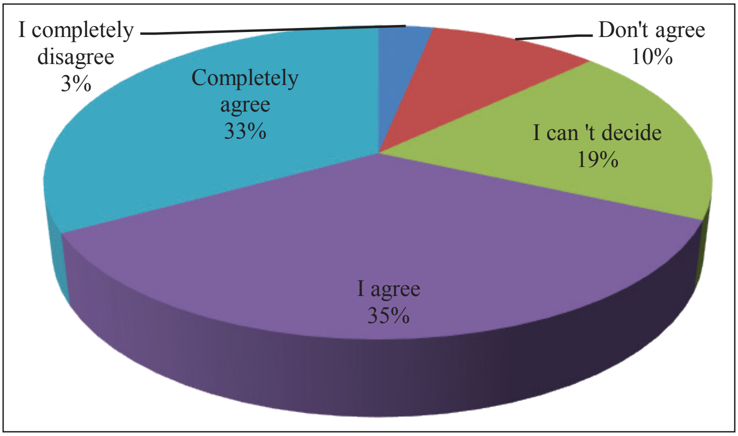

According to the State Statistical Office data, the percentage of poor people in the Republic of Macedonia has been 30.4% for the last 5 years. Members of the most vulnerable groups live in multi-member households, given the fact that 48.5% of the poor live in households with 5 or more members. The poverty rate among the unemployed is 40.7%, and 46.0% of all poor are unemployed. The education of the head of the household also affects the number of poor people. Namely, 54.6% of the poor live in households whose head does not have any or has completed only primary education.

Considering the focus of the Macedonian statistics on compliance with international standards and the need to provide internationally comparable data, the definition given by Eurostat is used as basic definition of poverty. „Poor are considered those people, families, and groups of people, whose resources (material, cultural and social) are at such a level that they exclude them from the minimum acceptable standard of living in their country of residence." The poverty line is defined as the minimum level of income that needs to be achieved for a person/household not to be classified as poor.

A relative poverty line is a relative standard determined as a minimum amount of income needed to maintain the average standard of living. The subjective poverty line is a subjective standard derived from the opinions expressed by the entire population on the level of income necessary to avoid poverty.

The Household Budget Survey conducted by the State Statistical Office is the most important source of data for the calculation of the poverty line and the analysis of the living standard.

The State Statistical Office has found out that exactly 545,000 people or 27.1% of the total population of Macedonia live in poverty. According to statistical surveys, the majority of citizens have problems to regularly provide the money necessary to pay bills and the rent, and about one million out of a total of two million inhabitants can afford a quality meal only every other day. 23.8 percent of four-member households composed of two adults and two dependent children live in poverty. The rate of poor unemployed persons is 48.7 percent, while the rate of poor employees is 10 percent. According to the statisticians from „Eurostat", Macedonia is the third poorest country in Europe. Because of this high level of poverty, the security risk in the Republic of Macedonia is high. About 68% of the respondents agree completely or partly with the conclusion that poverty can threaten Macedonia's security. Only 13% "disagree", and 18.74% "cannot assess".

Table 28 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 8) Unemployment

	f	%
I completely disagree	29	2,89
I disagree	87	8,67
I cannot assess	209	20,84
I agree	362	36,09
I completely agree	316	31,51
Total	**1003**	**100,00**

Chart 20 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 8) Unemployment

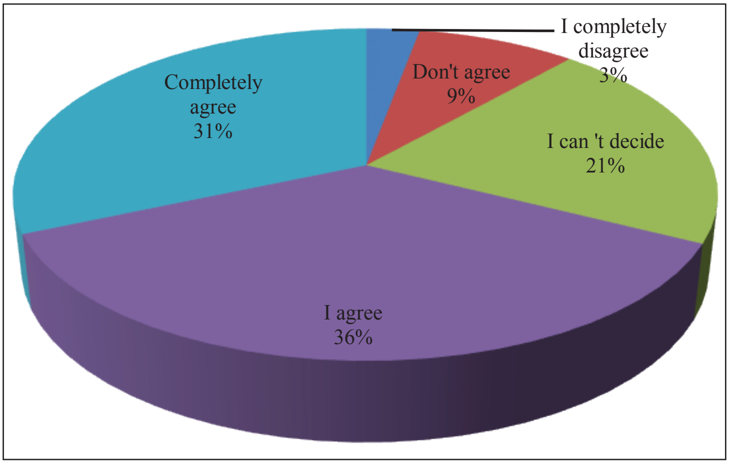

The forecasts regarding the uncertain economic development, as well as the number of unemployed persons, affect the security of Macedonia. 31,51% of the respondents "completely agree" with the statement that unemployment can threaten the security of Macedonia, 36,09% "agree", and 20,84% "cannot assess", while only a small percentage, 8,67%, "disagree", and 2.89% "completely disagree" that unemployment has an impact on security, obviously considering that these two phenomena are separate things.

Table 29 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 7) Privatization of security

	f	%
I completely disagree	33	3,29
I disagree	105	10,47
I cannot assess	336	33,50
I agree	316	31,51
I completely agree	213	21,24
Total	**1003**	**100,00**

Chart 21 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 7) Privatization of security

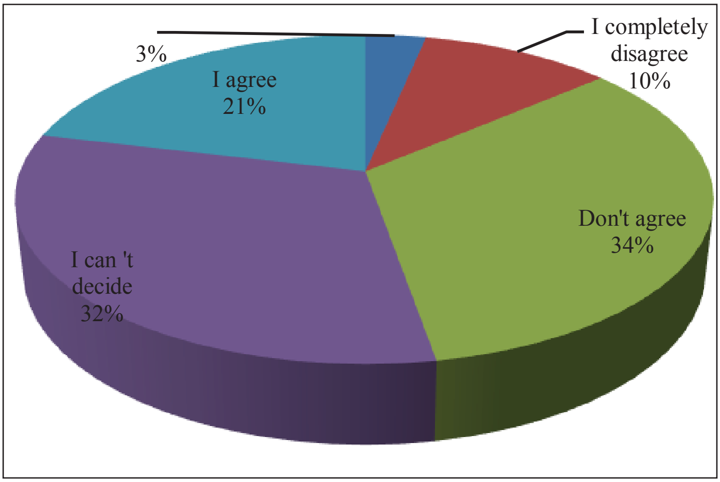

The privatization of security is seen as a certain threat to security by 21.24%, who "completely agree" that this is a potential threat. 31.51% "agree", 33.50% "cannot assess", 10.47% "disagree", and 3.29% "completely disagree". In the future, some competences related to public security should be entrusted to private security agencies that offer protection of persons and property. Today, private security is further strengthened through the changes in the legislation of the Republic of Macedonia, but more needs to be done to increase citizens`trust in private security agencies.

In the analysis of the security situation, it should be noted that the key to the country's stability lies in the implementation of the Ohrid Framework Agreement, a cohesive tissue uniting Macedonians and Albanians, motivated by the desire to be part of the Euro-Atlantic structures as soon as possible. Should the accelerated integration of the countries in the region not continue, and if the Republic of Macedonia remains isolated with Kosovo and Bosnia and Herzegovina, this could lead to a serious threat to security in the medium term. The majority of the representatives of the executive power assess that isolation is the basis for the penetration of radical Islam, apparently following the explosion that arose after the series of so-called uprisings in the Arab world, which makes this type of risk imaginable for the security of Macedonia.

Table 30 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 6) Local terrorism and armed insurgency in the country

	f	%
I completely disagree	28	2,79
I disagree	69	6,88
I cannot assess	198	19,74
I agree	372	37,09
I completely agree	336	33,50
Total	**1003**	**100,00**

Chart 22 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 6) Local terrorism and armed insurgency in the country

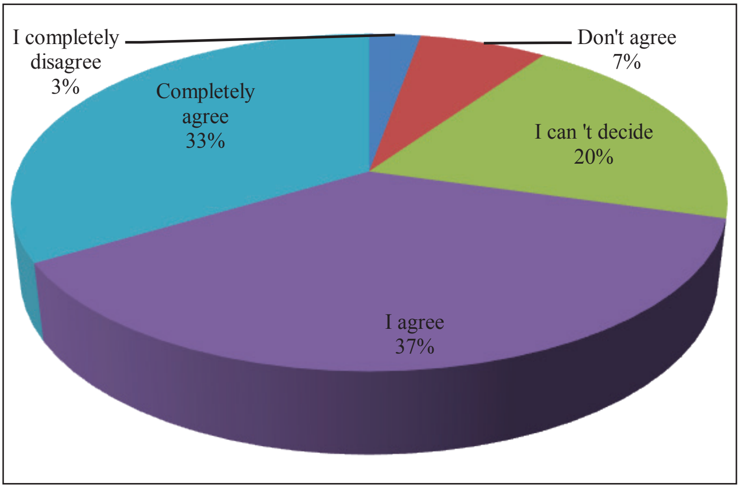

The assessment by representatives of the executive power regarding threats to the country complements our previously stated assessment: „In the past period, we have seen that, on the territory of the Balkans, many religious radical and criminal groups intensely communicate and interact with each other. This represents a risk and a threat to the Republic of Macedonia and the region. Internal threats in the Republic of Macedonia have so far been identified as belonging to those two types. Global asymmetric threats jeopardize the executive power. The most recent risk is posed by illegal migration channels from the crisis regions which cross the territory of the Republic of Macedonia. Among the migrants are people who are religiously radical and extremely criminal. The Republic of Macedonia is only a transit corridor, and this represents a certain risk for the country's stability", our interlocutors from the Government of the Republic of Macedonia said in an interview.

Former members of the country's intelligence service also spoke about threats of religious nature: „If one considers the conventional threats, then answers should be sought for the incident that happened at Smilkovci Lake. Generally, it is not possible to speak of a serious destabilization of the Republic of Macedonia on a religious basis."

Unfortunately, in the past period, we have witnessed local terrorism in the Republic of Macedonia, as was the case with the Smilkovci Lake killings, and also the 2001 conflict that some analyses assess as an armed insurrection. 33,50% of the respondents in our survey "completely agree", and 37,09% "agree" that these types of phenomena may threaten the security of Macedonia from within. Only 6.88% "disagree", and 2.7% "completely disagree" that these phenomena can be risks, which leads to a conclusion that they are extremely relevant.

Table 31 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 5) Forcible overthrow of democratic power

	f	%
I completely disagree	34	3,39
I disagree	81	8,08
I cannot assess	241	24,03
I agree	368	36,69
I completely agree	279	27,82
Total	**1003**	**100,00**

Chart 23 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 5) Forcible overthrow of democratic power

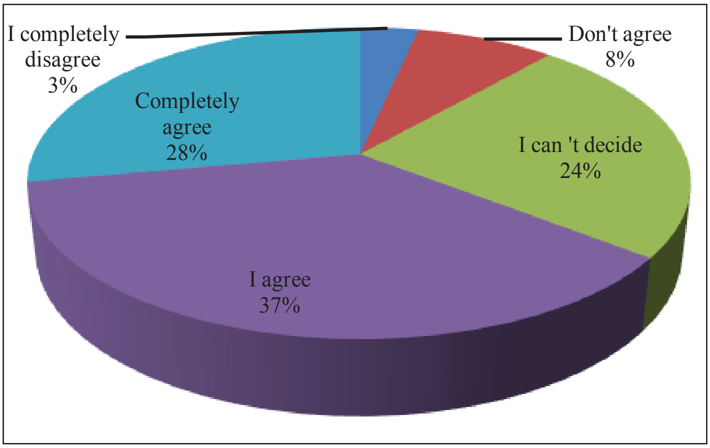

When it comes to political security, an important element is the stability of the political system. If elections are held frequently, the political security system is considered to be unstable. 27.82% of the respondents "agree completely", and 36.69% "agree", that a violent overthrow of the democratically elected government could be a threat to Macedonia's security from within. 24.3% stated that they "cannot assess", and 11.47% "disagree".

Table 32 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 4) Financial indebtedness of Macedonia

	f	%
I completely disagree	39	3,89
I disagree	87	8,67
I cannot assess	240	23,93
I agree	370	36,89
I completely agree	267	26,62
Total	**1003**	**100,00**

Chart 24 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 4) Financial indebtedness of Macedonia

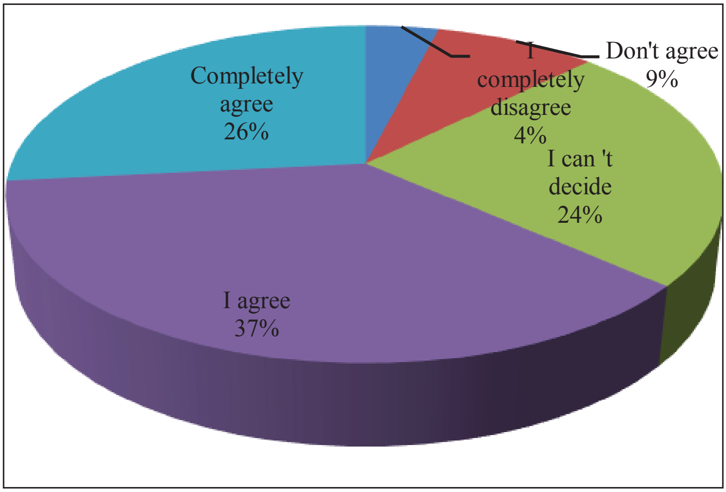

With moderate spending and good economic policy, Macedonia can return to the category of countries with low indebtedness. After several years of accelerated „pumping", the fiscal policy gives hope that the share of the public debt in the gross domestic product will be reduced. The Republic of Macedonia went through a period in which its public debt of less than 30% of GDP increased to over 50%, which is considered a rapid increase and thus causes structural problems. This situation resulted from excessive borrowing and relatively high deficits, accompanied by relatively low rates of economic growth. The reduced rate of borrowing, the lower deficit and the projected higher growth promise change.

The majority of the respondents (62%) "completely agree" or "agree" with the statement that the financial indebtedness could threaten the security of Macedonia. About 23.93% have no opinion, and only about 12% "disagree" that security can be threatened from within if the country's financial indebtedness continues.

Given the challenges to Macedonian economy and its huge exposure to the global movements which it immediately reflects, we should be well prepared, especially in case of negative events which are difficult to handle. Therefore, we should try to reduce the debt to below 40%. The share of public debt in the GDP should be reduced by about 10%, which could be achieved by reducing the deficit to about 2% and raising the growth rate to 4% or 5%. This would reduce the debt to about 40% within 3 or 4 years, and Macedonia could again be included in the group of countries with low indebtedness. In this case, Macedonia`s financial standing would improve, with low interest rates, and the economy could be developed, since there would be no fiscal pressure on the taxpayers. According to economic experts, this would demand a more restrictive approach to spending, and raising economic growth, not only by fiscal measures, in order to reduce indebtedness, which would bring prosperity, since there would be no high repayments or greater dependence of public finances on additional sources of funding.

Table 33 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 3) Social shocks and strikes

	f	%
I completely disagree	43	4,29
I disagree	116	11,57
I cannot assess	285	28,41
I agree	368	36,69
I completely agree	191	19,04
Total	**1003**	**100,00**

Chart 25 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 3) Social shocks and strikes

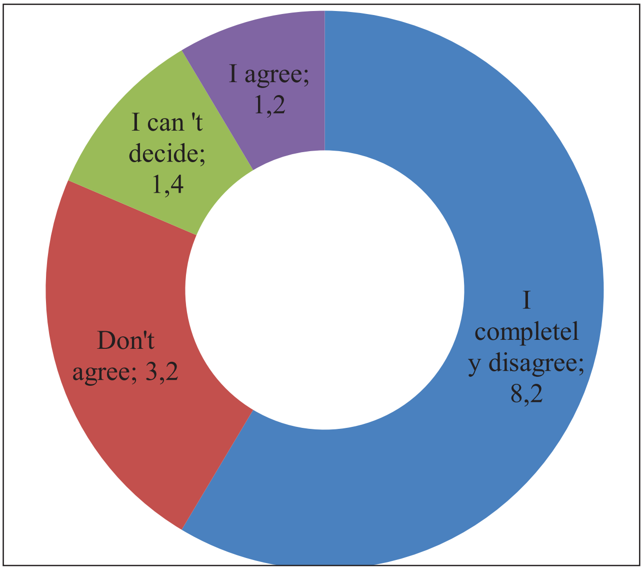

When asked which of the following, in their opinion, poses the greatest threat to security, many respondents hold that the poor economic situation and poverty could cause social unrest and security risks in the future. 55.73% of the respondents "completely agree" or "agree", and only 15.86% "disagree" with the statement that social unrests and strikes could threaten the security of Macedonia from within.

Table 34 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 2) Increase of political tension in ethnically mixed areas

	f	%
I disagree completely	61	6,08
I disagree	108	10,77
I cannot assess	197	19,64
I agree	357	35,59
I completely agree	280	27,92
Total	**1003**	**100,00**

Chart 26 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 2) Increase of political tension in ethnically mixed areas

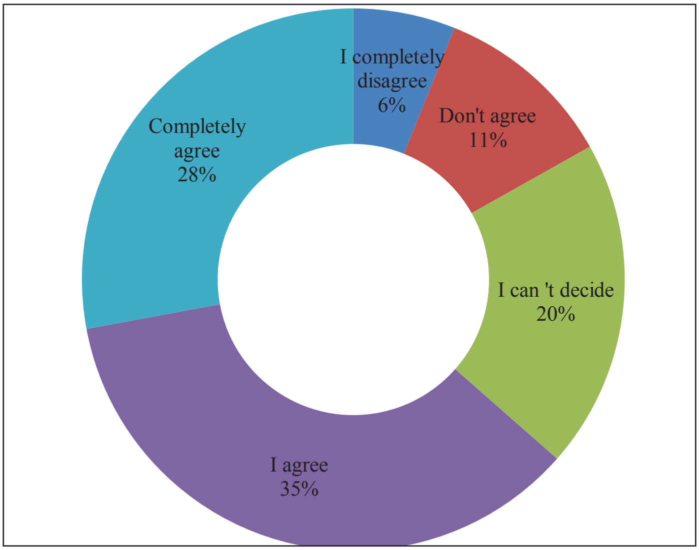

In the analysis of security threats and risks, we can see that good inter-ethnic relations are a key element for the stabilization of security. Asked whether the increase of political tension in ethnically mixed areas could threaten the security of Macedonia, about 35.59% "agree", 27.92% "completely agree", 19.64% "cannot assess", 10.77% "disagree", and 6.08.6% "completely disagree". Compared to the previous surveys, positive changes can be observed: the number of citizens who consider that political tensions in ethnically mixed areas can threaten the security of the country from within has decreased. The reasons for this are either fewer incidents of tensions, or a change of perception in the ethnically mixed areas in the Republic of Macedonia, following the change of the government.

Table 35 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 1) Secession of Western Macedonia

	f	%
I completely disagree	130	12,96
I disagree	115	11,47
I cannot assess	205	20,44
I agree	265	26,42
I completely agree	288	28,71
Total	**1003**	**100,00**

Chart 27 What can (and how much) threaten the security of Macedonia from within: 1) Secession of Western Macedonia

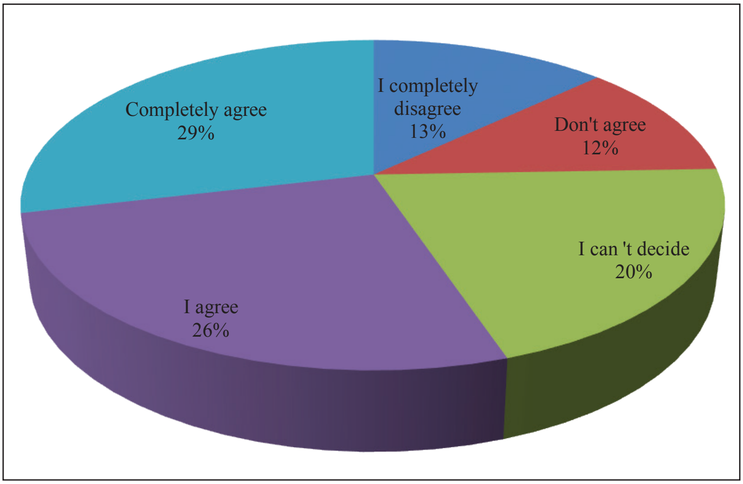

Interethnic problems could develop into territorial aspirations, because the current status quo cannot be maintained for a long time. Although it has been considered so far that a division of the Republic of Macedonia following an eventual secession of Western Macedonia is unrealistic, over 55.13% of the respondents believe that this can threaten the security of Macedonia from within, compared to 24.43% who do not perceive this as a danger.

Table 36 Assess whether some of the following situations can (and how much) threaten the security of Macedonia from within.

IN MY OPINION:	**I do not agree at all agree at all**	**I do not agree**	**I cannot assess**	**I agree**	**I completely agree**	**Total**
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1) Secession of Western Macedonia	130	115	205	265	288	**1003**
2) Increasing political tensions in ethnically mixed areas	61	108	197	357	280	**1003**
3) Social unrests and strikes	43	116	285	368	191	**1003**
4) Financial indebtedness of Macedonia	39	87	240	370	267	**1003**
5) Forcible overthrow of democratic government	34	81	241	368	279	**1003**
6) Local terrorism and armed insurrection in the country	28	69	198	372	336	**1003**
7) Privatization of security	33	105	336	316	213	**1003**
8) Unemployment	29	87	209	362	316	**1003**
9) Poverty	32	98	188	354	331	**1003**
10) The level of democracy	42	72	272	355	262	**1003**

Chart 28 Assess whether some of the following situations can (and how much) threaten the security in Macedonia from within.

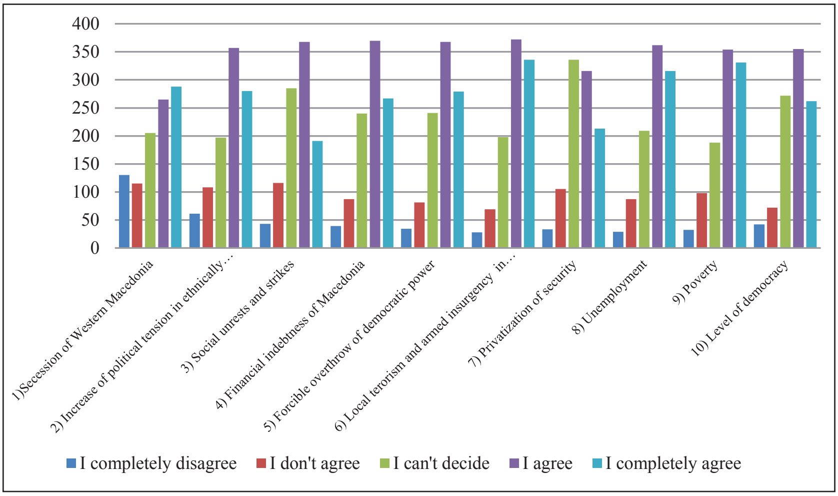

The concept of national security in the Republic of Macedonia is clearly dominant. Until recently, it was based on military security, however the military has not been supported in the last 8 years, due to shifting investments to the police force. In order to determine the citizens' opinion on which means should be used for maintaining security and which is the most appropriate security concept, the next set of questions was passed to the respondents.

Eight possible answers were offered to the question: "What are the means by which the state you belong to should handle its security?". The majority (595 respondents) reported that increasing the living standard would positively affect security. The second response is also related to economy and the promotion of better economic cooperation with other countries, rather than a policy of isolation. Therefore, the number one security concept for solving security problems and creating security policy is economic security, which we will proceed to analyze below.

The respondents showed high environmental awareness, given that they quoted the use of environmental protection tools and rigorous penalties for polluters as their second priority. Thus, environmental protection and safety of the citizens is an important priority, primarily concerning their living areas, which results from the high level of air pollution measured in the last few years.

The third option the respondents see as relevant is membership in international security organizations, under whose umbrella they would feel more secure. Next is the concept of political security, with activities such as diplomatic relations to resolve security issues. It is surprising that 423 respondents, which is about 40%, reported that more rigorous laws and more civic discipline would positively influence security. The option that the largest number of respondents, some 290, answered with “I completely disagree” was the use of military means, that is, they do not support the concept of a strong army that can intervene when necessary.

BASIC CHARACTERISTICS OF THE CITIZENS` PERCEPTIONS ACCORDING TO THEIR ETHNIC BACKGROUND

In order to provide more reliable results, the respondents were divided into three groups according to their ethnic background. The respondents of Turkish, Vlach, Serb, Roma, Bosnian and other ethnicities were treated as one group. The main intention of this analysis was to identify the basic tendencies in the attitudes of the respondents who stated that they belong to the Macedonian and the Albanian ethnic community, respectively.

Table 37 Ethnicity (in three groups)

	f	%
Macedonian	681	67,90
Albanian	221	22,03
Other	101	10,07
Total	**1003**	**100,00**

This type of grouping can be objected to, however the analysis focuses on these two ethnic groups, because it is between them that there have been tensions and conflicts during the last twenty years, as well as an armed conflict in 2001. The grouped data can express the group characteristics of the respondents whose frequencies by ethnic background, considered separately, do not exceed 3.5% of the total sample, but, added up, make up for almost 11%.

Table 38 Do you feel safe in the environment which you live and work in? * Ethnicity (three groups)

	Ethnicity (three groups)			Total	Ethnicity (three groups)			Total
	Macedonian	Albanian	Others		Macedonian	Albanian	Others	
I do not feel safe	147	52	22	221	66,52	23,53	9,95	**100,00**
I feel safe	534	169	79	782	68,29	21,61	10,10	**100,00**
Total	681	221	101	1003	**67,90**	**22,03**	**10,07**	**100,00**

The data suggest that 21.59% of the Macedonian respondents say that they do not feel safe. Out of the Albanian respondents, 23.53%, and 22.03% of the other ethnic communities chose this answer, too. A similar proportion can be seen for the response „I feel safe": 78.41% of the Macedonian, 76.47% of the Albanian, and 78.22% of the other respondents chose it. The ethnic structure of those who answered „I do not feel safe" is as follows: 66.52%

were Macedonians, 23.53% Albanians and 9.95% were from other ethnic communities. The structure of those who answered „I feel safe" shows that 68% were Macedonians, 22% were Albanians and almost 11% were from the other ethnic communities.

Is the assessment of the feeling of safety related to the ethnic background? Is there a relation between these three groups? In order to find an answer to these questions, the Chi-Square Test (χ^2) was used.

Table 39 Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	0,371[a]	2	**0,831**
Likelihood Ratio	0,367	2	0,832
Linear-by-Linear Association	0,102	1	0,750
N of Valid Cases	1003		

a. 0 cells (0,0 %) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,25.

The results indicate that there is no significant link between the ethnic background the answers of the respondents. That is, the feeling of safety is not conditional on the ethnic background of the respondents. The value of the coefficient of association is confirmed by $\varphi = 0.19$ and $p = 0.83$, Cramer's $V = 0.19$ and $p = 0.83$ and the coefficient of contingency $C = 0.19$ and $p = 0.831$. The age and level of education do not show significant values for the feeling of safety of the respondents. Namely, the age of the respondents (three groups: up to 31, from 31 to 50 and over 51 years) does not affect the answers (Pearson Chi-Square has a value of 0.90 and $p = 0.637$, similar values are φ coefficient, Kramer's V and coefficient of contingency C with a value of 0.30 and $p = 0.637$). As for the level of education (in three groups: up to primary education, secondary, and tertiary education), the $\chi 2$ test shows a low value, too (Pearson Chi-Square of 0.187a

and p = 0.911), which indicates a non-significant link between these two variables.

Based on the applied research procedures, we can conclude that the feeling of safety is not be related to the respondents' ethnic background, age, or level of education. The feeling of safety is conditioned by other factors, which will be subject to further debate.

In the attempt to construct an empirical model for determining the span of the security index, based on the previous analytical procedures, we applied a multivariate procedure: factor analysis. Factor analysis is the method of multivariate analysis, which, using a small number of basic latent random variables, so-called factors, describes the interdependence of a number of variables. In addition, a factor defines a variable that explains or relates to the original variable.

Factor analysis is similar to the analysis of the main components in many ways: both analytical procedures are used to reduce data by approximating the covariance or correlation matrix of the original variables. Factor analysis basically concentrates on the covariant matrix (covariance). This analysis assumes the existence of a theoretical model that establishes a relation between the dimensions of the variables and a smaller number of common factors. In order to provide an easier interpretation of the assessed model of factor analysis, it is necessary to rotate the factors in a procedure that transforms the obtained estimates, i.e. the values of the coefficients (Mojanovski C. T., 2015).

We can conclude from the previous discussion that factor analysis has a dual role in the analysis of multidimensional data. It occurs as: a) factor analysis and b) the analysis of the main components. Their function is to reduce the original

data set. Factor analysis is applied in research in order to identify the common structure that generated the resulting set of correlated original variables. It is also used to test the number of common factors that are latent in the data set, as well as the nature of those factors.

The basic assumption of factor analysis is that the basic factors are used for describing complex phenomena, and that the correlations between the variables are the consequence of the existence of factors (Kovačić, 1994, pp. 215-254).

Varimax is the most widely used analytical approach of orthogonal factor rotation. It minimizes the number of factors needed for the explained variables, which improves the interpretation of the factors. The goal is for each factor to achieve a high loading (1 or near 1) for a smaller number of variables, and less loading (close to 0) for other variables, in order to more easily interpret the separated factors. The total explained variability remains the same, but the first rotated factor does not necessarily explain the maximum variability. The variance of the loading is calculated for each column separately, resulting in a greater number of common factors.

The analysis of the research results is of interest for the assessment of the degree of confidence among the respondents in general, and especially among the respondents according to the three ethnic groups. Before applying this complex research practice, Kaiser Mayer Olkin's and Bartlett's test were run, which for the total number of respondents resulted in the particularly high value of 0.90, in 0.88 for the Macedonian respondents, in 0.91 for the Albanian respondents, and in 0.88 for the respondents belonging to other ethnic groups. The value of p(sig) of the significance as well as the values for the coefficients show that the application of this research procedure was justified.

Table 40 KMO and Bartlett's Test by ethnic groups

KMO and Bartlett's Test[a]		**Total**	**Macedonians**	**Albanians**	**Others**
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		**0,90**	**0,88**	**0,91**	**0,88**
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	7105,03	4778,55	1805,37	721,78
	df	55,00	55,00	55,00	55,00
	Sig.	0,00	0,00	0,00	0,00

In the further procedure, the matrix of intercorrelations was factorized using Hotelling`s method of main components, and the number of significant main components was determined in accordance with the Kaiser-Guttman criteria. From the results obtained in the table below, we can conclude that the attitude system has two significant main components, with a percentage of total explained variance of 66.529% for all respondents, 65,458 for the Macedonian, 71,619 for the Albanian, and 66,481 for the respondents from other ethnic communities. The first main component explains the largest percentage of the applied system: 55.26% for all respondents, 53.66% for the Macedonian, 60.28% for the Albanian and 55.87% for the respondents from other ethnic communities.

Table 41 Characteristic roots (Lambda) and percentage of Total Variance Explained

	Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
		Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
All respondents	1	6,078	55,258	55,258	6,078	55,258	55,258	3,662	33,287	33,287
	2	1,240	11,271	66,529	1,240	11,271	66,529	3,657	33,242	66,529
Macedonians	1	5,892	53,565	53,565	5,892	53,565	53,565	3,723	33,844	33,844
	2	1,318	11,983	65,548	1,318	11,983	65,548	3,487	31,704	65,548
Albanians	1	6,631	60,283	60,283	6,631	60,283	60,283	4,169	37,900	37,900
	2	1,247	11,336	71,619	1,247	11,336	71,619	3,709	33,718	71,619
Others	1	6,146	55,871	55,871	6,146	55,871	55,871	3,931	35,738	35,738
	2	1,167	10,610	66,481	1,167	10,610	66,481	3,382	30,743	66,481

The objectives of factor analysis are multifaceted. One of them is to identify factors of particular significance. Therefore, the rotation phase is applied, which seeks to transform the initial matrix into another matrix, the task of which is to ensure that data can more easily be interpreted. Thus, the purpose of the rotation is to transform the complex matrix into a matrix which factors can easily be interpreted with. There is no single-valued solution to the factor analysis model, i.e. there are multiple matrix factors of factor loadings that generate the same correlation matrix. Here we should recall that the factor matrix obtained in the extraction phase indicates the relation between the factors and the individual variables, but it is more difficult to identify the significant factors based on the matrix. Usually the interpretation is difficult, because most of the factors correlate with many variables. Therefore, rotation is performed.

In addition to the analysis of the non-rotated factor matrix, Varimax rotation was performed, in order to obtain a simplified structure of the latent space. On the basis of the results obtained from the rotation, we can observe the stability and invariance of the extracted latent factors, whereas the factors obtained after the curved rotation of the variables were somewhat simpler.

Table 42. Matrix with rotational components Varimax rotation

Rotated Component Matrixa,[b]	Сите испитаници		Македонци		Албанци		Други	
Оценете ја работата на следните институции во областа на безбедноста -	Component		Component		Component		Component	
	1	2	1	2	1	2	1	2
23.1 President of the Republic of Macedonia	0,30	**0,61**	**0,60**			**0,73**	0,34	**0,60**
23.2 Assembly		**0,85**	**0,85**			**0,86**		**0,82**
23.3 Government		**0,85**	**0,85**			**0,86**		**0,81**
23.4 Police		**0,78**	**0,79**			**0,79**	0,45	**0,70**
23.5 Army of the Republic of Macedonia	0,49	0,58	**0,60**	0,43	0,52	0,59	**0,65**	0,44
23.6 Intelligence and counterintelligence services	**0,67**	0,48	0,45	**0,68**	**0,64**	0,50	**0,71**	0,48
23.7 National Security Council	**0,75**	0,42	0,41	**0,76**	**0,73**	0,43	**0,73**	0,43
23.8 Private security companies	**0,79**			**0,75**	**0,84**		**0,80**	
23.9 Crisis Management Center	**0,85**			**0,85**	**0,86**		**0,84**	
23.10 Protection and Rescue Directorate	**0,82**			**0,81**	**0,82**		**0,80**	
23.11 Judiciary	0,40	0,58	**0,66**	0,32	**0,73**			**0,66**

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

The first factor is a general factor, significantly loaded by almost every variable, which explains the largest extent of the variance. The second and subsequent factors are based on the residual extent of the variance. Each factor successively explains the smaller parts of the variance. The final effect of the rotation of the factor matrix is to redistribute the variance of the former and later factors in order to achieve a simpler, theoretically more significant factor scheme (Mojanovski C. T., 2015, p. 635).

Scrutinizing the obtained data, we can conclude that the assessment of the institutional (constitutional) framework among all respondents as a whole, and the Macedonians separately, has the status of a less saturated factor, that is, it is secondly extracted. We call this group of indicators the constitutionally established security system, which includes the

President of the Republic of Macedonia, the Parliament, the Government, the judiciary, the Police and the Army, as well as legally established structures such as the Intelligence and Counterintelligence Directorate, the National Security Council, security companies, the Crisis Management Center and the Protection and Rescue Directorate. The rotation of responses in the first factor included the Intelligence and Counterintelligence Directorate with a saturation coefficient of 0.67, the National Security Council with 0.75, private security companies with 0.79, the Protection and Rescue Directorate with 0.82, and the Crisis Management Center with the highest saturation coefficient of 0.85. The saturation coefficients of the respondents of both the Albanian and the other ethnic communities are similar. If we look at the coefficients of these two groups, we can conclude that the judiciary belongs to this structure, with a saturation coefficient of 0.73, as well as the Army of the Republic of Macedonia with a coefficient of 0.65, among the respondents from other ethnic communities. These institutions are extracted as a second factor among the Macedonians, with the following saturation coefficients: Intelligence and Counterintelligence Directorate 0.68, the National Security Council 0.76, private security companies 0.75, the Crisis Management Center 0.85, and the Protection and Rescue Directorate 0.81.

The most saturated factor among the respondents is the constitutionally established system: the President of the Republic of Macedonia, with a saturation coefficient of 0.60, the Parliament and the Government, both with a coefficient of 0.85, the Police with 0.79, the Army of Republic of Macedonia with 0.60, and the judiciary with 0.66.

It has to be pointed out that the constitutionally established system of security was the second factor for all respondents, except the Macedonians. In this group of coefficients, for the President of the Republic, there is no extracted index with significant load, as well as for the Army

of the Republic of Macedonia. The respondents from other ethnicities also included the judiciary in this group, with a saturation coefficient of 0.66. It is worth mentioning that, with the Albanian respondents, the Army of the Republic of Macedonia shows a higher degree of saturation, which is however less than 0.6 (in some analyses, values less than 0.60 are considered).

We can observe from the previous table that there are differences between Macedonians, on the one hand, and Albanians and members of other ethnic communities, on the other, regarding the degree of saturation of factors. Namely, after the rotation, for each of the examined groups, coefficients above 0.60 were extracted for one group of institutions, which is the first factor among Macedonians. Namely, the assessments of the work of the legal institutions show high saturation in the first factor, which can be interpreted as gaining a higher degree of confidence among the total number of respondents, as well as among the respondents from the Albanian and other ethnic communities.

Further analysis will concentrate on the correlation matrix of the interactions between factors. The following table shows the relations between the factors.

Table 43. Correlation matrix for the interactions between factors

Component Transformation Matrixa	All respondents		Macedonians		Albanians		Others	
Component	1	2	1	2	1	2	1	2
1 Institutions	0,71	0,71	0,73	0,69	0,74	0,68	0,75	0,67
2 Directorates	-0,71	0,71	0,69	-0,73	-0,68	0,74	-0,67	0,75

Extraction method: principal component analysis. Legend: 1. Institutions 2. Services Rotation method: Varimax with Kaiser Normalization.

The correlation indicators have high values, which indicate the intensity of responses of the respondents, as a whole and separately. Accordingly, we can conclude that there is sufficient awareness and knowledge among the respondents, and probably also experience with the actions of the institutions that are more or less technically equipped and staffed to respond to the tasks required in a crisis situation. This structure of responses may also indicate that the respondents are aware that security, understood as a threat to territorial integrity, is not significant, supposing that the Euro-Atlantic orientation of the Republic of Macedonia and any form of association with NATO represent a security guarantee against military threats, and therefore do not perceive the institutions as crucial, although some of them are responsible in one way or another, such as the President and the Army of the Republic of Macedonia.

The data rotation indicators show the differences in the perception of the respondents from majority and non-majority groups. The attitude of the groups regarding the significance, i.e. their trust in certain institutions, organizations and directorates, is complex, but generally based on different experiences with and levels of trust in the directorates and organizations established by law, which, on various occasions, have had the opportunity to intervene directly and solve given tasks. However, they may also be the result of the citizens` trust in and support of NATO and also EU membership. This conclusion may serve as a basis for drawing possible conclusions based on the open processes of regional cooperation between the countries, which may also influence the perceptions of the citizens about possible risks.

SECURITY INDEX - SECURITY INDEXES

Compiling the Security Index is defined by the process of identifying the indicator structure of the term „security". The current debate has shown that there are numerous approaches, concepts, doctrines and theories about this term, as well as insufficient agreement on the common elements of its definition. These shortcomings are an integral motivation for the efforts of the authors in attempting to reveal the elements for the Security Index.

The design of the Security Index will continue with the application of qualitative procedures, particularly interviews with qualified individuals from the security sphere, as well as developing instruments for observing and monitoring certain processes by means of occasional and permanent analyses of the security situation. Therefore, the analytical team points out that the offered concept for determining the Security Index should be viewed as a pilot research, which is attempting to establish a procedure for compiling the Security Index.

The Security Index is designed according to the following analytical concept: $I_b = \frac{P_b + V_b + E_b + S_b + E_b + D_b + L_b + R_b + DU_b}{N}$ $I_b = \frac{P_b + V_b + E_b + S_b + E_b + D_b + L_b + R_b + DU_b}{N}$ the values of the separate index were formed on the basis of the pondered values and the application of the model, $\bar{x} = \frac{\sum x_1 \cdot f}{\sum f}$ $\bar{x} = \frac{\sum x_1 \cdot f}{\sum f}$ or, $\sum \left(\frac{\% \cdot p_x}{100} \right)$ $\sum \left(\frac{\% \cdot p_x}{100} \right)$ with the range of the weights (px) ranging from 1 to 5, which created the basis for comparing the values in the answers. In the previous procedure, the Cronbach alpha coefficient, the KMO and Bartlett`s coefficient had been calculated, and factor rotation applied on some characteristics of the instrument, so that it was concluded to be reliable for the processed data. These findings are the basis for the further pursuit of the optimal model for calculating the Security Index. Based on the current experience, the team considers that it provides a solid basis for further upgrading

and developing a triangulation procedure that will reduce and eliminate (or lead to the smallest possible deviations in) the values of individual indexes that affect the overall Security Index as a comprehensive tool.

The calculation of the Security Index should be observed and accepted as an attempt to review and measure this complex and incompletely defined area, analyze it, and synthesize it in a condensed form. The Index is meant as a comprehensive indicator, which will motivate the authorities to undertake activities in order to remove detected contradictions, inconsistencies and shortcomings. It will influence the establishment of a stable security system, and, in the scientific community, it should provoke increased interest for pursuing models and forms to generate knowledge that will serve practice, especially the rapid and effective resolution of security concerns.

Table 44 Security Index by types and total

Types of security	**Index**
military	3,78
regional	3,48
economic	3,28
political	3,18
ecological	3,15
personal	2,86
good governance	2,79
social	2,72
state	2,36
Security Index	**3,07**

Chart 29 Security Index by types and total

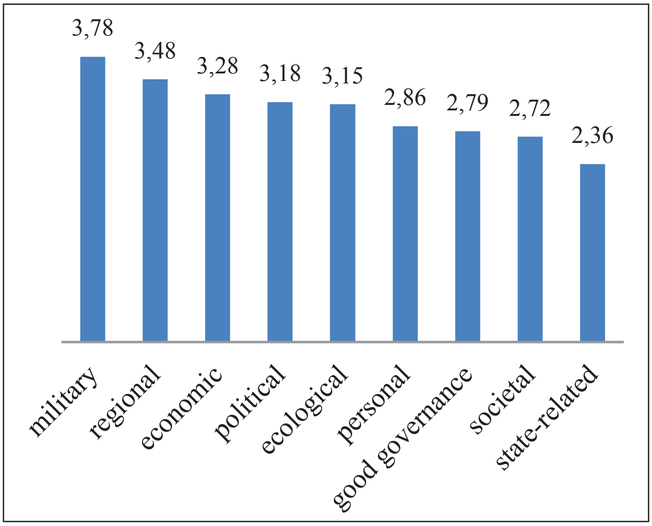

The Security Index consists of nine elements: political, military, regional, economic, social, state, personal, and regional security, as well as good governance. A number of questions were identified for each of these elements. Thus, the element of political security consists of 10 questions with a five-element Likert scale. There are 9 questions concerning economic security, 12 questions about personal security, and 6 questions concerning state security. The remaining elements are tackled with at least two questions each. That is why, before discussing the contents and values, it should be pointed out that the structure of the Index should include other specified indicators, and that additional instruments and research designs will be included for further improvements of the research apparatus.

All values in the Security Index were pondered with a score of 1 to 5, quite similar to evaluations in the sphere of education. The lowest value also means the weakest value, and vice versa. Based on this model, a coefficient was calculated

for each type of security, which included various contents evaluated according to the value assigned to the opinion. Each of them includes values of opinions that are expressed in the answers to different batteries of questions and which, in one way or another, provide a weighting structure for the indicator. The common indicator unites the total content of the nine elements (indicators) that constitute the Security Index. Accordingly, this Index is a comprehensive indicator: the higher it is, the better is the evaluation of security. This can be considered as an indicator that will affect the behavior of the numerous security institutions and agents, in order to embrace positive experiences and eliminate negative practices.

MILITARY SECURITY INDEX

The Republic of Macedonia does not face a direct conventional threat to its security, and it does not face any danger from territorial claims by neighboring or other countries. Nevertheless, the country needs to remain cautious and prepared to face threats to its security, and continuously monitor the global trends and opportunities for developing and advancing the required defense and security capabilities. NATO membership is a strong motivating factor for the citizens and for comprehensive security reforms in the Republic of Macedonia, which is probably the reason why it has the highest security index.

National defense is a prerequisite for successful external and internal stability, as well as for a comprehensive development of both the institutions and the citizens. The implementation of modern practices is impossible without a systematic organization of all the segments and without a guarantee for the stability, protection and security of the social entities. Military security is a function of the state. Under the

umbrella of military security, the defense system is being developed, and measures are being taken to protect national interests and values, to support the security segments, as well as to implement the national defense and security policy.

The value of 3.78 in the index of military security points to the fact that, in recent years, the police has been militarized, and the modernization of the army has been on hold. This situation has not changed. As a consequence, the security structures of the Republic of Macedonia underwent a state of confusion, which has negatively influenced the good image that the ARM had 10 years ago. There was a positive trend in the period from 2002 to 2008, which unfortunately ended with the failure to get an invitation to NATO at the Bucharest Summit in 2008, which led to changes in the priorities and a reduction of the Army`s budget. For more than 10 years now, the budget of the Army has been reduced continuously, which is not in accordance with the Strategic Defense System‘s plans.

According to the findings of this research, the Army of the Republic of Macedonia is among the institutions which all citizens, regardless of their ethnicity, trust the most.

Defense reforms and investments are considered to be seen as investments in the overall security system. In accordance with the economic possibilities of the country, it is important to define a medium-term plan for the modernization of the ARM. In the next years, there should not only be a strategy, but the strategy should also be realized by allocating funds from the Budget of the Republic of Macedonia for the modernization of the ARM. This affects the professionalism in the defense, where internal cohesion should be supported, since the Macedonian multi-ethnic Army should mirror the model of a multiethnic Macedonia. The ARM can send a clear message of coexistence.

Reducing the budget has led to the ARM not being sufficiently equipped, which, in case of a crisis, makes it difficult for the army to meet the needs of the country. As a country with limited resources, Macedonia cannot organize a defense comparable to the Israeli one, based on the principle „alone against everyone‟, because this requires large-scale investments in the defense, which are not available in the state at this moment.

The positive 3.78 index for military security confirms that citizens support a policy that stops the reduction of defense funds, because, at the moment, the Army lacks basic resources.

Until one year ago, there was some rivalry between the Army and the Police regarding which institution needs to be further developed, while in fact, the institutions need to be complementary, since we do not have the financial means to develop both. However, from the point of view of internal stability, there should be two different structures. If only the Army is developed and strengthened, it could be abused for a coup, etc., or vice-versa, if the Police develops the Army`s structures, we could be faced with the threat of being transformed into a totalitarian police system. There should be a balance. The Constitution and the laws clearly distinguish their tasks and obligations.

In order to avoid major problems between the ARM and the Ministry of Defense in the future, it is necessary to finalize the initiated process of substantive functional analysis of the Ministry and the Army HQ, which would lead to a redefinition of these institutions, because some of their functions overlap. The competences in the sphere of military security involve the security of military operations. The ARM HQ is a body of the Ministry of Defense, independent only when it comes to

training and expertise, and implementing the orders of the Supreme Commander. Everything else within the competences of the ARM HQ should be part of the integrated model of the Ministry of Defense. The rivalry between the Ministry and the ARM HQ, unfortunately, is still present. This, as we have indicated above, is perceived by the citizens.

The defense sector is the skeletal structure of the society, which requires constant upgrading and transformation. The priorities in the defense policy need to be achieved until 2020, heading for the priority goal to become part of the collective security systems. The timeframe enables a compatible approach and finalization of the development of a modern system of defense, capable of adequate responses to the challenges of the 21st century.

In line with the citizens` positive opinion, expectations concerning the Army are high. During the period in which the survey was conducted, the Army had many public events, which might be a reason for the high security index in the military sector.

REGIONAL SECURITY INDEX

The regional security of the Republic of Macedonia, with an index of 3.48, is dependent on the neighboring countries. The active foreign policy of the Government of the Republic of Macedonia, especially with respect to regional cooperation, obviously influenced the citizens�much opinion and perception of the regional stability of the country and its environment. Nevertheless, Greece, who is blocking Macedonia to join NATO and the EU, is also blocking the overall democratic and economic processes in the country and can be a source of destabilization.

Some of the respondents believe that the idea of a Greater Albania is still alive, and that it can cause internal destabilization of the Republic of Macedonia. Another unresolved issue concerning neighbor countries is related to Bulgaria, with respect to the common history and language. This can be the basis for internal disputes, but cannot pose a serious internal threat, given the high positive index of regional security. Serbia denies the Macedonian Orthodox Church autocephaly, which could affect the internal stability. Generally, these issues can have a negative impact on the overall situation but cannot completely disrupt the internal stability of the Republic of Macedonia.

Lately, we have witnessed that the threat of aggression coming from another country in the region has diminished, while international challenges have grown, regardless of the national and regional problems. Th Republic Macedonia has three neighboring countries that are members of NATO. The respondents do not see aggression from its neighbors as a present or future threat to the Republic of Macedonia, which is reflected in the positive value for the regional security index of 3.48.

When considering the regional security of the Republic of Macedonia, its relations with the neighboring countries are an important element.

Some of the unresolved issues with its neighbors have an impact on the security situation and its political future. The problem with Bulgaria cannot spill over into a security problem or cause security problems, since an agreement has already been signed between the two countries.

From the above, we can conclude that the neighbors are not a threat, as was the case in the early 1990s, since the main security threats are located either on Macedonian

territory itself, or far from it. At the same time, there are no direct security threats from the neighbors because they are integrated into collective security systems. The Republic of Macedonia is standing on a significant crossroads, undergoing a phase of redefinition, faced with some new conditions. Whether it will achieve success or not will depend on what kind of state it will build in the future. Regarding regional security, the only unresolved issue remains the name dispute with the Republic of Greece.

ECONOMIC SECURITY INDEX

We live in an era of globalization, and the perspectives of defining and analyzing security threats in a wider context are changing. Regardless of all these dynamic changes, one relation remains constant, which is confirmed with the value 3.28 for the economic security index: the relation between economy and security. It was and still is one of the key aspects which a country's security depends on. This relation can be seen from different perspectives.

First, only a strong economy can generate enough support for creating, maintaining and developing an excellent security sector. Second, the level of economic power in itself imposes certain security challenges. For example, high unemployment and a low standard of living create the potential for crime among the unemployed. At the same time, weak economic power restricts the way a state will conduct its foreign policy and overcome the challenges that arise in that sphere, which is directly related to security.

Third, in today's global society, economic developments in any country can directly endanger the overall functioning of the social systems of any other country in the world (which

directly affects the security sector). Lastly, the relation between security and the economy can be seen from the perspective that basically the majority of risks and serious security threats are based on aspirations to acquire resources (territory, oil, gas, minerals, traffic control, information, etc.), which is genuinely an economic issue.

Unemployment and poverty can be a serious cause for the destabilization of the country, as the findings of this research show. The social stratum that does not have a permanent source of income for subsistence is vulnerable to manipulation. The large number of socially insecure families is susceptible to dangerous manipulations of the masses, as the respondents found. Poverty and unemployment may pose a threat in the form of increased crime. At the same time, people may feel dissatisfaction with the economic situation and form a critical mass. The massive gray economy helps to retain social peace in the country, and thus maintains its stability. The official unemployment rate is high, which can affect security without posing a serious threat. Increased crime, deviant behavior and the level of drug addiction will increase because of the high unemployment rate, which would be a major threat, as observed by some of the respondents.

The overall economic situation has a serious impact on small countries, especially on the Republic of Macedonia. The stagnation in the European integration process decelerates economic growth and the creation of new jobs, as well as the possibility of direct foreign investment that could be received if the country were a member of NATO and the EU.

In order to create new jobs, growth must be generated not by consumption, but by investments. Not only will new jobs be created, but new technology will be developed, and the external balance improved, thus creating better living conditions in the Republic of Macedonia, according to

the expectations which some respondents reflected in their answers when asked what measures and activities they deem necessary for the situation in the country to improve.

The Republic of Macedonia is developing, but not with the required pace, because according to the poverty rate, it is among the last in Europe. Social deficits and poverty are the basis for manipulating the population. When people have no means of subsistence, they are vulnerable to manipulation by organized protests and unrests, which is a potential bomb for internal riots of a wider scale, as this research shows.

A good national security system needs to be promoted and sustained by a good economy. The efforts of the next years should be focused on energy security. One of the issues here is whether the planned gasification of the country could disrupt the energy sovereignty. Brain drain, i.e. citizens leaving the country, trying to find temporary jobs in the EU, is a way to deal with poverty and unemployment. There is no official data on the number of people who have left the country so far, however that data would be of particular importance in order for the level of economic security of the country to be assessed.

POLITICAL SECURITY INDEX

The political security index comprises five assessments by the respondents concerning how the state should handle its security, expressed in two items, that is, by assessment of situations that could threaten the security from within.

The respondents were asked to express to which degree they agree on the means by which the state should handle its security, expressed on a five-element Likert scale. Undoubtedly, the most significant assessment of the

respondents was the strengthening of legal awareness, responsibility, and, of course, the rule of law, by introducing stricter laws and greater discipline. This opinion scored an average value of 3.99, which indicates that the majority of respondents expressed their agreement with it. But that answer also shows that the respondents are aware and conscious that the social atmosphere can be influenced by introducing more rigorous laws and discipline among the citizens. This response can also be analyzed within a wider social context, in the sense of affecting general consciousness and the need to strengthen accountability. During the last years, some social processes in the Republic of Macedonia were dominated by forms of contempt of the law. The answers suggest that the most acceptable means are the diplomatic ones, with special emphasis on diplomatic relations with other countries. The average score of 3.81 confirms that peaceful social development and diplomacy are a guarantee for the safe development of each individual, the community, and the state as the most organized structure in the society.

Three assessments are particularly important in terms of defining political security, and they relate primarily to situations that can inevitably compromise the security of the country from within: first, the forcible overthrow of a democratic government, which is assessed with the high score of 3,77. Second, the level of democracy, which is assessed with a score of 3.72, implies a sense of democratic orientation and sensibility, and of an awareness that democracy is the model which the free development of the individual and the community can be achieved with. Third and last, the danger of threats to security from within, which may be a consequence of the rise of political tension in ethically mixed areas, with an average score of 3.68, which is somewhat lower than the previous, but, in terms of the assessment, very good.

In the assessment of political security, the item in the modality on what contributes most to the respondents' feeling of safety can serve as an illustration. Its weighted average value is 3.92 which, on the range from 1 to 5, is particularly high.

INDEX OF ENVIRONMENTAL SAFETY

Environmental safety stands for public security, against environmental hazards caused by natural or human processes, due to ignorance, misfortune, or misconduct originating within or across national borders. The management of environmental risks aims to ensure personal safety, reduce loss in terms of facilities and services, reduce negligence, and reduce public risk („Safety, Environmental Security and Challenges to the Republic of Macedonia", Faculty of Security Studies, Skopje, 2010)

Today, natural threats of serious extent have shown that it is necessary to supplement crisis management in such cases by modernization and increasing personnel. At the same time, the prevention system needs to be updated. In all listed situations, support from the Army is indicated, and therefore coordination must be improved, above all, between the ARM and the Ministry of Interior. The Crisis Management Center Steering Committee is not efficient enough, and the entire system is generally marginalized.

According to the opinions of the respondents and the value of the index of environmental safety, 3.15, we can conclude that the level of environmental protection in the Republic of Macedonia is one of the worst. This can be improved with high economic development, however, funds from the budget are not allocated for this purpose. There are no statements that would indicate that, in the near future, the Republic of

Macedonia will invest money in environmental protection. Among the political elite, there is no awareness about these threats, nor about the level of mortality from diseases that result from pollution. Whenever there is a political problem, it is acknowledged, and efforts are made for it to be resolved, while in small countries such as the Republic of Macedonia, environmental issues are not tackled as problems throughout the year. Thus, there is no awareness that the Republic of Macedonia is a very polluted country. When it comes to ecology, there are always two distinct communities: the expert public who alarms, and the politicians who minimize the importance of environmental problems. Macedonia is also far from the debates on environmental security, because we are still dealing with traditional forms of security threats, such as terrorist acts, ethnic conflicts, etc.

PERSONAL SAFETY INDEX

The personal safety index was designed as a synthetic indicator of 11 items with different measuring scales, which basically created additional difficulties in finding a procedure for their equalization and devising a measuring range from 1 to 5. The current experience indicates that, in the subsequent research efforts, appropriate attention should be paid to devising measuring scales, and to the method of their evaluation. The personal safety index contains the assessments of the feeling of safety, endangerment, the rule of law, the level of trust in the institutions and their performance of the protective function, as well as the areas in which the respondents feel safest and can perform their functions uninterruptedly.

The personal safety index, that is, the perception of one’s own safety, has a value of 2.86 and a range of values which, as a result of the aforementioned difficulties and of

the instrument used, provide for such a range and quality of the assessment. It is necessary to devise other instruments and scales for self-assessment in the toolkit for measuring personal safety.

GOOD GOVERNANCE INDEX

Good governance in a society, at local and national level, is a lasting and transparent process in which decisions are made through the interaction of public and private institutions, which empowers the entities to identify and formulate their interests in the best possible way, respecting differences. Good governance refers to the process of adoption and establishment, more precisely, implementation of decisions. It refers to the best possible process of adoption of decisions. Good governance means sharing the decision-making powers, so that power and resources will not be accumulated in the hands of one individual or group. In the public sector, good governance is based on a system of checks and balances between the various branches of government (legislative, executive, judicial). This is thought to include a process of regular consultation between government authorities and the general public, so that authorities can be held accountable before the citizens and guarantee that they serve their interests. Governance is a concept that mainly refers to the way decision-making power is obtained, transferred, and practiced within a society or organization.

Good governance involves accountability and transparency of the authorities at central and local level. It also implies that institutions are fair and effective, but also that they involve the citizens in the decision-making process. In short, if citizens trust the state institutions, if they consider that budget funds are appropriately spent, that public goods are managed in favor of the citizens, that their security and privacy are

ensured, and that they are involved in the decision-making processes, then that is exactly what good governance is all about, and this leads to a stronger democracy and a better quality of life.

The Good Governance Index was designed on the basis of the assessment of the respondents about the functioning of the state institutions and their trust in them. It is a composite indicator of the assessments of the institutions (rated from 1 to 5), which range from 2.39 to 3.25 and result in the average value of 2.79. According to this value, the respondents` trust in the institutions is almost good. The reasons for this assessment are numerous but should generally be sought in the long-standing institutional crisis in the Republic of Macedonia, the awareness and knowledge that the institutions are, to a certain extent, politicized, and that they do not have sufficient capacity to exercise their functions, that corruption and corruption scandals are frequent, and that there is no rule of law, while justice and fairness have been forgotten about. The public, the accountability and the transparency of the decision-making processes, and also the responsibility are fictional. This attitude was confirmed by the employment decisions following the local elections in 2017, the way in which holders of public functions use their „privileges" for their travel costs, the choice of young poets to be published, etc. This social mood is undoubtedly one of the reasons for the relatively low value in the assessment.

SOCIAL SECURITY INDEX

The problem with the Republic of Greece about the international use of the constitutional name of the Republic of Macedonia affects security when it comes to the question of identity, but it cannot destabilize the state. It can indirectly create tensions in the relations between citizens of Macedonian

and of Albanian ethnicity, since the latter are in favor of unconditional and fast accession to EU and NATO, while the Macedonians do not want to continue the integration at any price. It is this identity issue that affects the value of the social security index, which is 2.72.

Social security is threatened if society sees its identity as threatened. Identity is a set of ideas and practices for individuals to identify with a social group in society. The nation is an abstract imaginary community, and national identity is the most significant point of reference for social security. Consequently, social security is threatened when one of the communities within society identifies a threat to its existence. The connection of the identity issue and the security of the nation is not a novelty, nor is it specific to the case of Macedonia.

The conclusion of this research is that the Ohrid Framework Agreement ended a conflict that could have developed into a war with severe consequences. The provisions of the agreement contributed to bringing together the various communities. In order to foster this, every political party should, through their programs, encourage the integration processes in the country. The Ohrid Framework Agreement was conceived as an excellent framework for resolving interethnic problems and tensions. After the Constitution was changed, some citizens consider that Macedonia is defined as a binational state.

The Social Security Index is 2.72, which is extremely low compared to the other indexes. This raises the question about how people on both sides can sincerely live in such a community, and how they can survive. If there is no trust between the entities, and the principle of give and take does not function, this will remain a problematic issue that can affect the security of the country.

The Ohrid Framework Agreement has shown that it cannot foresee all future situations, nor can it be constantly upgraded and interpreted. It is time to openly discuss the unresolved issues between Macedonians and Albanians and strengthen the trust between them. After the adoption of the law on the use of languages, the question of how the budget will be passed will be raised, and funds will be allocated according to the principle of adequate ethnic representation.

The third question refers to the Constitutional Court and the demand of the Albanians that he Badinter principle be applied there. If a multiethnic society is supposed to be built, these problems should not be ignored, since they will affect the social security and, in general, the stability of the country.

In the future, trust should be built on mutual respect. The Ohrid Framework Agreement represented one step towards changing the Constitution of the country, in order to better reflect the integration of the various ethnic communities and to achieve the degree of mutual trust necessary for all communities to stand together for the Republic of Macedonia, and to enhance it on the foundations of good interethnic relations and high trust, and then join NATO and EU as a consolidated system.

Despite the time that has passed and the obvious benefits of the implementation of the Framework Agreement, some structures still question this document. Some believe that it ghettoizes the Republic of Macedonia on national and ethnic grounds. There are citizens who think that the Agreement is a basis for the fragmentation of the Republic of Macedonia, and that ghettoization may be its consequence, leading to an ethnic division of the Republic of Macedonia. “The Framework Agreement is dividing us, it is not good for the unitary character of the state”: this is an opinion that shows that

there is still doubt about the social stability and interethnic relations in the country, and it contributes to explaining why the social security index is low.

The Ohrid Framework Agreement set the framework for the cooperation of the two communities, and by following the principles and spirit of that document, we can more easily manage the relations. The first thesis regarding the Framework Agreement, which should be accepted by both Macedonians and Albanians, is that there should be at least a bi-national consensus on important issues. They should work together on strategic issues like the country‘s economic development, in order, for example, to avoid major differences in the regional development of Western and Eastern Macedonia that could jeopardize the foundations of the state. The Framework Agreement can contribute to greater stability, while cannot break the country and destabilize it. If Macedonia’s Euro-Atlantic integration stands still, then it is possible that frustration among the Albanians will grow; they would not use weapons as they did in 2001, but will surely cause bigger political tensions, which can make Macedonia an even less attractive place to live and invest.

Today, there is still a deep clash within Macedonia over what kind of state we want to build. This issue does not have the potential to destabilize the country to the extent of breaking down borders. The internal conflict has an impact on the level of democracy in Macedonia, because democracy has already fallen victim to the clash of concepts, which is much more severe than in other transition countries. That clash of the two distinct concepts on how to further develop the state can stall our democracy progress in the next ten years, and thus a lot of time will be wasted. These clashes and tensions can negatively affect the image of the country as a potential destination for investments and will also contribute to the frustration among ethnic Macedonians, which could lead to an

increase in emigration, meaning more Macedonians leaving the Republic of Macedonia.

Hence, the Framework Agreement is a concept of inclusion of large segments of society, which were excluded from the system. This is confirmed by many data. In spite of its shortcomings, the Ohrid Framework Agreement represents a huge step forward. The main point of the agreement is that all problems should be solved in dialogue. In that sense, the Framework Agreement is valid at all times. It is not a closed list of goals for which there is a deadline that will expire at some point. New issues constantly emerge, and for their solution, the Framework Agreement should be consulted. For example, the funds for culture and education should be adopted by a two-thirds majority, and investments should be regionally distributed in accordance with the Framework Agreement. The annexes to the agreement state that, „everything that interferes with the Ohrid Agreement will be abolished, and a law shall be adopted that will give additional force to the Agreement, which is a philosophy and does not represent an obstacle to solving the problems that arise today". The Ohrid Agreement is a sustainability matrix for the Republic of Macedonia as a typical heterogeneous country with a large minority and a highly politicized majority community which, based on the position of the Republic of Macedonia in the Balkans, has the capacity to disrupt the state.

The Framework Agreement represents a "best practice" document of inter-ethnic democracy in the Balkans. It is necessary for the spirit of the Framework Agreement to be refreshed, and not reduced to mere technical implementation. It should be used as a tool for multiethnic democracy, not just for resolving political interests and party ratings. There will always be maximalist theses on both sides, but a time will come when the agreement will become redundant because, in the EU, there is no need to guarantee the citizens' rights that

they possess by birth. The Framework Agreement will become obsolete when the individual will not be perceived according to his or her ethnicity, but as a citizen.

STATE SECURITY INDEX

The state security index was designed using six items with different measuring scales, which created difficulties in standardizing the data and bringing it to the same or similar position. The overall score of 2.36 is closely related to the values of the previous synthetic indicators, in particular to the indexes of political and economic security, and especially to the good governance index. The latter is influenced be accountability and responsibility not being sufficiently familiar principles, and the participation of citizens and other entities in the decision-making process being insufficient or even nonexistent.

The state security index was designed having in mind the opinions on the country's security, expressed in imposed debates on the territorial reorganization of the Republic of Macedonia and certain concepts that are part of the nationalist rhetoric, which is present in the country's transitional development. These debates are fueled by various centers, societies and individuals, especially during periods of debate on forms of improving the position of non-majority communities, in particular the Albanians. The discussions on the so-called „Tirana Platform", the adoption of the law on languages, as well as other issues related to linguistic, cultural and other rights of citizens are part of this context.

The assessments on the privatization of security, i.e. security as a business interest, are also included in the State Security Index. Undoubtedly, this process is part of the modern development of the state, showing progress and

positive results. However, the dangers that could result from the failure of the institutions to control this sector should not be ignored. It is particularly important to assess whether the institutions in charge of controlling this sector have business interests in it, i.e. how many of them have direct or indirect business interests, and how conflicts of interest can be avoided. Another serious issue is the question of party involvement in companies working in the sphere of security, and whether there is a connection (and if there is one, how strong it is) between the so-called „patriotic" associations and security companies, and how the state, that is, the control mechanism manages or evaluates this process. These, as well as some other issues that arose here, need to be further researched.

Accordingly, we notice that the State Security Index is composed of the assessments that are incomprehensible to the general public, such as the behavior of extremist groups, etc. We hope that future participation of the expert public in the assessments will contribute to making them more accurate and enhance their content and significance.

THE SECURITY INDEX

The overall Security Index of the Republic of Macedonia is 3.07, which indicates that security is still vulnerable, as a result of the problems people face as individuals. Unlike in past practice, when we used to deal with rather visible security threats, the modern development of societies is determined by security threats that relate to economic, social, health, and other spheres, including internal security.

Based on the assessment of its security, the Republic of Macedonia needs to consider the changes in the nature of the risks, threats and potential conflicts. That means that the actors involved in them are different, multilayered and asymmetrical

by nature. Their identification is much more difficult than before, when the only actor was the state. Since the risks and threats are internal to a growing extent, subnational groups and ethnic communities play an increasingly important role. Organized crime often participates and cooperates with involved actors, exploiting the situation, be it lack resources, diseases, epidemics, natural disasters, or the vulnerability of the social system. In addition, crime and terrorism continue to become transnational.

From the analysis of the security environment and the regional security index, we can conclude that, since its independence in 1991, the Republic of Macedonia feels the consequences of the dynamic and complex development of the modern world it is part of, with its asymmetric threats and risks, threats from terrorism, transnational crime, religious radicalism and extremism, illegal migration, computer attacks, etc.

The security challenges the Republic of Macedonia is faced with at the local, regional and international level are consequences of political, social, economic, security, cultural, and other issues.

Being a part of Southeast Europe and the transition region between the East and the West, the Republic of Macedonia stands behind the principle that security expressed in political power is more effective than traditional security. Globalization, sources of instability and potential conflicts, along with the existing threats and challenges, contribute to the unpredictability of the security environment of the Republic of Macedonia, including Southeast Europe. The Republic of Macedonia, as a democratic modern society, should find a balance between (state) politics and security. The security of the country is a prerequisite for successful external and internal

stability, as well as for the comprehensive development of the institutions and the citizens. Since stability is a prerequisite for bringing Southeast Europe closer to the European Union, building common risk and crisis management mechanisms is an important prerequisite for security consolidation and rapid democratic transition of the countries of the region.

Expanding Macedonia`s security concept with the support of the Security Index, which is the subject of this research, enables the consideration of new, complex potential threats to security, such as the economic development, environmental destruction, human rights violations, and migration movements.

For the development of the security concept, the threats and risks that endanger the state, the socio-economic and political relations, state regulation, the role of human potential and the civic concept, the objective need to organize independent protection of the entire state territory, the international position of the country, as well as the real possibilities of the state play an important role.

Based on the risks and threats that the Republic of Macedonia is facing, a demographic analysis is necessary, which would shed some light on the ethnic and religious structure (which appears to be the most serious reason for separation and conflict), as well as shifts in the age structure, geographic distribution, and lifestyle according to ethnic and religious affiliation, as well as possible shifts in the ratio of the population which is employable and capable of military service, on the one side, and the dependent population, on the other.

The current security system of the Republic of Macedonia does not provide adequate responses to crises, threats, and dangers. The necessity of stability and security imposes

the need to devise appropriate security policies, using new strategies, doctrines and concepts.

Based on the obtained data, we can conclude that reforms in the security system of the Republic of Macedonia are necessary in order to implement the goals and priorities defined by the security policy. The achievement, development and improvement of the security system depends on the reforms in this sphere, which will enable the development of the security system of the Republic of Macedonia and foster the stability of the country.

CONCLUDING OBSERVATIONS AND RECOMMENDATIONS

The results so far, intended as an initial step towards the design of the Security Index as a comprehensive tool for measuring the degree of institutional organization, social disposition, and capacity for realizing the security functions in the country, will lead to numerous debates and inspire new points of view and considerations. They will also contribute towards defining the final model of this Index.

The Security Index is also designed to indicate to which extent the prevention mechanisms for security risks and threats offer solutions for the assessment of the security situation, as well as for policy-building for safe communities and a safe environment.

The research results, in particular the attempt to construct the indexes and the overall Security Index, are particularly significant for achieving the goals of the society aimed at improving the culture of security and its impact on the system, and especially for devising preventive measures for an unhampered development of security and society. From a scientific point of view, the research increases awareness and offers knowledge in order to promote the security system. We hope that the research results will contribute towards and inspire new research in this field, which will not only serve science, but also the assessment of security risks and threats, as well as be an incentive to further improve the security concept of the Republic of Macedonia.

BIBLIOGRAPHY

Baldwin, D. A. (1996). Security Studies and the End of the Cold War. World Politics, 48(1), 117-141.

Baldwin, D. A. (2016). International Relations: A Conceptual Approach. New Jersey: Princeton University Press.

Briggs, S. R., & Cheek, J. M. (1986). Briggs, S. R., & Cheek, J. M.: The role of factor analysis in the evaluation of personality scales, 54. Journal of Personality (54), 106-148.

Bosanac, M., Mandić, O., & Petković, S. (1977). Zagreb: Informator.

Boulding, K. E. (1963). Towards a Pure Theory of Threat Systems. The American Economic Review, 53(2), 424-434.

Brown, H. (1997). The concept of security. Review of International Studies (23), 5-26. Downloaded on 04 15, 2018 from https://pdfs.semanticscholar.org/d7bf/2815b77210ec3f6f89c9ba01ea1232810f13.pdf

Buzan, B. (1983). People, States and Fear: National Security Problem in International Relations (2 edition). London, New Delhi: Wheatsheaf Books.

Buzan, B. (1997, 05 27). Rethinking Security after the Cold War. Nordic International Studies Association, 32(5). doi:0.1177/0010836797032001001

Buzan, B. (2014). An Introduction to the English School of International Relations - The Societal Approach. Cambridge: Polity Press.

Buzan, B., & Hansen, L. (2009). The Evolution of International Security Studies. New York: Cambridge University Press.

Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. D. (1998). Security: A New Framework For Analysis. London: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Grčić, M. (2000). Politička geografija. Beograd: Geografski fakultet.

Grizold, A. (1999). Evropska varnost. Ljubljana: Fakulteta za politologijo.

Guilford, J. P. (1968). Osnovi psihološke i pedagoške statistike. Beograd: Savremena administracija.

Held, D. (1997). Demokratija i globalni poredak. Beograd: Filip Višnjić.

Javorović, B. (1977). Policija i sigurnost, 6(1-2), 1-56.

Kovačić, Z. J. (1994). Multivarijaciona analiya. Beograd: Ekonomski fakultet.

Kuba, L., & Koking, D. (2003). Metodologija izrade naučnog teksta. (M. Kuljak, Transl.) Podgorica: CID.

Lazarsfeld, P. F., & Rosenberg, M. D. (1955). The Language of Social Research - A Reader in the Methodology of Social Research. Glencoe, Illinois: The Free Press, Publishers.

Lippmann, W. (1993). The Phantom Public. New York: Macmillan Co.

Lippmann, W. (2003). Drift and Mastery - An Attempt to Diagnose the Current Unrest (3 edition). Madison: The University of Wisconsin Press.

Lippmann, W. (2009). Public Opinion (3 edition). New York: Macmillan.

Masleša, R. (1999). Policija organizacija i funkconiranje u demokratskom društvu. Sarajevo.

Masleša, R. (2001). Teorije i sistemi sigurnosti. Sarajevo: Magistrat.

Masleša, R. (2008). Policija i društvo. Priština: AAB univerzitet Priština. Downloaded on 05 01, 2017 from ttps://cerovic.files.wordpress.com/2014/02/policija-i-drustvo-skripta.pdf

Mesjasz, C. (2008, 07 05-09). Economic Security. (B. H. (eds)) Globalization and Environmental Challenges. Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, 3, pgs. 569-580. doi:10.1007/978-3-540-75977-5_43

Milić, V. (1978). Sociološki metod (2 edition.). Beograd: Nolit.

Pečujlić, M., & Milić, V. (1991). Metodologija društvenih nauka. Beograd: NIU „Službeni list SFRJ".

Pentland, W. E., Harvey, A. S., Lawton, M. P., & McColl, M. A. (2002). Time Use Research in the Social Sciences. New York: Kluwer Academic Publishers.

Sayer, A. (2003). Method in Social Science - A realist approach. London and New York: Taylor & Francis e-Library,.

Schneier, B. (2003). Beyond Fear- Thinking Sensibly About Security in an Uncertain World. New York: Copernicus Books, Springer.

Schneier, B. (2014). Liars and Outliers: Enabling the Trust That Society Needs to Thrive. Indianapolis: John Wiley & Sons, Inc.

Stajić, L. (2011). Osnovi sistema bezbednosti : sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava (4. izmenjeno i dopunjeno izd. изд.). Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku delatnost, 2011 (Petrovaradin : Futura).

Tatalović, S. (1997). Nacionalna sigurnost Republike Slovenije. Politička misao, XXXIV(3), 74—102.

Tatalović, S. (2006). Nacionalna i međunarodna sigurnost. Zagreb: Politička kultura.

Tatalović, S., & Bilandžić, M. (2005). Osnove nacionalne sigurnosti. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.

Willan, A. R., & Briggs, A. H. (2006). Statistical Analysis of Cost-Effectiveness Data (Statistics in Practice). San Francisco: John Wiley & Sons, Ltd.

Wolfers, A. (1962). Discord and Collaboration - Essays on International Politics. Baltimore: John Hopkins University Press.

Актон, Л. (2001). Историја на слободата. (Д. Јакимовски, Прев.) Скопје: Слово.

Георгиева, Л. (2014). Творење на мирот, безбедноста и конфликтите по Студената војна (3 изд.). Скопје: Филозофски факултет Скопје.

Димишковски, С. (1996). Основи на националната одбрана на Република Македонија : воено-политички аспекти : (проекција) . Скопје: НИП,, Глобус”.

Димовска, Е. (2018). Теоретско-методолошки аспекти на примената на квалитативните методи, техники и инструменти во истражување на безбедноста. Скопје: Необјавена м-р теза. downloaded on 04 30, 2018 from http://fb.uklo.edu.mk/fs?file=announcements/10241/files/30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf&name=30112eb2-ef68-4623-a0c1-4111ea25f7b2.pdf

Киткањ, З. (2009). Криминалитетот кај малолетните лица во Република Македонија во периодот 1998-2007 година. Во Годишен зборник на Филозофскиот факултет за 2009 година (стр. 583-599). Скопје: Филозофски факултет.

Котовчевски, М. (2000). Национална безбедност на Република Македонија, Прв дел, (Том I). Скопје: Македонска цивилизација.

Кузев, С. (2001). Основи на стратегијата за одбрана на Република Македонија : (општа стратегија). Скопје: Југореклам.

Милетић, С. (2003). Полицијско право. Београд: Полицијска академија.

Митревска, М., Гризолд, А., Бучковски, В., & Ванис, Е. (2009). Превенција и менаџирање на конфликти -случај Македонија- (нова безбедносна парадигма). Скопје: Бомат графикс.

Мојаноски, Ц. Т. (2013). Методологија на безбедносните науки - аналитички постапки, Книга III. Скопје.

Мојаноски, Ц. Т. (2015). Методологија на безбедносните науки - истражувачка постапка, Книга III (2 изд.). Скопје: Коста Абраш - Охрид.

Мојаноски, Ц., & Ѓуровски, М. (2012). Безбедноста како предмет на истражување. Современа македонска одбрана, XII(23), 51-70.

Нацев, З., & Начевски, Р. (2000). Војна, мир и безбедност. Куманово: Македонска ризница.

Никодиновска Стефановска, С. (2008/2009). За безбедноста – нови концепти;. Годишник на Факултетот за безбедност,, 1, 219-232.

Ристески, С., & Тевдовски, Д. (2008). Статистика за бизнис и економија. Скопје: Економски факултет.

Спасески, Ј. (2005). Македонија- столб на безбедноста и мирот на Балканот. Скопје - Кочани: Обнова.

Спасески, Ј., Аслимоски, П., & Герасимоски, С. (2008). Приватна безбедност. Скопје - Охрид: Полициска академија Скопје; Факултет за туризам и угостителство Охрид.

Стајић, Љ. (2004). Основи безбедности (3 изд.). Београд: Полицијска академија.

Стратегија за одбрана на Република Македонија. (1992). Службен весник на Република Македонија, 8/1992.

Устав на Република Македонија - со амандманите на Уставот I-XXXII. (2011). Скопје: ЈП „Службен весник на Република Македонија".

http://bestbuydoc.com/hr/doc-file/725/%C5%A1to-je-indeks-percepcije-korupcije.html [пристапено на 21.11.2011];.

Politička encikolpedija (Vol. I). (1975). Beogrdad: Savremena administracija.

Viner, N. (1973). Kibernetika i društvo (2 ed.). (L. Radanović, Trans.) Beograd: Nolit.

Андревски, Ж. (1995). Живот со мас-медиуми. Скопје: Љуботен.

Груевски, Т. (2007). Односи со јавноста. Скопје: Студентски збор.

Европкса конвенција за човекови права. (n.d.). Европкса конвенција за човекови права. Retrieved February 26, 2016, from http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf

Мојаноски, Ц. Т. (2002). Основи на општественото уредување. Скопје: 2 Август С